

eská akademická samospráva na scesti

1. Úvod

1.1. Okamžitý podnět

Nebudu tená i předstírat nezaujatost. Prosazují zákonné stanovení podílu studentů v akademických senátech eských univerzit a fakult na třetinu a rozdělení kurie akademických pracovníků (pedagogů) na profesorsko-doktorskou a asistentskou.

Dívodem bylo dání na vlastní fakultu. Její akademický senát tvoří polovina pedagogů a studentů. Zvolil nejmenší pořadovanou většinou děkana. Ten se však netěšil do většiny kolegů. Nikdo nechtěl být prodekanem. Vítěz je nacházel v problematických ex-kolezích. Ty ale zavrhl akademický senát. Nakonec se vedení sestavilo jako kompromis pro udržení provozu fakulty.

Volby děkana byly tajné. Dle vyjádření pedagogických senátorů však většinou ať na jednoho nejméně upřednostnili druhého kandidáta, ale hlavní volbu považovali za špatnou. Děkan byl zvolen většinou hlasy studentských senátorů a jediným hlasem pedagoga.

Takto zvolený děkan ovšem nebude úspěšný, jestliže nezíská podporu kolegů alespoň dodatečně. Vzkvétat pak kvůli dále osvětleným rolím a úkolům děkana střímá fakultu jako celek. Výsledkem bude přinejlepším stagnace, v horším případě chronická krize.

Měli bychom se tedy ptát, zda je vhodné uspořádaná samospráva, v níž jednotná studentská reprezentace svede vnutit pedagogy svou vůli a vlastní fakultu tak rozkolísat.

1.2. Dlouhodobá potřeba

Již roky mám ovšem stále silný pocit, že samospráva eských univerzit a jejich fakult je špatně uspořádaná. Trnáct let jsem byl členem fakultního a univerzitního akademického senátu, šest let dokonce obou těchto grémií zároveň. Devět let jsem byl jejich předsedou. Zafířil jsem tak leccos.

Při uvedeném krizi jsem veřejně vyjádřil pochyby ohledně naší akademické samosprávy. Kritizovali mě, že se ozývám ať po porádku mnou upřednostvaného protikandidáta. Je tomu tak. Dokud se nestane něco vážného, tak hrozby nevnímáme. Osobní profitek bývá zásadní. Nebezpečí navíc nemusejí být zřejmá. Trvá pak dlouho, než si je za nemeuvdomovat. Mějí být nkolik. Nesnadno je pak rozlišme. Pochopení si pak fládá přemýšlením, ke kterému nevědy najdeme dost sil.

1.3. Zpřístupnění výsledku

Následující text je elektronickou knihou určenou ke svobodnému a bezplatnému šíření prostřednictvím Internetu. Pouze jsem obstaral ISBN, aby se archivovala pro budoucnost.

Komparativní, analytické a programové kapitoly jsem konzultoval s nkolika kolegy, jeť ovšem ponechávám v anonymitě. Téma je citlivé. Text neprošel oficiálními recenzemi. Vzdávám se tak možného zhodnocení v rámci financování eské vědy.

V tomto prípade totiž nejde o akademické body, nýbrž o podnietenie debaty o akademickú samosprávu českých univerzít a jejích fakult a její vhodné reformy.

Viem, ktorí budú pýsať o môjch pohnutkách, môžu sdeliť, že sú pozemské. Chcem, aby akademická samospráva fungovala. Je to predpokladom prosperity univerzít a fakult v Českej republike ako štátu, na jejohľad je obecné hodnočo zlepšovať. Pouze na prosperujúcej univerzite a fakulte budú dobré mzdy. Nechcem vyhľadávať ďalšie výdobytky viac než ako príjmy, avšak zbytné doplnky takej mzdy.

1.4. Úsporiadanie knihy, východiska a zdroje

Po pripomenutí českého univerzitného práva prevedeného po univerzitách a fakultách evropských zemí, ktoré je nechávajú spravovať samosprávnymi grémiami (kapitola 2). Nahlédneme však tiež do zemí bez tejto samosprávy, kde sa univerzity a fakulty spravujú pomocou grémií složených nejen z pedagógov a študentov, ale aj z externistov (kapitola 3).

Poznanky takej prehliadky vzťahnu na české akademické senáty, pokiaľ ide o podiel študentov a zapojenie profesorov a docentov a zamyslím sa nad príčinami a dôsledkami (kapitola 4). Potom zväčším najmä súvislosti (kapitola 5). Vypravím sa tiež do minulosti samosprávy českých, československých a česko-rakouských univerzít a jejích fakult (kapitola 6).

Nakonec zväčším prejavy mimo ústného podielu študentov v českých akademických senátoch a aspoň nepriateľnosť docentov a profesorov (kapitola 7), naznačím možnosti opravy v medziach stávajúceho práva stejného jeho vládnúcej a vhodnej zmeny (kapitola 8) a nakoniec popíšem o pokračovaniach a zpečenovaní jejich pokračovaní (kapitola 9).

Jako u všetkých práva sa pochopiteľne zamôj na právni rozmer tématu. Specializácia na právo Európskej únie mi ulehčuje rozhľad v zahraničí, jestliže mezinárodné a nadnárodné štandardy nehrajú rolu. Poznanky politiky, ekonomie, sociologie, psychologie a historie pochopiteľne shrnu. Doufám, že nutné zjednotenie nebude zavádzajúce.

Príkladom v tomto zdroji som hľadal a nachádzal na internete. Elektronická kniha má tieto zdroje zprístupniť ľahšie tiež. Poznámky podčiarkajú tak budú obsahovať *hyperlinky*. Časť z nich bohužiaľ nebude dôležitá, pretože ich funkcia. Uvádzam preto tiež názvy dokumentov.

Mnohé odstavce uvedú po týchto pomôckach napríklad študentov a pedagógov v akademických samosprávných grémiách. Pre prehľadnosť budú používať číslice, nikoli slovy.

Jsem fanouškom Wikipédie. Zvlášť anglická i nemecká verzia tejto dobrovoľnícky psanej internetovej encyklopedie poskytuje dobré pohľady. Nezdrahám sa tak na její hesla odkazovať.

1.5. Pripomenutí českého právneho rámca

Českí budú hlavnými vysokoškolskými pedagógmi a študentmi. Akademickou samospravou znajú. Její právni rámec je to vhodné pripomenúť. Zákony sa nebudú kašdodenné.

Rámec českých univerzít a fakult –desiat rokov bez týchto zmien uruje *Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách (ZVT)*. Samosprávnymi orgánmi sú dle nej akademické senáty, vedecké rady a rektoráty i ich podpora a zastupovanie prorektory a prodekanov.

Zamíráme se na akademické senáty, nebo ty volí rektory a děkany. Sice hned zazní, že pouze navrhuje prezidentovi republiky a rektorovi jejich jmenování. Je to však volba. Odmítnutí jmenování je vzácné a podle mého názoru není příliš velký prostor.

Ve fakultních (šmalých) a univerzitních (švelkých) akademických senátech má být podíl studentských senátorů mezi třetinou a polovinou. Dále se ufl stanoví pouze minimální počet členů na 9, respektive na 11. Volby fakultních akademických senátů musejí být rovné, pro volby těch univerzitních se tato zásada nepedepisuje.

Pro účely samosprávy se vymezuje akademická obec. Její studentskou složku tvoří studenti bakalářských, magisterských a doktorských programů. V případě akademických pracovníků jejich okruh kvůli nevydaným definicím úplně zetelný není. Nejasnosti však pro další výklad nejsou významné. Akademické pracovníky budu dále označovat za pedagogy. Jednoslovné označení nebude pouhá zkratka. Zdráží se jím totiž jejich role vůči studentům. Ufl te uvádím, že pro účely samosprávy se pedagogové nerozlišují dle hodnot.

Právo konečně předpokládá dvě národní struktury pro vyjádření postojů akademické sféry vůči státu a vůči veřejnosti. Jsou jimi Česká konference rektorů a Rada vysokých škol.

2. Stoevropské srovnávání

2.1. Východiska

Slova univerzita, fakulta, děkan, rektor, senát, bakalář, magistr, doktor a profesor jsou latinského původu. Uflvat se začala ve středověku. Tehdejší univerzity a fakulty byly samosprávné. Tato samospráva však existovala ve zcela jiných politických, společenských a hospodářských poměrech vrcholného evropského feudalismu. Absolutismus ji oslabil.

Základy soudobé akademické samosprávy tak pocházejí teprve z 19. století. Tehdy se společnost demokratizovala a modernizovala. Ve vazbě na proměny společnosti, politiky a hospodářství a pokrok v dětech a techniky se pochopitelně měnily také univerzity a fakulty. Ty evropské nicméně zpravidla navazovaly na společné středověké tradice.

Podívejme se tedy, jak vypadají samosprávná grémia fakult a univerzit, je-li se podílejí na výběru děkana a rektora ve vybraných evropských zemích, zvláště pak v těch sousedních.

2.2. Možnosti srovnávání a postupy při něm

Zamířil jsem na právnické a právo vyučující fakulty univerzit, kde jsem byl na konferenci, státní i reční. Na některých mám totiž kolegy, je-li jsem mohl prosit o vysvětlení. Zdaleka ne však je totiž jasné z internetových prezentací a dokumentů.

Je třeba sledovat nejen okamžitě slovní univerzitních a fakultních samosprávných grémií, ale hlavně statuty a další vnitřní předpisy stejně jako zákony. Se znalostí angličtiny rozhodně nevystačíme. Uvedené informace a dokumenty se zpravidla nepedkládají. Následující představení je tak omezené mírou mého porozumění jednotlivým evropským jazykům.

Nemecko

Uspořádání univerzit a jejich fakult určují spolkové země. Některé ponechávají značný prostor univerzitám a fakultám, jiné předepisují více přesně. Nemecké univerzity mají senáty,

fakulty i jím podobné odbory (*Fachbereiche*) pak rady (*Fakultätsrat, Fachbereichsrat*). Vedoucími univerzit jsou rektori i prezidenti, fakulty pak děkani i editelé.

Senát univerzity v Hamburku, kde jsem v roce 1997/98 na *Europa-Kolleg* studoval, se sestává z 10 zástupců profesorů, 3 zástupců asistentů, 3 zástupců technického, knihovního a správního personálu a 3 zástupců studentů. Fakultní rady se vytvářejí podle stejného klíče.

Senát univerzity v Mannheimu (Bádensko-Württembersko) představuje 9 zástupců profesorů, 3 zástupci asistentů, 3 zástupci zaměstnanců, 3 zástupci studentů a vedení univerzity. Radu fakulty právně-ekonomické stejně jako dalších fakult vedle děkana a nejméně 2 proděkanů tvoří 7 zástupců profesorů, 3 zástupci asistentů, 1 zástupce dalších zaměstnanců a 5 zástupců studentů. Rektora však vybírá smíšená univerzitní rada (*Universitätsrat*) a senát jej potvrzuje i odmítá. Děkan navrhuje rektorovi období ke schválení i zavržení fakultní rady.

Senát univerzity v Regensburgu (Bavorsko) se sestává z 11 zástupců profesorů, 2 zástupců asistentů, 2 zástupců neakademických zaměstnanců a 4 zástupců studentů. Fakultní rady se sestávají z děkana, proděkana, studijního děkana, 6 zástupců profesorů, 2 zástupců vdeckých pracovníků (asistentů), 2 zástupců studentů, 1 zástupce dalších odborných zaměstnanců a pověřenkyň pro rovnost pohlaví (*Gleichstellungsbeauftragte*).

Technische Universität Dresden (Sasko) má senát složený z 11 zástupců profesorů, 4 zástupců asistentů, 4 zástupců studentů a 2 zástupců dalších zaměstnanců. Pro běžnou agendu se zde tedy považuje za vhodné grémium o 21 lenech. Pro klíčová rozhodnutí v etnovolby rektora se však tento orgán zdvojnásobuje (*erweiterter Senat*). V radách dráflanských fakult mají mít profesori v t-ínu, stejné zastoupení asistenti a studenti a v i t mto skupinám poloviční zastoupení zaměstnanci. Po et len má odráfet oborovou r znorodost fakulty a po etnost personálu. Děkan vybírá rektor a schvaluje fakultní rada.

V samosprávných grémiích německých univerzit a fakult tak mají profesori v t-ínu. Představují přitom zlomek vysokoškolských pedagogů, údajně jen 13%. Zákony a statuty zaručí zastoupení daleko po etn j-ímu *Mittelbau*, které tvoří asistent-tí radové, asistenti, v de tí spolupracovníci, dále pak ostatním odborným zaměstnancům a pochopitelně též studentům. To vyplývá ze spolkového právního rámce, jehož vývoj je t osv t-ím. V jednotlivostech se samosprávná grémia, volba a zapojení rektor /prezident, děkan a dalších initel ve spolkových zemích a na jejich univerzitách a fakultách ov- em odli-ují.

Rakousko

Rakouské univerzity spravuje spolek, nikoli oproti německým mali ké zem . Sou asný spolkový zákon míru autonomie fakult ponechává na univerzit .

Karl-Francens-Universität v Grazu si vybrala v t-í senát se 26 leny, z nichž je 13 zástupců profesorů, 6 zástupců *Mittelbau*, jimiž jsou v Rakousku nejen asistenti r zných t íd, ale dokonce mimo ádní profesori, 6 zástupců studentů a 1 zástupce zaměstnanců. Právnická fakulta má *Fakultätsversammlung* vlastně v t-í. Skládá se však podle stejného klíče, polovinu představují v-ichni ádní profesori. Děkan jmenuje rektor na návrh tohoto grémia.

Nejv t-í rakouská univerzita ve Vídni má z eteln mén autonomní fakulty. Děkan jmenuje rektor po výb ru ze t í návrh profesorského sboru fakulty. Na fakultách p esto p sobí

Fakultätskonferenz, složená ze zástupců uvedených stavů fakultních akademických obcí ve stejných poměrech jako univerzitní senát.

Polsko

Pro Polsko je příznačné oddělení univerzitních a fakultních samosprávných orgánů a kolegií pro volby rektora a děkana. Dle zákona mají profesori a habilitovaní doktoři tvořit 50%-60% a studenti nejméně 20% členů univerzitních senátů a fakultních rad. Pro volební kolegia se stanovuje ve stejné výši jen zastoupení studentů, ostatní však určí univerzitní senáty, které se drží výše uvedených poměrů.

Uniwersytet w Białymstoku má tak kolegium volitelů rektora se 100 členy. Mezi nimi je 55 zástupců řádných, mimořádných a univerzitních profesorů a habilitovaných doktorů, 15 zástupců adjunktů a lektorů, 20 zástupců studentů a 10 zástupců zaměstnanců.

Senát této univerzity je výrazně menší. Skládá se z rektora a 4 prorektorů, 9 děkanů, 9 zástupců profesorů a habilitovaných doktorů, 5 zástupců asistentů a adjunktů, 3 zástupců neakademických zaměstnanců, zástupce doktorandů a 7 zástupců studentů. Má přidružené členy s hlasem poradním a stálé hosty. Jimi jsou mimo jiné kvestor, editel knihovny, představitelé odborů, tiskový mluvčí a univerzitní právník.

Členy fakultních rad jsou výhradně profesori a habilitovaní doktoři, přičemž jejich podíl musí odpovídat uvedeným zákonným mezím. Zástupce adjunktů (odpovídajících na úrovni odborným asistentům) musí být nejméně 10%, zástupce dalších zaměstnanců nejméně 5%. Zástupce studentů musí být alespoň 20%. Z předchozího pak vyplývá, že jich může být nanejvýš 35%. Kolegia volitelů děkanů se vytvářejí obdobně jako fakultní rady.

Rada wydziału prawa i administracji má tak nyní vedle děkana a 3 proděkanů dalších 41 řádných, mimořádných a univerzitních profesorů a habilitovaných doktorů na pozici adjunktů, 8 zástupců adjunktů, 4 zástupce neakademických zaměstnanců a 13 zástupců studentů včetně 1 doktoranda. Na internetu jsem nedohledal složení kolegia pro poslední volbu děkana.

Rada v rámci právnické fakulty starší varšavské univerzity sdružuje vedle děkana a 3 proděkanů dalších 61 profesorů a habilitovaných doktorů, 18 zástupců nesamostatných akademických pracovníků, 21 zástupců studentů včetně 1 doktoranda a 5 zástupců zaměstnanců. Dohromady jí tak tvoří celých 109 členů! Tato velerada vytváří desítku komisí pro různé agendy. Statut univerzity předpokládá působení rady jako kolegia pro volbu děkana.

Estonsko

Statut *Tartu Ülikool* sídlící v tradičním univerzitním městě této malé, avšak nejvyšší postsovětské republiky popisuje pro univerzitní *senat* složení 16 pedagogů plus rektor a 5 studentů. Rady fakult (*teadusnukogu* i jen *noukogu*) mají podobné složení. Studenti se zaručují přetrvávajícím mandátem. Rada právnické fakulty má stejné počty členů jako senát univerzity. Anglický překlad univerzitního statutu nerozlišuje pedagogů dle hodností. V univerzitním senátu stejně jako v radě právnické fakulty však výrazně převažují profesori a docenti. Rektora volí kolegium složené ze členů univerzitního senátu, fakultních rad a řádných profesorů působících na univerzitě. Děkana volí fakultní rada a výhradně řádní profesori.

Litva

Jiří v roce 1579 založená *Vilniaus Universitetas* upravuje náležitosti statutom potvrzeným zvláštím zákonem p i rekonstituování této univerzity v roce 1990 jako samosprávné v rámci osamostat ující se sovs tské republiky. V senátu university (*senatas*) mají nejmén polovinu tvo it profeso i a vedoucí výzkumníci, nejmén p tnu docenti a vy—í výzkumníci a nejmén p tnu studenti. Senát se sestává z rektora, 19 zástupc fakult a dal—ích ústav , 6 zástupc obor zdravotnictví a p írodních v d, 6 obor společenských v d a 8 zástupc studentské samosprávy (*studentu atsovybe*). Mezi 32 akademickými pracovníky v—ak profeso i a docenti výrazn p evaflují, nehabilitovaní pedagogové jsou vzácní. Rektora v—ak p esto vybírá na základ konkursu rada univerzity (*taryba*) složená z externist pvolaných státem.

Ve fakultní rad (*fakulteto taryba*) mají nejmén p tnu p edstavovat profeso i, nejmén p tnu docenti a nejmén p tnu studenti. Na internetových stránkách právnické fakulty jsem nenalezl složení její rady. Stránky fakultní studentské samosprávy uvád jí, fle má 3 zástupce a studenti musejí p edstavovat 10% len , což v—ak neodpovídá statutu univerzity. Seznamy len rad dal—ích fakult potvrzují, fle profeso i a docenti výrazn p evaflují, lenství lektor (odpovídajících na—im odborným asistent m) a asistent je výjime né. Podíly nositel hodnotí podobných t m na—im v pedagogických sborech jsou p itom srovnatelné. Mohli bychom se ptát, zda p í inou je zvý—ení jejich podílu fakultním klí em, nezájem i snad obava lektor a asistent kandidovat i up ednostn ní profesor a docent t mito pedagogy ve volbách. Podíl student se pohybuje mezi 15-20%. Fakultní rady volí a odvolávají d kany.

Slovensko

Univerza u Mariboru upravuje svým statutom uspo ádání univerzitního senátu a rámcov téfl senát fakult. Jejich konkrétní složení pak ur í vlastní opat ení obecné povahy. *Senat* univerzity má v etn rektora 35 zástupc pedagog a 10 zástupc student . *Pravna fakulteta* má ve svém senátu 11 pedagog a 3 studenty. Statut pedagogy pro ú ely samosprávy rozli—uje na obecné a pomocné, p i emfl právo být volen dává, porozum l-li jsem úprav správn , jen t m prvním. Na kaflký pád v univerzitním senátu výrazn p evaflují a ve fakultním senátu jsou výhradn ádní a mimo ádní profeso i. Na fakultách se schází téfl *akademski zbor*, jeho fl leny jsou v—ichni univerzitní u ítelé, v de tí pracovníci a asistenti. Dle statutu univerzity d kana vybírá senát z návrh tohoto —ír—ího sboru. P i tomto sboru jsou pro projednávání studijních záležitostí p izvání téfl zástupci student . Ty vysílá *študentski svet* (parlament).

Chorvatsko

Sveu ili—te u Rijeci (univerzita v Rijece) má *Senat* složený ze zástupc fakult a dal—ích jednotek univerzity. Jeho lenové jsou volení fakultními shromáfl ními. Pozoruhodné je, fle statut považuje za obvyklou volbu d kana i editelé. P ípustné je sice z ad nositel vy—ích v decko-pedagogických hodnotí zvolit téfl jiného zástupce. D kani a editelé v—ak p evaflují. Vedle takových 16 len jsou v senátu 4 reprezentanti student .

Pravni fakultet má pak *fakultetsko vije e* (shromáfl ní). Toto grémium navrhuje rektorovi d kana ke jmenování. *Vije e* tvo í v—ichni u ítelé s v decko-pedagogickou hodnotí, jimifl jsou v de tí, ádní a mimo ádní profeso i a docenti, dva reprezentanti asistent a post-doktorand a zástupce zam stnanc . Chorvatsko má velmi sloflitou soustavu akademických

hodností. Reprezentanti studentů mají tvořit nejmén 15% členů. Na internetových stránkách fakulty nejsou dohledatelné informace o složení *visje* a v etn podílu studentů a jejich jmen.

Dánsko

Dánsko své univerzity reformovalo. Univerzity pospojovaly, dříve jí samospráva se oslabila a správa zjednodušila. *Københavns Universitet* má správní radu (*Bestyrelse*), její se sestává z 2 zástupců akademických pracovníků, 2 zástupců studentů, 1 zástupce administrativně-technického personálu a 6 mimouniverzitních osobností dosazených státní mocí. Tato rada organizuje konkurs na rektora a s jeho souhlasem (pouhé) 2 prorektory.

Na fakultách v etn právnické a společenských věd je samosprávným grémiem *Akademisk Råd* složená z děkana, 6 zástupců akademických pracovníků (v etn doktorandů!) a 3 studentů, přičemž s hlasem poradním se zvu 3 zástupci dalších pracovníků. Děkan dosazuje rektor. Kompetenci potenciálních děkanů podrobně vymezuje zákon. Pro zajištění legitimacy se nicméně na konkursu podílí výbor složený ze zástupců stavů fakulty (*instillingudvalg*). Manažerské řízení dánských univerzit s malými grémiemi tak přece jenom doplnily postupy pro zajištění legitimacy. Lze se patrně těžit spolehnout na nordickou konsensuální politickou kulturu.

Belgie

Vysokoškolské vzdělání upravují regiony a jazyková společenství. V případě *Universiteit Gent* je právním rámcem dekret vlámského regionu pro jím určené univerzity. Dle něj má univerzitní *raad van bestuur* (správní rada) nejmén dvě třetiny zástupců samostatného akademického personálu (profesorů). Zbytek pak tvoří zástupci pomocného akademického personálu (asistentů různých kategorií), dalších zaměstnanců a studentů.

Podle stejného klíče se vytváří *faculteitsraad*. V jejím případě se ovšem neuvádí, že by byli profesori voleni. Na právnické fakultě tvoří radu v etn děkan a akademického tajemníka 18 profesorů (patrně včetně děkana), 3 zástupci pomocného akademického personálu, 3 zástupci zaměstnanců a 3 zástupci studentů. Tato fakultní rada volí děkana.

Švýcarsko

Univerzity zakládají a spravují kantony, polytechniky pak konfederace. Neexistuje jednotný právní rámec. Poměry na jednotlivých švýcarských univerzitách se tak nemálo odlišují.

Úpravu právnické fakulty univerzity v Ženevě stanovuje její *Reglement*. Fakultní samosprávu představuje *conseil participatif*. Tvoří jej 8 zástupců profesorů, 4 zástupci asistentů, 4 zástupci studentů a 2 zástupci zaměstnanců. Dále na fakultě působí *college des professeurs*, sestávající se ze všech řádných profesorů. Děkan je volen radou na návrh tohoto kolegia.

Zastoupení studentů na ženevských právech je na švýcarské poměry je to vysoké. Právnická fakulta v Basileji má *Fakultätsversammlung*, v níž řádní profesori tvoří 55% členů, dalších 15% tvoří reprezentanti habilitovaných pedagogů bez profesury (*Privatdozenten*), 10% reprezentanti *Mittelbau*, 10% reprezentanti administrativy a celých 10% reprezentace studentů.

Minimální vliv mají studenti též při volbě rektora Curyšské univerzity, když vedle profesora hlasují reprezentanti asistentů, zaměstnanců a studentů v po tech odpovídajících vřdy pouhým 3% (!) celkového počtu členů tohoto volebního maxi-senátu. Podobné je to na

zdejší právnické fakultě. *Fakultätsversammlung* tvoří řádní profesori (celkem 50) a je doplnili všichni 2 reprezentanti soukromých docentů, asistentů, studentů a zaměstnanců.

Eidgenössische Technische Hochschule Zürich se leckdy považuje za nejlepší univerzitu na evropské pevnině. Tuto školu, druhou polytechniku v Lausanne a výzkumné ústavy spravuje konfederace pomocí správní rady, která vybírá prezidenta, viceprezidenty, rektora a další členy. *Hochschulversammlung* tvořené paritními reprezentacemi profesorů, asistentů, zaměstnanců a studentů je obecným grémiem poradním. Každý stav má rovněž vlastní struktury. *Departamente* (fakulty) mají *Departamentkonferenzen* složené z profesorů a z reprezentantů dalších skupin. Tyto konference mají slovo též při výběru editelů. *Professorenkonferenzen* pak přijímají rozhodnutí o výzkumu, habilitacích a profesurách. Elitní polytechnika v nejvíce prosperující demokratické zemi uprostřed Evropy tedy obvyklou akademickou samosprávu postrádá. Určitě se však dá spolehnout na uvážlivé působení výcarské exekutivy.

Slovensko

Slovensko je nám v mnohém nejbližší. Platí to rovněž pro slovenské univerzity a fakulty. *Zákon č. 131/2002 Z. z., o vysokých školách* vypadá, jako by se psal spolejně se zákonem českým. Podobně je však rekonstrukcí vytvořeno celé roky po rozdělení československa.

Pevlivou debatou však nalezneme drobné rozdíly. Za zmínku stojí omezení mandátu senátora na dva po sobě jdoucí období. Není stanoven strop pro zastoupení studentů. Teoreticky tak mohou mít studenti též senátorskou pravomoc. Na slovenských univerzitách a fakultách jsem však nenalezl akademický senát, kde by studenti měli polovinu mandátů. Jako by se slovenské univerzity a jejich fakulty takové možnosti zalekly.

Letmé pohledy na složení akademických senátů ukazuje přece jen v též přítomnost profesorů a docentů nejlépe v česku. Přesto jsou vedle těchto českých zdejší akademická samosprávná grémia jediná bez pravomoci alespoň z etelné přítomnosti pedagogických hodnostů.

3. Státy bez evropské univerzitní tradice

3.1. Odlišné uspořádání

Univerzity mimoširoce pojatou střední Evropou jsou uspořádány jinak. Jinak se označují řádná grémia, členové a další funkcionáři. Odlišně je upraven též podíl jak studentů, tak pedagogů na řízení univerzit a fakult.

Naše nejmenší letmou pozorností si zaslouží správa a řízení univerzit a jejich fakult i jinak nazvaných oddělení ve dvou skupinách zemí.

První jsou demokratické velmoci Velká Británie a Spojené státy americké. Obě země mají jak své tovaryšské univerzity, tak univerzity uspokojující širokou poptávku po studiu. Druhé jsou během posledních desetiletí rozvíjeny se demokratické stejně jako autoritativní státy mimo západní civilizaci okruh. Jejich hospodářský vzestup jim zjednal dříve nebývalý respekt. To se týká též jejich univerzit, zvláště pak těch elitních.

3.2. Obtížné zkoumání

V mém srovnávání dosud chyběly Velká Británie a Spojené státy americké. Není to náhoda. Uspořádání britských a amerických univerzit je z pohledu pevniny odlišně podobné, jako je

odlišné britské a americké právo. Ufí internetové prezentace vypadají jinak. Orientace tak v bec není snadná. Orgány mají historické názvy. Jednotlivé univerzity mají nejznámější zvláštnosti. Umíme sice anglicky, p esto mnohému dobře nerozumíme.

Krom Ruska bylo pro mne obtížné orientovat se na univerzitách zemí mimo západní civilizační okruh. Anglické prezentace tamjších univerzit na internetu slouží totiž hlavně propagaci. Informace o řízení univerzit a jejich fakult v angličtině jsou kusé.

Velká Británie

Proslulé *University of Cambridge* a *University of Oxford* mají tradiční samosprávu, která se vyvíjela po staletí. Jejím základem jsou tisícíhlavá volební kolegia (*the Regent House / the Congregation*) akademiků drobných doplněných zástupci studentů. Roli hrají také absolventi (*the Senate / the Convocation*). Tato kolegia volí kancléře (tradičně –lehtice jako symbolického představitel univerzity), vicekancléře (skutečného –éfa), pro-vicekancléře (jeho náměstký) a další členy řídících rad (*the Council*). V nich jsou v počtu okolo dvacítky členů přítomni vybraní akademici-internisté, v hlasní externisté a 2-3 představitelé studentské samosprávy. Na fakultách pak působí *faculty boards*. Přinejmenším na internetu se však tato grémia nevyzdvihují. Obě proslulé univerzity však hlavní tvůrčí etné koleje pro vedení a zabezpečení studentů. Každá má uspořádání podle svého mecenáše a správce.

Státem později založené univerzity mají méně samosprávných rysů. Těži zapojení studentů je omezené. V řídících grémiích jsou přítomni jako funkcionáři i delegáti oficiální studentské organizace v počtu představujících tak desetinu všech členů těchto grémií. Každá univerzita má nicméně těži rozvinutou studentskou samosprávu. Příkladem budiž *University of Wales*, v jejíž řídící *University Council* tvořeném 19 členy je jediný studentský reprezentant.

Podobně je tomu na *University of Aberdeen*, v jejíž formálním akademickém senátu bývá několik studentských reprezentantů. Pozoruhodnou funkcí dle skotského práva pro *ancient universities* je studenty volený *rector*, který vedle prezidenta oficiální studentské unie zastupuje jejich pohledy ve *the Court*, což je administrativní kolegium různých nazvaných funkcionářů univerzity s mnoha nejasnými rolmi *pro-chancellor, vice-chancellors, principal* a další – podílejících se na řízení univerzity. Skotsko je přece jenom více Evropou než Anglie.

Velká Británie v 80. a 90. letech své univerzity komercializovala. Zavedlo se a posléze výrazně zvyčkolně. Studenti se tak začali vnímat více jako zákazníci. Jazykově dostupné britské školství je nicméně přístupivě těži pro platící zahraniční studenty.

Spojené státy americké

Ve Spojených státech amerických působí státní a soukromé univerzity. *Federal government* zřizuje pouze vojenské akademie. Velikost, zábor a pověst amerických *universities* a *colleges* je rozdílná. Nepřekvapivě se odlišuje těži jejich řízení. Nalezneme dokonce školy se svěbytným autonomním étosem dávající pedagogy stejně jako studenty značnou moc. Jejich význam je však malý.

Mobilita pedagogů je za Atlantikem větší. Není jen díky velkému prostoru, v němž se uflívá angličtina, ale těži možnostmi a ochotou stát hovat se. Jen zlomek profesorů však také získává trvalé angažmá (*tenure*).

Podíl profesorů a dalších pedagogů na řízení se jeví být vesměs menší než v Evropě. Nepřekvapivě je omezený též podíl studentských zástupců na řídicích orgánech a grémiích vybírajících ředce univerzit, jejich fakult a dalších útvarů.

Na amerických univerzitách nicméně nalezneme rozmanitě organizované studentské samosprávy podporované kolegy, jakouž také nejsou jen studentské spolky a iniciativy týkající se různých aspektů výuky a dalšího studentského života.

Na většině univerzit jsou klíčovými grémii správní rady složené z představitelů státu a územní samosprávy, osobností podnikání, kultury a vědy. Na prestižních soukromých univerzitách se výrazně zapojují absolventi. Mezi nimi se hledají a nacházejí sponzoři a mecenáři. Méně prestižní univerzity mají správní rady podobné jako soukromé podniky.

V hlasná *Harvard University* má *Board of overseers* volený absolventy (!), přičemž vesměs se volí kandidáti podporovaní jejich oficiální asociací. Nezávislý kandidát *Barack Obama* před lety neuspěl. *President and fellows of Harvard College* složená z akademiků neprobírá na univerzitě se obnovuje kooptací. Toto menší grémium vybírá prezidenta univerzity. Na této univerzitě nalezneme studentské organizace úzce spolupracující s vedením univerzity. Přímou na řízení se však studenti nepodílejí.

University of Michigan je typickou státní univerzitou s několika kampusy a značným počtem studentů. Již před druhým stoletím let ji spravuje 8 obyvateli státu (!) volených členů *Board of Regents*, která ustavuje prezidenta. Na univerzitě se velmi rozvinula studentská samospráva. Existuje *Central Student Government* a studentské struktury jednotlivých kol. Studentská samospráva zabezpečuje s podporou univerzity a státu řadu služeb studentům včetně dopravy. Dlouholeté snahy získat studentské místo v *Board of Regents* však nebyly úspěšné.

Naše partnerská *John Marshall Law School* v Chicagu (Illinois) je advokátskou právníkou kolegií se stoletou tradicí. Jako soukromá kolegií mající akcionáře se spravuje podle *board of trustees* složené z akcionářů, advokátů a dalších praktiků a *board of visitors* sestávající se z pedagogů a dalších právnických kol. Zapojení studentů není patrné.

Americké univerzity vždy vybíraly kolegií. Před vznikem federace a státu byl a zůstává malý. Smlouje hlavně studentům na hrazení nákladů studia. Americký student je tak hlavně zákazník. Jako takový snáze než v jazykově rozdělené Evropě může odejít studovat jinam. Se studentem se tak jedná též jako se spotřebitelem vzdělávání jako služby. Na tom nemění nic skutečnost, že rostoucí kolegií a zhoršené uplatnění absolventů v době hospodářské recese vytvořilo problematický fenomén vysokého zadlužení kvůli studiu (*student debt*).

Rusko

Ruské univerzity a jejich fakulty mají jako hlavní grémia vdeckou radu (*učjnyj sovjet*) a správní rady (*popitliskij sovjet*). Zákony a statuty jednotlivých univerzit (*ustav*) naznačují jisté samosprávné rysy. Podstatnou část členů vdeckých rad volí konference pedagogů. Členy *ex officio* tvoří ředcové univerzity, fakult a kateder. Ve vdeckých radách jsou též zástupci studentských aktiv. Do výběru rektora děkanův jednotlivým federálním a lokálním univerzitám zasahuje federální správa i správa příslušné oblasti, ministerstva i republiky.

Moskovskij gosudarstvennyj institut meždunarodnych otnoženij (MGIMO) se stal elitní celonárodní univerzitou společenských věd. Má správní radu složenou nejen z domácích, ale také zahraničních politiků a podnikatelů. Univerzitu řídí rektor a etní prorektor. Ti stejně jako jimi ustavení děkani jsou členy v dekanátech. V rámci 70 členů tvoří konferenci pedagogů volení zástupci. Členy jsou celkem 3 zástupci studentů. Rektor se vybírá v postupu zahrnujícím souhlas ministerstva zahraničních věcí Ruské federace.

Asijské země

Opomíjet bychom neměli vyspělé a rychle se rozvíjející státy mimo západní civilizaci okruhy jako Japonsko, Korea (jižní) a Čína.

Podle dostupných informací se v těchto zemích studenti na řízení univerzit a jejich fakult příliš nepodílejí. S výjimkou Japonska ostatně není patrná ani profesorská samospráva. Univerzity mají správní rady složené ze státních úředníků a představitelů velkých podniků. Prezidenti a viceprezidenti řídí provoz jako manažeři.

Společnost těchto zemí je více hierarchizovaná než společnost západní civilizace. Zároveň se však hledá konsensus. Je snaha se vyhýbat se střetům. Netroufám si odhadovat roli domácích tradic výchovného vzdělávání. Tyto země byly již dávno elitní univerzitami zejména pro státní úředníky. Měly totiž vrozenou byrokracii v dobách, kdy Evropu spravovali feudálové. Tyto země ve 20. století v mnohém napodobovaly a stále napodobují Západ. Evropské univerzitní tradice se to ale příliš netýká. Vzorem jsou především americké univerzity.

Studenti v těchto zemích se jeví být více disciplinovaní a motivovaní ke studiu jako přípravě na povolání než studenti evropské a americké. Příjmací zkoušky na elitní univerzity jsou mimořádně náročné. Obecně se zde platí vysoké školné.

4. Výsledky srovnání

4.1. Podíl studentů v akademických samosprávných grémiích

V akademických senátech mnoha evropských fakult je nejmenší zákonem předepsaná četnost účast studentů. Paritní zastoupení je naopak vzácné. Jemu se však blíží účast žáků, kdy je počet studentů senátorů o jednoho nižší než počet pedagogických senátorů. Běžná je třetina dělová poloha, často poměr 2:3 a 3:5.

Ob krajnosti nalezneme též v univerzitních akademických senátech. V nich se však hlavně zachovává rovné zastoupení fakult. Řádná univerzita nerozděluje mandáty podle počtu pedagogů a studentů, přestože rozdíly mezi fakultami jsou značné, stejně jako je rozdílný jejich vědecký a výukový výkon a rozpočet. Předchozí zákon rovnost dokonce fládal. Zastoupení pedagogů vesměs navýšuje reprezentace pracovníků celouniverzitních ústavů.

Podle provedeného přehledu zaručená četnost přesto představuje vysoký podíl. V cizině je studentská reprezentace v univerzitních a fakultních samosprávných grémiích spíše tak přítomná. Studentská reprezentace ve smíšených řídicích grémiích univerzit ve státech nenásledujících společnou evropskou univerzitní tradici má zpravidla ještě menší podíl.

Paritní zastoupení pedagogů a studentů pak nalezneme jedině v Nizozemsku. Zde nicméně rektory a děkany samosprávná grémia nevolí. Vybírá a ustanovuje je univerzitní správní rada. Uvedeným grémiím se dává toliko prostor pro vyjádření.

Polovina zastoupení reprezentant student v samosprávném grémiu, které bez v t-ího vlivu jiných orgán vybírá d kana i rektora, je tak v mezinárodním srovnání zcela nebyvalé.

4.2. Podíly akademických pracovník jednotlivých hodností

V-ude ve sv t mají vysoko-kol-tí pedagogové akademické hodnosti. V t-inou lze odli-ít samostatné pedagogy. Jimi jsou ádní a mimo ádní profeso i, docenti, habilitovaní dokto i, pop ípad primá i a vrchní inžený i pro praktickou výuku. Pomocnými pedagogy jsou pak asistenti, adjunkti i lekto i, by v N mecku t eba ozna ení vzletn jako v de tí spolupracovníci (*wissenschaftliche Mitarbeiter*). Nyní tito vesm s mají hodnost doktora jako absolventa postgraduálního doktorského studia.

Samostatní pedagogové mívají zam stnání na dobu neur itou. D íve se leckde ozna ovala jako definitiva. Nyní se leckde ozna uje anglicismem *tenure*. Pomocní pedagogové mají naopak zpravidla termínované úvazky. P i jejich prodloužení se hodnotí výkon. V n kterých zemích je patrná zna ná obm na t chto pomocných pedagog .

Nositel m jednotlivých akademických hodností se v t-inou p iznává konkrétní podíl v samosprávných grémiích. Zpravidla se odli-ují profeso i jako vy-í i samostatní pracovníci (tedy úzce chápaní vysoko-kol-tí pedagogové, například n me tí *Hochschullehrer*) a asistenti, adjunkti i lekto i ozna ovaní souborn jako pomocní pedagogové, v de tí spolupracovníci i jako akademický st ední stav (zmín né n mecké, rakouské a -výcarské *Mittelbau*). V Litv a ve ^{TM}výcarsku se pro ú ely akademické samosprávy rozli-ují dokonce t i skupiny.

Pedagogové vy-ích akademických hodností se pak t -í z etelnému zvýhodn ní. Zaru uje se jim b fn polovina mandát . P itom p edstavují zpravidla men-í ást celkového po tu v-ech pedagog . Samosprávná grémia n kterých fakult zahrnují v-echny takové pedagogy.

Pochopiteln téfl esko má akademické hodnosti. Jsou jimi profeso i a docenti, dále pak odborní asistenti, asistenti, lekto i a v de tí a výzkumní pracovníci s doktorským vzd láním (tituly šPh.D.õ a šDr.õ) nebo kandidaturou v d (šCSc.õ) jako jeho socialistického p edch dce a na n kterých slab-ích -kolách dokonce pedagogové bez nich. Pedagogy vy-ích hodností jsou docenti a profeso i, kte í své hodnosti získali v habilita ním a profesorském ízení. Jejich odpovídající po et je podmínkou akreditace studijních program .

Akademická samospráva eských univerzit a jejich fakult z stává nicmén rovnostá ská. V-ichni pedagogové mají stejné oprávn ní volit a být voleni. To umofnilo zna né rozr zn ní akademických senát , pokud jde o podíl profesor a docent na stran jedné a odborných asistent , asistent , lektor a dal-ích nehabilitovaných pedagog na stran druhé.

Následující p íklady odrážejí pochopiteln okamžitý stav, jenfl se m ní s kařdými volbami. B hem funk ního období není vzácné pový-ení. Mandát z stává zachován. Zdá se p esto, fle na eských fakultách se jifl ustálily z eteln rozdílné modely akademické reprezentace.

Nalezneme fakulní akademické senáty, ve kterých profeso i a docenti z eteln p evaflují nad odbornými asistenty, asistenty a lektory. V Brn mají takové senáty například léka ská, informatická, strojírenská, stavební i hudební fakulta místních univerzit.

Akademické senáty mnoha dal-ích fakult mají podíl profesor a docent , který zhruba odpovídá jejich podílu na celkovém po tu pedagog , tedy p tinu a fl t etinu.

Lze však nalézt fakultní akademické senáty, jejich členy jsou profesoři a docenti pouze ojediněle i úplně chybí. Mezi pedagogy je přitom nalezneme. Stejně jako u nich je méně než u jiných. Jinak by přece fakulta nemohla mít akreditované studium. Takovými fakultami jsou hlavně pedagogické, ekonomické a filosofické fakulty nových univerzit v krajských městech a obecně fakulty právnické a sociálně-vědní. Taková sub-reprezentace i úplná absence profesorů a docentů jako pedagogů vyšších hodností je v mezinárodním srovnání kuriózní.

Univerzitní akademické senáty mívají vyšší podíl docentů a profesorů. Mnozí pedagogové totiž kandidují do velkého senátu ať už po zkušenosti s tím malým. Pěstují dokonce na Masarykově univerzitě a českém vysokém učení technickém zastoupení profesorů a docentů klesá ke třetímu. Nebezpečně se tak blíží zmíněné sub-reprezentaci.

Rada vysokých škol jako celonárodní senát má mezi delegáty z každé fakulty 40% profesorů a docentů. Tento podíl lze s uspokojením považovat za průměrný poměr v akademických senátech českých univerzit a jejich fakult.

4.3. Zvažování přímé absence akademických pracovníků vyšších hodností

Jsou nadaní mladí a stejně tak starší odborní asistenti, kteří z řad přímých nedosáhli povýšení. Stejně tak jsou profesoři a docenti, kteří povýšili snadno i po dosažení hodnosti začali stagnovat. Výuková a výzkumná zdatnost nemusí znamenat schopnost vést akademický provoz. Členství v akademickém samosprávném grémiu navíc není úplně jako vedení. Zde se neporoučí. Klíčovými je pozornost, přesvědčivost a ochota vyjednávat. Cenná je však také ochota vyslovovat názory, které podporu zrovna nenacházejí.

Obecně bychom však akademickým hodnostem váhu nepřidávat měli. Přesvědčivé pochybnosti předstávají právem stanovené podmínky způsobilosti k samostatné vysokoškolské vzdělávací a výzkumné činnosti. Odpovídající počet profesorů a docentů a jejich patřičné zapojení vyžaduje akreditační komise při akreditaci studijních programů. Měli bychom připustit, že hodnost potvrzuje těmto kompetenci obkličující činnosti organizovat.

Rozmach českého vysokého školství po roce 1989 brzdil nedostatek profesorů a docentů. Na některých fakultách tento stav trvá doposud. Jakkoli občas slyšíme opak, vdecké rady habilitace a profesury nerozdávají. Kvůli leckdy nezetelným nárokům a tajnému hlasování, ve kterém se mohou projevit různé nevrátnosti, váhají mnozí celé roky. Hlavní překážkou je však jistě otevírané portfolio publikací a náročná habilitační práce. Oproti jiným zemím v Česku nejsou habilitovaní asistenti i soukromí docenti, kteří čekají na uvolnění stávajícího místa k získání nové profesury. Docenti a profesoři řádných společenských vědních oborů tak mají jinde stejně představitelnou šakreditační hodnotu.

Takto vzácní profesoři a docenti se stávají především drahými. Mít nehabilitovaného doktora je nepřijatelné. Nalezneme takové fakulty. Doktorský odborný asistent však postrádá autoritu jak uvnitř fakulty, tak navenek. Fakulta řízená takovým doktorem se pak považuje za slabou jako celek. Na tom nic nemění ani přetvářivé schopnosti takových doktorů fakultu řídit.

Dále se profesoři a docenti stávají hlavně vedoucími ústavů, kateder, center, institutů i oddělení. Mnozí doktorskí pedagogy těchto hodností totiž považují za předpoklad pro tyto funkce. Viditelné tyto funkce upřednostňují těmto jejich nositelům.

Jinak je tomu v případě prodekanů. Na robustních fakultách jsou jimi výlučně zpravidla profesori a docenti. Na dalších je mezi nimi však řada odborných asistentů. Nalezneme dokonce fakulty, kde mezi prodekanymi profesori a docenti chybí. Některé děkani snad úmyslně vybírají mezi mladšími. Bývají pracovití a vrní. Jinde však prostě nebylo zbylí.

Funkce prodekan je se členstvím v akademickém senátu neslučitelná. Málokterá univerzita i fakulta rozí uje neslučitelnost na vedoucí kateder, ústav a oddělení. Dalo by se debatovat, zda by to bylo vůbec přípustné. Nekandidování těchto vedoucích je však hluboce zakořeněným zvykem. Vedoucí jsou podřízeni děkanovi. Podle mínění mnohých by jej tak jako senátoři neměli zároveň dozorovat.

Mnozí profesori a docenti však patrně hlavně nechtějí zkoušet náklonnost kolegů při eválu nížších hodnotí. Tajná volba může být odvetou za domnělou i skutečnou příkoří. Možná pořádková hodnota nížšími, vesměs mladšími a leckdy podřízenými protikandidáty pokoje.

Volba děkana je - jak jsem ufl uvedl na začátku a jak je - vysvětlím - klíčová. Koná se ovšem, nestane-li se nic mimo řádného, pouze jedenkrát za čtyři roky. Navíc před druhým obdobím děkani nemívají vyzyvatele. Skutečná volba se tak odehrává leckde pouze jednou za osm let.

Rozhodování akademických senátů o vnitřních přípisech, rozpočtu, výročních zprávách, dlouhodobých záměrech a studijních programech je totiž odlišné. Návrhy připravují rektor i děkani se svými prorektory a prodekanymi. Akademické senáty se omezují na schválení i neschválení. Svedou prosadit pouze dílčí změny. Obsah je navíc víceméně předurčen možnostmi a okolnostmi. Neschválený záměr se může předkládat a projednávat opakovaně. Na schválení těchto dokumentů se tlačí. Neschválit rozpočet vyvolává problémy. Běžná agenda akademických senátů se tak nemusí vnímat jako dělefitá.

Vtírá se pocit, že senáty s polovinou studentských senátorů se stávají senáty asistentskými. Některé starší profesori mi naznačili, že nechtějí scházet se studentskými senátory, proto je považují za arogantní a přitom nekompetentní. Po prohlídce seznamů členů tuzemských akademických senátů však takovou souvislost nepozorují. Jsou fakulty, v jejichž akademických senátech mají studenti nejnížší přípustnou četinu a proti nim sedí zástup odborných asistentů. Naopak nalezneme parity fakultní akademické senáty, kde je řada profesorů a docentů. Kalkulace takové korelace by však byla jistě zajímavá.

Ufitečné by bylo sledovat, jak se akademické senáty českých univerzit a jejich různých fakult vyvíjely během třetstoletí své existence. Jako by snad podíl profesorů a docentů v akademických senátech klesal. To by, jak je - vysvětlím, bylo přpatné. Předchozí složení akademických senátů se však na internetu nedají snadno dohledat. Museli bychom zkoumat zápisy ze zasedání. Nechci tak dělat ukvapené závěry.

4.4. Zkoumání zapojení studentů do akademické samosprávy

Podíl na řízení univerzit a jejich fakult poskytl pomocným vysokoškolským pedagogům, neakademickým odborným zaměstnancům a především studentům v 60. a 70. letech mnohé západoevropské státy a v 80. a 90. letech 20. století též socialistické i postsocialistické státy.

Chování student jako společenské skupiny, studentské sdružení, studentská samospráva a zapojení student do akademické samosprávy univerzity a fakult bylo a je předmětem pozornosti politologů, sociologů, psychologů a expertů na pedagogiku.

Odborníci zabývající se studenty, studentskými spolkami, studentskou samosprávou a zapojením do akademické samosprávy nicméně konstatují obtížnost jakéhokoli srovnání. Reprezentanti studentů byli pozváni do samosprávných orgánů v úvodu v Evropě. Jejich podíl je však různý. Pohybovat se má mezi 10-30%, což potvrzují též měření. Na některých univerzitách a jejich fakultách se ale studenti-representanti nepodílejí na většině rozhodnutí.

Slovenská politoložka zabývající se akademickou a studentskou politikou *Manja Klemencic* shrnuje ve své práci na další autority různé pojetí zapojení studentů do správy (*governance*) univerzity a fakult. Prvním je pojetí studentů jako členů akademického společenství. Studenti nejsou příjemci vzdělávání, nýbrž jeho iniciátoři, jiného druhu než pedagogové. Toto pojetí se však zlehčuje pomíjivostí. Student je v instituci jen pár let. Poukazuje se též na nedostatek zkušeností. Rozhodnutí prosazená studentskými reprezentanty tak mohou mít podle skeptiků rozvratné účinky. Studenti jsou tak především mladými členy (*junior members*). Druhé je pojetí studentů jako osob zainteresovaných (*stakeholders*). Leckdy odlišný pohled jejich reprezentantů má zaznít, aby to rozhodování ztížilo a prodloužilo. Třetí je pojetí studentů jako občanů. Univerzita je součástí společnosti. Studenti navíc představují budoucí elity, které je třeba kultivovat. Čtvrté je pak pojetí studentů jako spotřebitelů a zákazníků (*customers* i *clients*), jejichž názory je třeba sledovat kvůli kvalitě vzdělávání. Podíl na řízení je pak v něm odpovídajícím dělcem vztahu, zvláště pokud odchod na jinou kolej není snadný.

4.5. Zkušenosti s participací studentů a asistentů v akademických samosprávných orgánech

V cizině nenacházíme v akademických samosprávných orgánech takovou participaci studentů a asistentů jako na mnohých místech daleko více na většině evropských fakultách a univerzitách. Důsledky takových poměrů se pak pochopitelně nezkušují. V této zemi, v níž lze hledat dobrou zkušenost, je pouze Německo. Dále lze zmínit Nizozemsko a Portugalsko.

Německé univerzity od 19. století řídili řádní profesori (*Ordinarien*) prostřednictvím fakultních profesorských sborů a univerzitních senátů. Akademická samospráva byla součástí modelu propojení výuky a výzkumu nezávislého na politické moci podle koncepce lingvisty, diplomata a organizátora novověké univerzity v Berlíně *Wilhelma von Humboldta*.

V 60. letech 20. století ve Spolkové republice Německo (šZápadní Německo) zmohutnělo studentské hnutí (*Studentenbewegung*). Hnutí bylo levicově orientované. Krajsní proudy byly napojené na politický extrémismus. Hnutí se zaměřovalo též na provoz a řízení univerzity. Citlivě se tenkrát vnímali politici, podnikatelé a další osobnosti, jež započali urychlit svou kariéru za nacistů. Němečtí profesori bohužel nebyli skupinou, jež by se stavěla totalitě na odpor. Leckterí byli aktivní nacisté. Mnohým vyhovovalo vypuzení etnických řídnovských kolegů. To bezpochyby podřývalo autoritu tehdejších západoněmeckých profesorů.

Sloganem byla *Drittelparität* (stejný zastoupení profesorů, asistentů a studentů), *Viertelparität* (kurie asistentů a kurie dalších pracovníků univerzity; levicoví studenti mysleli též na ně) i *Kreuznacher Konzept* předpokládající volby reprezentantů z těchto skupin v rámci členů

akademických obcí. Z českého úhlu je pozoruhodné, že se západoněmečtí studenti vlastně nedomáhali paritního zastoupení v říši pedagogů a nikde jim tak ani nezáskali.

Zejména spolkové země spravované sociálními demokraty (SPD) v Hesensko, Dolní Sasko a Sársko - volání vyhlásit a zákony umožnily jim přímo náležitě zastoupení těchto dosud bezprávných slovek akademických obcí v samosprávných grémiích univerzit a fakult. Na sv. t tak přišla *Gruppenuniversität*. Nejdále zašly Brémy. Rozhodování hojných grémií se značným podílem studentů, asistentů a zaměstnanců nepřipodobilo jako benevolentní výuka a ideologizovaná vada narážející na odpor akademických komunit a úřadů, kterých dalších spolkových zemí. Naopak tehdy novátorské nástroje výuky se prosadily, například výzkumné a cvičné projekty se studenty. *Bremer Modell* byl tak v dobrém stejně jako -patněm proslulý.

Proti takovým reformám se nicméně rozhodl stavli mnozí profesori. Zobecněné prohlášení 35 profesorů proti 15% (!) reprezentaci studentů v senátu univerzity v hesenském Marburgu podepsalo rychle v roce 1968 jako *Marburger Manifest* na 1500 západoněmeckých profesorů.

Jednotlivé skupiny a proudy uvnitř těchto skupin se šle sdrufovaly. Umírněnou i zásadní demokratizaci pofladovaly studentské svazy navázané na politické strany a proudy, jakými byly *Ring christlich-demokratischer Studenten*, *JuSo-Hochschulgruppen* a *Sozialistische Deutsche Studentenbund*. Angažovaní asistenti si vytvořili *Bundesassistentenkonferenz*. Zdrženlivě se v říši reformním pofladavkům stavli *Deutscher Hochschulverband* jako profesní svaz univerzitních profesorů. Ostroú kritiku vyjadřoval *Bund Freiheit der Wissenschaft*, který nicméně ve studentském tlaku spatřoval také rozvratné komunistické tendence. Naopak profesory demokratizaci univerzit a fakult nakloněný sdrufoval *Bund demokratischer Wissenschaftlerinnen und Wissenschaftler*. Na tuto stranu se postavila mimo jiné tzv. frankfurtská škola. Filosof *Jürgen Habermas* ve vazbě na svou teorii komunikace v demokratizaci akademické sféry spatřoval ustavení prostoru pro *herrschaftsfreie Debatte* bez nadvlády ordinářů.

Obrátvě nastal již v roce 1973. Spolkový ústavní soud tehdy po stížnosti skupiny profesorů dovodil, že v grémiích musejí mít kvůli zásadním rozhodnutím ohledně výzkumu, výuky a obnovy profesorského sboru (*Berufungen*) klíčové postavení práv profesorů. Stejně zastoupení asistentů a studentů není přípustné. V prvním případě jde o vodem podřízené postavení a jen díle zkušenost, ve druhém pravidelná nezkušenost stejně jako pomíjivost úřadů na šlivot univerzity a fakulty. Tento *Hochschulurteil* však jejich podíl na grémiích akademické samosprávy nepřipustil, neboť obě skupiny se na výuce a výzkumu vskutku podílejí. *Bundesverfassungsgericht* se uspořádáním univerzit zaobíral posléze ještě několikrát.

Dlužno dodat, že německý *Grundgesetz* (ústava) nejenže zakotvuje svobodu bádání a uení, ale též považuje profesory jako ústavně určené nositele oprávnění pro takovou práci.

Profesorskou pévalu v rozhodujících univerzitních a fakultních grémiích posléze v roce 1976 potvrdil spolkový rámcový zákon. Lopotně vyjednávaný *Hochschulrahmengesetz* ovšem rovněž uznal nárok ostatních akademických skupin na reprezentaci. Po ústavní reformě -ující možnost přijímat nové rámcové zákony se navrhuje zákon zrušit, zatím se však tak nestalo.

Proměny akademické samosprávy byly pochopitelně předmětem vzrušených debat na stránkách tehdejšího západoněmeckého tisku. Po letech jim pak zkoumají politologové,

sociologové a historici. P století od těchto událostí lze nep ekvapiv nalézt paletu názorů na události a změny, které pro německé akademické spole enství znamenaly.

Zásah ústavního soudu konzervativci oslavovali a reformáto i zavrhovali. Prosadil se však jako stabilitu p iná-ející kompromis. Na které fakulty studenty a asistenty ovládaná samosprávná grémia vskutku rozkolísala. Kritici mluvili o rozvratu celých fakult. Stejn tak ale ufl nebyla p edstavitelná *Ordinarienuniversität*.

Zklidn ní pom r napomohlo také oslabení studentského hnutí. Další generace studentů totiž nesdílely levicovost předchdc. Studenti se zam íli více na profesní p ípravu. řada angažovaných asistentů se kone n d íve i později stala profesory.

Podobná demokratizace se zapo ala p íjetím zákona *Wet universitaire bestuurs hervorming* na nizozemských univerzitách. Profesorské sbory a regenty nahradila grémia univerzit, fakult, sub-fakult a obor (*vakgroep*) složená ze zástupců pedagogů s definitivou a pedagogů bez ní, ale také ze zna ných podílů zástupců studentů, dalších zam stnanců a v p ípadě univerzitních rad též osob stojících mimo univerzitu.

Kvůli snížení úrovně výuky a výzkumu toto uspo řádání p es jeho úpravy kritizoval sv tov proslulý nizozemsko-americký politolog *Arend Lijphart*, známý jinak jako propagátor konsensuální demokracie (*consociationalism*) oproti diktátu vět-in (*majoritarism*). Uvád í personální a organiza ní rozhodnutí, která z etelně snížila úroveň výuky a výzkumu.

Správa nizozemských univerzit se posléze vyloženě obrátila. Univerzity a jejich fakulty se spravují pomocí správních rad a manažerů. Pedagogy a studenty volená grémia jsou pouze poradní. Taková byla reakce politické scény na excesy studentské dominance. Také v Německu zaznívalo, že p ehnaný vliv studentů a asistentů na chod univerzit a fakult nakonec hlavně usnadnil politikům a byrokratům posílit sv j vliv na univerzity.

Pozoruhodný byl též vývoj v Portugalsku. Autoritativní režim držel univerzity jako elitní ústavy pod kontrolou konzervativních profesorských sborů (autoritativní premiér *Antonio Salazar* byl profesorem). Karafiátová revoluce v roce 1974 přinesla zásadní přesun moci ke studentům a nížejšímu univerzitnímu personálu. Univerzity a fakulty řídily pléna (*plenarium*). Na základě rozhodnutí těchto plén ode šli mnozí profeso i spojovaní se starým režimem. Pléna ovlivnila rovněž obsah výuky a zkoušení. Šnaivita, manipulace a chaos se však rychle staly neúnosné. Již v roce 1976 musela levicová vláda univerzity stabilizovat. Uspo řádání portugalských univerzit a jejich fakult se přiblížilo západoevropským standardům.

Tehdy a posléze v Německu vyjád ená umírněná hodnocení odrářejí porozumění přínosů a úskalí podílu studentů, asistentů a dalších zam stnanců na řízení univerzit a jejich fakult prostřednictvím jejich zna něho zastoupení v akademických samosprávných grémiích.

Univerzita a fakulta slouží demokratické společnosti. Samy ale podobně jako ně které další instituce – o mimo jiné továrny, farmy, nemocnice, armáda, policie i soudy – demokratické v obvyklém smyslu slova být nicméně nemohou. Nejsou ani státem, ani městem i obcí. Nemají totiž ob any, které lze přesvědčivě prohlásit za rovné.

Univerzity a fakulty mají přinejmenším dvě skupiny p íslu-níků s odlišnou rolí. Pedagogové vyu učí. íní tak vesměs za mzdu. Studenti jsou naopak vyu ováni a sami studují. Za tuto

službu platí prostřednictvím státu společností. Studenti nanejvýše pískávají - přitom ani ne tak oni sami, jako hlavně jejich rodiče - kolným.

Vysokokolektivní pedagogové se nadto rozliší podle hodnotí a funkcí. Hierarchie má téměř nalézt též mezi studenty, zvláště pokud se studium končí na bakalářský a magisterský stupeň, jak se v mnoha evropských zemích stalo pomocí tzv. Bolognského procesu. Doktorandi ostatně tvoří přechod mezi využívanými a využívajícími.

Demokracie předpokládá rovnost hlasů vech členů dané společnosti. Na všech univerzitách a fakultách by pak však vládli studenti. Jich je totiž vde drtivá většina, dokonce téměř na kolech s příznivě nízkým počtem studentů na učitele.

Akademická samospráva tak má být pouze skupinová (*Gruppen*) nebo, je-li lépe řečeno, stavovská. Statuty německých univerzit označují tyto skupiny přibližně jako stavy (*Stände*). Zmínky, je-li problém v Západním Německu a v nich kterých dalších západoevropských zemích, představovaly přesně část moci od profesorů k dalším stavům, které byly dříve bezmocné. Pak je ovšem zásadní, jak silný hlas se tímto stavem přiznává při jednotlivých rozhodnutích.

Debata o podílu jednotlivých skupin v stavu akademických obcí pochopitelně vede rovněž ke zvažování míry a způsobu soběprávního státu. Stát totiž provoz univerzit a fakult financuje. Vysokokolektivní vzdělávání a výzkum pak slouží široké veřejnosti.

4.6. Důsledky výrazného podílu studentů na samosprávných akademických grémiích

Přes rozkvět politologie na německých univerzitách jsem v databázích závěrečných prací od bakalářských až po habilitace nenalezl jakékoli fundovanou reflexi provozu německé univerzitní a fakultní samosprávy. Je to pochopitelné. Obtížně se zkoumá prostředí, v němž se autoři sami nacházejí. Je to ale stejně taková. Akademické obce jsou politické prostředí. Jednotlivci a skupiny mají různé pohledy a zájmy. Volí také různé postupy jejich prosazování.

Pedagogové vysvětlují leckterý výsledek hlasování akademických senátů tím, že studenti hlasovali jednotně. Tak údajně záležitost rozhodli, přestože jsou vesměs zastoupení méně.

To je však přehrávané jen na první pohled. Při jistých uspořádáních lze prosazení se rozhodnutí, je-li na první pohled nemilo většinovou podporu, vysvětlit. Matematici vyvinuli a politologové používají indexy síly - *Banzhaf* v *Shapley-Shubik* v. Ty odhalují přehrávanou sílu jednotlivých členů, pokud většina zůstává rozdělená. ŠV jednoty je síla, není jen heslem.

Nejnámější volbou, v níž takové zákonitosti hrají roli, je volba prezidenta Spojených států amerických. *Electoral college* se totiž sestává z delegací volitelů odpovídající počtu senátorů a členů sněmovny reprezentantů Kongresu za příslušný stát. Státní delegace jsou povoleny i dokonce zavázané státním právem volit kandidáta jako blok, přestože výsledek voleb je často těsný. Není divu, že pozornost kandidátů a jejich oblíbených volebních týmů se zaměřuje na několik států, ve kterých je výsledek nejistý (*swing states*).

Studentští senátoři se rádi radí na krátkých a dlouhých zasedáních. Výsledkem je leckdy jednotný postoj. Leckdy se o jednotu vyloženě usiluje. Studentští senátoři přitom spolu nejsou - tak dlouho, aby se mezi nimi objevily nevěřivosti. Tu, jak je uvedu, nalezneme hlavně mezi jednotlivými studentskými spolky a studentskými reprezentacemi.

Komory akademických pracovníků /pedagogů se chovají odlišně. Zpravidla se vůbec neschází. Při volbě rektora a děkana, nabízí-li se více kandidátů, mezi sebou pedagogičtí senátoři zpravidla příliš nejednají. Vesměs se nesnaží vzájemně se přesvědčovat. Mezi studenty bývá velké zájmy získávání hlasů by pedagogové často odmítali jako nepatřičné.

Při volbě rektora se pochopitelně radí na svých fakultách i pracovníky, ale také se známými kolegy z dalších fakult, pokud kandidáty dosud neznali. Velký vliv mají jistě děkani, kteří nejlépe vědí, pro koho chtějí a pro koho nikoli.

Na fakultách pak volbu zakládají hlavně na vlastní zkušenosti s kandidátem. Přesvědčování se navzájem stejně jako kampaň samotného kandidáta tak mívají omezený účinek. Poměry sil bývají často ustálené týdny před volbou. Pouze nejsou změny. Leckterý pedagogický senátor by svůj výběr neprozradil ani na mušle.

Málokterý kandidát se přitom tímto podpoře svých kolegů. Mezilidské vztahy se během let a desetiletí nejen na akademické půdě, ale víceméně na kterémkoli pracovišti zpravidla zhoršují. Usmíření je těžké. Častým napětím bývá spíše odchod některých takových spolupracovníků na jiné pracoviště do penze. Takové řešení se odrazí téměř mezi senátory-pedagogy.

Naopak studenti kandidáty na rektora a děkana vesměs znají jen jako pedagogy, pokud se s nimi předtím vůbec setkali. Rozhodující pro ně bývají debaty s kandidáty a jejich zpravidla společné vyhodnocení. Část debat se přitom odehrává za zavazadly. Studenti senátoři tak od kandidátů mohou slyšet prohlášení, která by tyto před kolegy nevyšlovili.

Lze tvrdit, že volby děkana a rektora při takovém rozložení sil a přímo protikladném chování obou komor jsou nakonec konkursem pořízeným studentskou komorou.

Tento závěr platí tím více, čím je větší podíl studentských senátorů. Při paritě pak stačí, když jedinou studentskou komoru doplní jediný pedagogický senátor.

Zejména menší fakulty se ovšem takovému vývoji vyhýbají pomocí jediného kandidáta. Například na Masarykově univerzitě se poslední střídaní děkana uskutečnilo bez volebního souboje dvou či více kandidátů na pěti z devíti fakult.

Vesměs je takovým kandidátem někdo děkan, který jej podporuje konkrétní děkan. Takový kandidát se vesměs tímto široké podpoře pedagogického sboru. Předpokládám, že vesměs je takový vývoj bezdůvodný. Jako protikandidát se prostě nikdo nepřihlásí. Mofná však na některých fakultách pedagogové již za jiných sdílet méně, že další kandidatury jsou neférové a leckteré kolegy zvažující další kandidaturu odradí. Teba uhlí za alitu, že při jakémkoli rozkolu mezi pedagogy rozhodne studentská komora.

4.7. D sledky nepřítomnosti profesorů a docentů v akademických senátech

Česká veřejnost ví, že na univerzitách existuje hodnostní hierarchie. Je to snad jediný přínos záliby tuzemců v akademických titulech včetně jejich někdy až směšného hromadění. Souběžně pochopitelně existuje téměř funkční hierarchie. Tu představují rektor, prorektor, děkan, proděkan, vedoucí kateder, ústavů, laboratoří, oddělení a jejich zástupci.

Odborní asistenti jsou ryzí. Jsou mezi nimi první absolventi doktorského studia mající dobré vyhlídky. Stejně tak ale jsou mnozí starší, s jejichž odborným růstem se již nepočítá.

Odchod z fakulty pro nepln ní odborného r stu eské právo nep edepisuje, oproti nap íklad právu n meckému. Míra p ísnosti je r zná. N které fakulty takto selhávajícím pedagog m bez habilitace úvazky neprodluují. Na mnohých dal-ích ov-em p sobí odborní asistenti, jejichí dlouhodobý výzkumný p ínos vyjád ený nakonec uznávanými publikacemi z stává chabý.

N které fakulty takové pedagogy p e azují do kategorie lektora. Tito lekto i mají rozsáhlej-í výuku. Dodávám, fle n kte í lekto i jsou dob í pedagogové. Ti nejlep-í by podle m mohli a m li být docenti. D raz na publikace je p i pový-ování n kdy afl jednostranný.

Nechci být p i hodnocení p sobení odborných asistent a lektor jako len akademických senát p ísný. Pohnutkou kandidatury je prost ochota pomáhat fakult i univerzit jako senátor. Kolegové to mohou vid t obdobn . Odborní asistenti a lekto i se nechovají pový-en jako n které star-í profesorské i mladé docentské hv zdy. Na akademickém senátu pak vystupují skromn a jednají moud e.

lenství v akademickém senátu se hodnotí jako zásluha. Dlužno dodat, fle drobná. Chápání lenství jako estného brzdí ochotu vyplácet odm ny. Patrn se p edev-ím zohlední p i ukládání dal-ích úkol . P i pový-ování v-ak roli nehraje.

Na stran n kterých takových senátor se v-ak mohou projevit téí pohnutky sporné. Nemístnou vst ícností a n kdy afl podlézáním se usiluje d kanovi i rektorovi zalíbit. Pro n které m fle být senátorství nástrojem, jak se vyst íhat neprodloužení angaílmá.

M li bychom se v-ak hlavn ptát, zda a jak dokáíí pedagogové s termínovaným úvazkem prodluovaným d kanem na základ stanoviska jím ustavené komise práv tohoto d kana a jeho prod kany dozorovat. V p ípad rektora a prorektor situace tak problematická kv li decentralizaci personální politiky není. Podobn v-ak m fle p sobit ostych v i *magnificenci*. Patrné mohou být téí ohledy na mín ní d kana vlastní fakulty, jeí nechce pohn vat rektora.

P sobení senátor z ad odborných asistent tak bývá spoutané. Ze strany pedagogických senátor se tak leckde v bec neotevára debata o problémech. Akademické senáty se potom v-ak považují za grémia nezp sobilá projednávání zásadních záleíitostí. Jejich prestií se tak dál propadá. Neventilované problémy se navíc mohou vybít p i tajném hlasování, jakým je práv volba d kana i rektora.

4.8. Nep ítomnost reprezentace neakademických zam stnanc

M j p ehled ukazuje, fle na univerzitách a fakultách ady evropských stát se p iznává ú ast v samosprávných grémiích téí nepedagogickým zam stnanc m. Reprezentace bývá zpravidla men-í neí v p ípad asistent a student . N kde jsou p ítomní pouze s hlasem poradním. Nalezneme ov-em akademická samosprávná grémia, v nichí mají tito zam stnanci stejný po et mandát . Nap íklad na *Universität Osnabrück* (Dolní Sasko) má kaídá tato skupina vídly 3 zástupce v senátu a 2 zástupce ve fakultních radách vedle 10, respektive 7 profesor .

Tato kategorie je r znorodá. N kde se zahrnují v-ichni zam stnanci v etn údrííba , uklíze , správce kolejí a kucha menz. Jinde se do ní po ítají pouze kvalifikovaní zam stnanci, nap íklad ú edníci univerzity i fakulty, projektoví manaíe i, knihovníci i informatici.

Vysvětlovat takovou reprezentaci lze jistě tak, že účast na samosprávě osobám podílejícím se na provozu univerzity a fakulty prostě nešlo upravit. Kritici takového zastoupení pak oprávněně tvrdí, že stejní pracovníci by se v jiných podnicích a institucích takovému zastoupení netvořili.

Především u výše vymezených odborníků se mi nicméně jejich poměrně malý podíl na akademické samosprávě jeví ospravedlnitelný. Tito odborníci totiž výuce a výzkumu významně napomáhají. Nyní mají vesměs vysokoškolské vzdělání. Jsou tak vlastně vzdělanější než samotní studenti. Další pak usilovně studují při zaměstnání, proto je mezi pedagogy a studenty vnímají potřebu vzdělání více, než by ji vnímali při srovnatelné práci jinde. Střední a vyšší vzdělání jim pak dává zkušenost a rozvahu. Jejich přítomnost na jednání akademických samosprávných orgánů je nakonec také praktická. Mohou okamžitě vysvětlovat možnosti a meze svého působení ve prospěch výuky a výzkumu a vyslechnout si připomínky.

4.9. Standardní a experimentální volební klíče

Pozornost si nezaslouží jen rozdíl mandátů v akademických samosprávných orgánech mezi pedagogy a studenty a mezi pedagogy různých hodností, ale také volební klíče. Volební klíče totiž ovlivní složení voleného orgánu a především povahu voleného funkcionáře a tak též jejich působení. Akademická samosprávná orgána nejsou výjimkou.

Na českých univerzitách a jejich fakultách jsou rozlišeny dva modely. První je volba všech senátorů příslušné kurie včetně pedagogů a studentů. Každý volič smí volit tolik kandidátů, kolik se obsazuje mandát. Zvoleni jsou ti kandidáti, kteří získali nejvíce hlasů. Druhý se zakládá na rozdíl mandátů mezi více volebních obvody tvořených v případě pedagogů katedrami, ústavami, instituty a centry a v případě studentů studijními programy a ročníky.

Oba modely vedou ke zvolení kandidátů, kteří mají širokou podporu voličů. Kandidáti, kteří nejsou z nejznámějších oblíbených v této kolektivě, prohrávají, přestože je třeba část považuje za prospěšné a jejich členství v akademickém senátu by podpořila, pokud by mohla, přidělením více hlasů. Naději na zvolení jim zvykle dává druhý model, pokud je chtějí volit alespoň nejbližší kolegové z vlastního pracoviště, respektive spolufakultační oboru a ročníku.

Přede vším první model vede ke zvolení pedagogických senátorů, kteří jsou smíliví, vstřícní a ochotní. Ti, kteří mají vyhraněné názory a rádi se dohadují, naopak leckdy prohrávají. Pokud vůbec kandidují. Pro boj s nimi pedagogové totiž akademický senát zrovna nevyhledávají. Stávají se vedoucími pracovníky, využívají se grantů a vůbec akademické kariéry.

Upřednostnění smílivých, vstřícných a ochotných je ovšem dobré jen na první pohled. Už jsem poznal mezi pedagogickými senátory řadu *dobráků od kosti*. Mnozí však na sobě nechávají vyloženě *špatné dřevo*. Studentští senátoři bývají daleko probojnější. Totéž ostatně platí pro děkany a rektory. Smílivost, vstřícnost a ochota se tak bohužel leckdy stává slabostí.

Obvykle se kandidáti ocitnou se podarou stávají náhradníky. Rozumím. Univerzity a fakulty se tak vyhýbají organizaci předčasné voleby. Je to však nesmysl. Při odchodu zvolených senátorů se nakonec senátory stávají ti kandidáti, které v té době volili vlastně v akademickém senátu nechtěli. Vhodné je tak omezení náhradníků na pouze první a první a druhé nezvolené kandidáty a jen na kandidáty, kteří získali určité procento hlasů.

Pokud vím, fládná eská univerzita ani kterákoli její fakulta nepouffívá pom rný systém. Nevytvá ejí se tak fládné volební strany. N kte í kandidáti si sice vyjad ují vzájemn podporu a p edstavují sv j p ípadný program spole n . Lze o ekávat, fle budou spolupracovat téfl po zvolení. Ve volbách v-ak sout flí rovn fl mezi sebou.

Ufflvanými volebními klí i se eské univerzity a jejich fakulty od zahrani ních univerzit a jejich fakult neli-í. Pom rný systém se ufflívá leckde p i volb grémií studentské samosprávy. P i volb reprezentace pedagog je v-ak spí-e výjimkou, nalezl jsem ji pouze na univerzit v n meckém Heidelbergu.

Zákon o vysokých -kolách nezd raznil stavovský rozm r akademické samosprávy. N které eské fakulty si tak vytvo ily p ekvapivé volební modely.

Brn nská pedagogická fakulta pouffívá k íflovou volbu. Pedagogové a studenti volí téfl kandidáty druhé kurie. P evaha student znamená ztrátu kontroly pedagog nad obsazením vlastní kurie. Takový klí povafluji za protizákonný. Popírá totífl smysl podíl ur ených reprezentant m pedagog . Fakulta jej ov-em neru-en pouffívá jifl patnáct let. D sledky povafluji za velmi problematické. Pomocí Facebooku propagovaný volební blok student a asistent jediného patrn men-ího oboru odstavil adu zku-ených pedagog .

Zcela jinak pojala k íflovou volbu praflská elektrotechnická fakulta. Zde sice rovn fl ob kurie volí ob ásti akademické obce. Hlasy pedagog se ov-em p epo ítají tak, aby ob ásti m ly stejný vliv. Výsledkem je up ednostn ní pedagog t -ících se zárove podpo e student a student t -ících se rovn fl podpo e pedagog . Snad tento model posiluje spolupráci.

Ú ast student ve volbách je nízká. P vodn Zákonem fládaná ú ast 30% byla novelou zru-ená. Po ádat se totífl musela druhá a t etí kola, p i kterých ú ast je-t dál klesala. Nyní se pohybuje zpravidla mezi 10-40%. Nevím o fakult , kde by p ekro ila polovinu oprávn ných volí . Naopak nalezneme fakulty, na kterých klesla na n kolik procent.

Pedagogové jsou p ece jenom ukázn n j-í. Volí jich zpravidla 60-80%. P esto jsou po ty nevoli mezi pedagogy na pováflenou. Jde p ece o správu vlastního pracovi-t .

N které univerzity a fakulty vyufflívají internetové aplikace. Jinde nadále vhazují lístky do volební urny a na elektronickou volbu se dívají podez ívav . Nezdá se ov-em, fle by moflnost hlasovat doslova doma na posteli (za íná se zhusta o p lnoci) zájem zvy-íla.

5. D leffité souvislosti

5.1. Pot eba promý-lení a zkoumání souvislostí

Právní rámec akademické samosprávy eských univerzit a jejich fakult je po mezinárodním srovnání zvlá-tní. Vyloffen podivné jsou ale p edev-ím její podoby na n kterých univerzitách a leckterých fakultách. Musíme pátrat po p í inách t chto pom r . Za neme je totífl odhalovat, jen pokud budeme promý-let souvislosti.

Je t eba p edev-ím zohlednit existenci a kompetence dal-ích orgán a struktur existujících na univerzitách a jejich fakultách, jakofl také podrobn prozkoumat postavení jifl zmín ných akademických senát na stran jedné a rektor a d kan na stran druhé.

5.2. Správní rady jako nástroj vn j-ího vlivu

Jako kterákoli jiná samospráva je pochopitelně též ta akademická ze své podstaty omezená. Provoz univerzit financují hlavně státy. Pochopitelně financováním dokáží leccos ovlivnit. Vykonávají nad nimi rovněž dozor například pomocí systému akreditací. Nejviditelnějším nástrojem takového působení jsou nicméně správní rady.

Evropské univerzity se senáty jako samosprávnými grémii mají správní rady složené výlučně z členů, kteří na univerzitě neprobírají (externisté). Tyto členy jmenují vlády, ministerstva školství, parlamenty a územní samospráva. Vybírají se vesměs mezi představiteli různých odvětví hospodářství a kultury. Leckde se povolávají též představitelé jiných univerzit a výzkumných ústavů. Časté je dokonce angažmá ministerských úředníků.

Na které státní orgány a jednotky územní samosprávy vybírají reprezentanty ve stejných institucích, hospodářství a kultury bez politického angažmá. Jinde se do správních rad jmenují především souasně i vysloužilí politici a jejich spolupracovníci úzce navázaní na politické strany. To druhé se leckde vnímá podezřívavě.

Zmíněné správní rady rozhodují o zásadních otázkách rozvoje, vyslovují souhlas s některými rozhodnutími majetkového rázu a s kroky majícími značné dopady na univerzitu.

Ve státech s evropskou univerzitní tradicí zůstává nicméně volba rektora vesměs samosprávným grémiím. Role správních rad bývá zpravidla jen doplňková a dozorová. Jíží mezi uvedenými univerzitami však byly též ty, kde výbor prováděla správní rada a samosprávné grémium má nanejvýš právo navrženého rektora odmítnout.

Správní rady českých univerzit jsou poměrně slabé. Ministr je jmenuje po projednání s rektorem z osobností hospodářského, společenského a kulturního života, státní správy a samosprávy. Vlivní rektor i však mnohokrát dokázali prosadit jmenování jím blízkých osob. Správní rady schvalují některé majetkoprávní kroky, zejména nakládání s nemovitostmi. Vyjadují se též k některým zásadním rozhodnutím ohledně rozvoje univerzity. Rektora, rozpočet ani vnitřní předpisy však nepotvrzují a ani se k jejich zvolení a schválení nevyjadují. Členové správních rad se zpravidla vůbec neseťkávají a nepotkávají s akademickými senátory.

Vzácně jí je ve středoevropském prostoru správa univerzit prostřednictvím smíšených těles zahrnujících jak zástupce jednotlivých stavů akademické obce, tak osobností dosazených zvenku. Naopak ve Velké Británii, Spojených státech amerických a ve Skandinávii se takto vytvořené správní rady o zástupce pedagogů a studentů rozšiřují.

Na úrovni fakult grémia složená z odborníků příslušné profese oprávněná spolurozhodovat ohledně klíčových organizačních a personálních otázek včetně výběru a ustavení děkana naopak nenalzáme. To lze vysvětlit obavou ze zasahování do instituce a jejího provádění výuky a výzkumu zprávy, které by se vnímaly jako omezování akademických svobod. Působení by se také mohlo považovat za sledování vlastních zájmů členů správních rad.

Výjimku v této záležitosti představují vojenské a policejní akademie. Jimi poskytované nákladné vzdělání a výcvik totiž slouží výhradně potřebě státu. Zvláště dozor se také tradičně zaručuje příslušným církvím v případě teologických fakult ve stejných univerzit. Přehlíčet nelze ani silné vazby mezi lékařskými fakultami a nemocnicemi. Lékařská fakulta a v její prospěch jednající univerzita působí především na příslušnou nemocnici. Taková nemocnice však zpětně ovlivňuje univerzitu svou velikostí a složitostí provozu.

Případná poradní grémia složená z externistů se tak jeví být hlavním projevem zájmu fakulty na pohledu představitelů praxe. Je třeba však zdůraznit, že představitelé praxe se leckdy podílejí na rozhodování jednotlivostí. Jejich účast se běžně popisuje i předpokládá v grémiích pro řízení studijních programů, v disertačních a habilitačních komisích, komisích pro řízení výzkumných projektů i dohled nad nimi. V českém prostředí se reprezentanti praxe vyskytují například mezi externími členy vdeckých rad.

5.3. Chybějící studentská samospráva

Na většině evropských univerzit a jejich fakult existuje vedle akademické samosprávy zahrnující reprezentaci studentů též zvláštní studentská samospráva. Orientace bývá snadná, studentská samospráva má lépe internetovou prezentaci než univerzity a fakulty samotné.

Studentskou samosprávu zpravidla předpokládají zákony. Statuty a další vnitřní předpisy univerzit a fakult pak stanoví podrobnosti.

Smyslem studentské samosprávy je pochopitelně především zprostředkování postojů a názorů týkajících se výuky jak vedení fakulty a univerzity, tak jednotlivým pedagogům, dále pak pomoc studentům pomocí jimi samotnými organizovaných služeb, studenty samotnými organizované i prováděné dodatekové vzdělávání a výzkum a také společný, kulturní a sportovní život. V některých zemích má studentská samospráva vliv na obstarávání služeb pro studenty pokrývajících jejich hmotné potřeby, jakými jsou stravování a ubytování nejen prostřednictvím menz, kolejí a zprostředkování dalšího bydlení.

Členy samosprávy bývají většinou studenti příslušné univerzity i její fakulty. Takto pojeté studentské obce (německý *Fachschaft*) volí rozmanité grémia: výbory (německé *allgemeine Studierendenausschüsse* známé pod zkratkou *AstA*), rady (*uczelniana / wydzialowa rada samorzadu studentow / doktorandow*) i parlamenty (*Studentenparlament, -studentski svet*). Tato grémia jsou různopodstatná. Leckde natolik, aby se mohli angažovat většinou zájemci. Zvolení studentští inovníci si mezi sebe rozdělují různé pojeté agendy. Běžně se jako dobrovolníci zapojují ve shodě se studentskými inovnicemi též další studenti.

Některé země mají nejen fakultní a univerzitní, ale též celonárodní studentské struktury. Příkladem budiž zvláštním spolkovým zákonem ustavený *Österreichische Hochschülerinnen- und Hochschülerschaft* s povinným členstvím rakouských studentů.

Stát, univerzity a fakulty studentskou samosprávu mnohostranně podporují. Poskytují místnosti, zařízení a materiál a přispívají též na její jednotlivé činnosti.

V některých státech studentské reprezentanty do samosprávných grémií univerzit a fakult deleguje studentská samospráva. Často se pochopitelně delegují sami funkcionáři této samosprávy. Souběžné členství je však zcela běžné též tam, kde studenti reprezentanty v akademických samosprávných grémiích volí.

Studentská samospráva se nejen připojuje, ale též podporuje rovněž ve zmíněných zemích bez akademické samosprávy podle evropské univerzitní tradice. Přesobí koneckonců též v zemích s autoritativními režimy. Také zde je totiž uflitebná vzájemná vazba ohledně výuky. Lze touto cestou rovněž studenty cvičit ve vyjednávání a obstarávání různých záležitostí. Zvláště studenti elitních škol budou vedoucími představiteli státu a hospodářství. Konečně se tak

podporuje studentský život. Nejen autoritativní státy se podporou studentské samosprávy a naslouchání jejímu hlasu snaží předcházet studentské nespokojenosti.

Mám obavu, že vysoký podíl studentů v českých akademických senátech zcela zastavil jakýkoli rozvoj samostatné studentské samosprávy na českých univerzitách a jejich fakultách.

Jen ojedinelé se na fakultách českých univerzit našla půda pro ustavení takové samosprávy. Pouze brněnská veterinární fakulta má studentskou radu oddělenou od svého politického akademického senátu. Minulé složení se přitom se studentskými senátory nepřekrývalo, to nyní již ano. Člen rady je však více než senátor též nyní.

Na základě vesměs zůstávají záměry na kterých univerzit a fakult zapojit studenty do poradních komisí zabývajících se studijními programy a učitelskými je přidruženými členy zákonem předpokládaných oborových rad.

Vedle oficiální univerzitní, fakultní a případně národní studentské samosprávy se na akademické půdě připouští a podporuje působení odborných, kulturních a sportovních studentských spolků a kroužků. V některých zemích bývají některé studentské spolky navázané na politické strany i církve. V dalších zemích je patrná snaha se takové politizace a ideologizace vyvarovat. Mnohé tyto spolky jsou dnes členy různých mezinárodních asociací.

Pouze v některých zemích a na jejich některých univerzitách a fakultách působí široce otevřené studentské svazy uznané jako oficiální zastoupení studentů. Takový model je rozšířený zejména ve Velké Británii i Spojených státech amerických.

5.4. Vdecké rady a jejich nepřítomnost v zahraničí

Za účel samosprávný orgán univerzit a fakult české právo považuje vdecké (i umlecké) rady. Členy mají být význační odborníci a další představitelé oboru i oborů fakulty. Nejméně třetinu členů musejí tvořit externisté. Členy schvalují na návrh děkana akademické senáty. Nevybavují si však, že by akademický senát na kterého navrženého odmítl. Prvenství se podařilo letos získat mnoha. Naše studentská komora momentálně rady nemá.

Klíčovou personální kompetencí fakultních vdeckých rad je rozhodování o habilitacích a na prvním stupni o profesurách. Personální kompetencí univerzitních vdeckých rad je pak rozhodování o profesurách na druhém stupni a případně o hodnocení rozhodnutí fakultních vdeckých rad, pokud rektor váhá se jmenováním navrženého docentem.

Vdecké rady českých univerzit a jejich fakult jsou politické. Během jsou dvakrát až třikrát v roce než jejich akademické senáty. Rektori a děkani přitom jejich utváření obvykle dodržují nejrozšířenější zvyklosti. Členy jmenují prorektory a proděkany, děkany fakult, respektive vedoucí kateder a ústavů, jakofl také své protějšky z dalších univerzit a stejných fakult. Přítomni jsou rovněž zástupci praxe. Podle zaměření univerzity a fakulty jsou jimi představitelé podniků, výzkumných ústavů, nemocnic, sociálních a kulturních institucí i se zaměřením univerzity i fakulty souvisejících státních orgánů.

Členství ve vdeckých radách je totiž prestižní. Je třeba jednotlivce, kteří oceňují své povolání. Mnozí opomenutí se cítí dotčeni. To kontrastuje s nezájmem profesorů a docentů o členství v akademických senátech.

Pozoruhodný je zanedbatelný překryv členství v těchto dvou orgánech univerzit a fakult. V akademických senátech tak chybí představitelé oborů. Zákon přitom neslučitelnost nestanovuje. Není pro to žádný důvod. Soubor členství patří přesto nkte říkto i a d kani patří vnímají jako podivný. Akademický senát totiž schvaluje záměr jmenovat členy vdecké rady. Leckde však sestava akademického senátu vhodného adepta prostě nenabízí.

Ve většině států se vdecké rady ve ejnosti na internetových stránkách univerzit a fakult nepředstavují jako samostatná grémia. To neznamena, že nějaká grémia pro uvedené úkoly neexistují. Je jen třeba se za íst do zákonů, statutů a habilitačních řádů. Někde takovou roli přebírají fakultní rady. Jak jsem však uvedl, skládají se hlavně z pedagogických hodnotí. Jinde rozhodují profesorské sbory, jejich členem je kterýkoli profesor i podobně určený pedagog příslušné fakulty. Pro jednotlivá řízení bývají klíčové habilitační komise. Ty bývají často početnější než komise připravující podklady pro eské vdecké rady.

V některých oborech mírní výkyvy směrem k nemístné přesnosti stejně jako vstícnosti společně na výsledky scientometrie (Hirschův index i impakt-faktor publikací v přírodních vědách i v některých zemích uznávané publikační standardy pro některé společenské vědy).

Některé země vyvádějí habilitační řízení z univerzit a fakult. V Polsku řízení dozoruje *Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów*. V Německu se pak považuje za standard, že zájemce o profesuru se habilitoval na některé jiné fakultě.

Naše profesorské řízení je vlastně *super-habilitace* založená na méně fakultní a univerzitní vdecké rady, že uchazeč výrazně pokročil ve vlastní výzkumné činnosti odrážející se v publikacích. Ta má být přísná, což nyní vesměs předpokládá mezinárodní zábr.

Ve většině zemí je naopak profesura funkční. Je to stále pracovní místo na příslušné fakultě, předpokládající dřívější habilitaci. To pochopitelně neznamena, že se při výběru nehodnotí výsledky další výzkumné a vzdělávací činnosti. Vybírá se leckdy mezi více zájemci. Nkte ří habilitovaní zájemci o profesuru roky pracují jako soukromí docenti i dokonce jako asistenti.

Univerzitní a fakultní rady se v tuzemsku zřídily v 50. letech 20. století. Nahradily tehdy profesorské sbory rozhodující při habilitacích a povoláních za profesora. Od 60. let přívlastky *vdecká / umlecká* prozrazovaly sovětský vzor. Vdecká rada fakulty zahrnovala prodávající a vedoucí kateder. Členy byli na základě výběru děkana též další pedagogové z řad profesorů a docentů a odborníci z praxe. Jejich výběr jistě ovlivlo leccos. Obdobně se vytvářely vdecké rady univerzit jako revizní a kontrolní instance.

Během uvolnění v 60. letech se nicméně tyto vdecké rady, jak je třeba připomenout, zapojením zástupců odborové organizace a studentských organizací přece jenom přiblížily senátům a radám západoevropských univerzit a jejich fakult.

Zákon označuje vdecké rady univerzit a fakult za samosprávné orgány. Tomu však odporuje způsob jejich vytváření. Členy totiž jmenuje a odvolává rektor, respektive děkan. Na tom nicméně souhlas příslušného akademického senátu. Rektor stejně jako děkan mají totiž značný prostor pro výběr. Jistě legitimita rektora a děkana je přitom odvozená od akademického senátu, často asistentsko-studentského.

N které fakulty externí členy ustanovují výhradně profesory a docenty z oborů veřejných fakult a vdeckých ústavů. Jiní předávají reprezentanty státních orgánů, podniků a ústavů, například nemocnic. N které mezi nimi upřednostní takové reprezentanty praxe, kteří mají zájem o obor projeví absolováním doktorského studia i vdecké přípravy. Jiní nabízejí členství bezvýjimečně i takových orgánů, podniků a ústavů.

Účelem požadovaného zapojení externistů byla patrně snaha bránit předlišně shovívavosti u vlastních uchazečů o vyšší akademické hodnosti a naopak nemístné předšnosti u těch cizích. Předizvání akademické konkurence však znesnadňuje projednávání politiky fakulty. Nemusí být totiž ochota před ní odhalovat slabiny a záměry. Přítomnost vlivných představitelů státních institucí, podniků a ústavů se pak může vnímat jako ohrožení nezávislosti.

Grémia plnicí roli na nich vdeckých radách se sestávají ze všech profesorů i srovnatelně vymezených pedagogů. Rektori dle kanonických předpisů nevybírají. Externí členové vesměs chybí.

V zahraničí pak nenacházíme obdobu univerzitní vdecké rady jako grémia potvrzujícího i předzkoumávajícího závěry fakultního grémia rozhodujícího o habilitacích. Přítinou je jistě odlišné pojetí profesury ve většině evropských zemí.

5.5. Organizační funkce na českých fakultách

České právo dává fakultám ohledně vnitřního uspořádání značnou volnost. Katedry, jak je to připomenuto, se zrodily v 50. letech 20. století za účelem podřízení dosud samostatných profesorů. Vytvořily se rovněž podle sovětského vzoru, přestože slovo samotné znamenalo dříve ve středoevropském prostředí též profesuru jako pracovní místo (katedra, stolička, *Lehrstuhl*, *chair*) včetně asistentů. Po roce 1990 tak některé fakulty přejmenovaly své katedry na ústavy i instituty. Vesměs šlo však jen o kosmetickou změnu.

Mezi katedrami, ústavy, instituty, oddělení a centry českých fakult jsou obrovské rozdíly. Nalezneme pracoviště s desítkou profesorů a docentů a zástupcem odborných asistentů a dalších pracovníků. Taková pracoviště se pak pochopitelně liší na dílčí pracoviště. Stejně tak ale nalezneme malinká pracoviště s jediným habilitovaným pracovníkem i dokonce bez něj. Jak už jsem uvedl, není vzácné, že odborný asistent je vedoucí profesor a docent. Rozpor hodnostní a funkční hierarchie má pak nejznámější projevy. Takový vedoucí patrně zabezpečuje jen rutinní administrativu. Je spíše tajemníkem. Zásadní rozhodnutí přijímá kolektiv i nějaká neoficiální autorita, kterou však všichni znají.

Podobně rozmanitá je role takových vedoucích při organizaci výuky a výzkumu. N které i silně zasahují do obsahu výuky. Jiní dávají svým kolegům značnou svobodu.

Veliké je rovněž zapojení pedagogů do různých druhů výuky a zkoušení, přednášek, seminářů, cvičení, praktických písemných a ústních zkoušek, souborných a závěrečných zkoušek. Různé je také jejich angažmá při provádění výzkumných projektů, při přípravě publikací, při psaní posudků i organizaci konferencí. Dobří vedoucí pochopitelně míru zapojení a kvalitu výsledků zohlední i odmítnou.

Angažmá profesorů a docentů je předepsané kvůli akreditaci studijních programů a oborů. Zejména na veřejných fakultách jsou takoví profesori a docenti leckdy natolik fládaní, že se jim trpí různé nedostatky a masivní angažmá mimo fakultu. Akreditační garance

p edm tu profesorem i docentem se na jeho roli p i ízení dal-ích spolupracovník projevuje r zn . Leckde je formalitou, jinde je doty ný skute n vedoucím dal-ích vyu ujících tohoto p edm tu. Na leckterých katedrách a ústavech se ustavily neformální hierarchie zalofené na slufební v ku a povaze jednotlivých pedagog .

ada stát má zákony p edepsané uspo ádání fakult. Základní organiza ní jednotkou bývá profesura. Asistent je pod ízený konkrétního profesora. Takto pod ízený bývá dokonce mimo ádný i p idružený profesor (*associate professor*) jako jifl habilitovaný pedagog p edstavující zástupce a nástupce. V-ichni tvo í s dal-ími zam stnanci katedru jako malý tým.

Na tom nic nem ní skute nost, fle na v t-ích fakultách se kv li organizaci a administraci takové profesorské katedry pravideln sdrufují do institut . Mnozí pedagogové se zapojují soub fln do rozmanitých výzkumných center. Personální rozmach fakult b hem posledního p lstoletí si na Západ vyfládal reorganizace. Katedry nejsou výmyslem socialismu.

Sou asná eská legislativa nebrání organizaci eských fakult zp sobem srovnatelným se zahrani ím, totifl jednozna nému pod ízení asistent konkrétním profesor m i docent m stejn jako pod ízení docent konkrétnímu profesorovi. Nikde jsem se s ní v-ak nesetkal.

5.6. Personální, mzdová a grantová politika

Stát neur uje pracovní místa na eských univerzitách a jejich fakultách. eské univerzity a jejich fakulty hospoda í s pen zi odvozenými od po tu student , podle v deckého výkonu a s dal-ími p íjmy. Akreditace p edpokládají zaji-t ní výuky odpovídajícím po tem profesor a docent . Jinak se v-ak eským univerzitám ponechává v personálních v cech svoboda.

Personální politiku navíc vlastn ani neur uje univerzita jako celek. Z stává sv ená fakultám. Rekto i, prorekto i a rektoráty na ni postrádají v t-í vliv.

Zákon pofladuje p íjímání nových pedagog ve výb rových ízeních. Slofení konkursních komisí nicmén ur ují d kani. Praxe je rozmanitá. Leckdy není snadné se zbavit pocitu, fle komise jen posv uje p ání d kana i vedoucího katedry.

P edev-ím v p ípad pracovních míst docent a profesor je takový výb r v mezinárodním srovnání zvlá-tní. Profesury jako státem systemizovaná pracovní místa se obsazují zpravidla na základ rozhodnutí fakultních rad i profesorských sbor .

Na zna né moci d kan eských fakult v t chto v cech nic nem ní skute nost, fle takových p ípad je u nás málo, nebo v t-ina eských akademických pracovník povy-uje na vlastní fakult . Vnitrostátní akademická mobilita je totifl malá.

Za problematické povafluji uzavírání úvazk na dobu ur itou nejen s odbornými asistenty, lektory a dal-ími nehabilitovanými pedagogy, ale na leckterých fakultách téfl s docenty, ba dokonce s profesory. Nejde zdaleka jen o nap tí s právem Evropské unie potla ujícím et zení termínovaných úvazk . Takový docent i profesor je totifl p i své výukové a výzkumné práci znejist n. Jako akademického senátora jej svazují podobné ohledy jako odborné asistenty a lektory. Chrání jej nanejvý-jeho šakredita ní hodnotaõ.

Na eských univerzitách a jejich fakultách jsou prufné mzdy. Tarifní mzda bývá nízká. Univerzity ji udrflovaly a dodnes udrflují nízko mimo jiné proto, aby umoflnily p eflít téfl

pracovní tým elícím hospodářským potíflím. Při dobrých hospodářských výsledcích umofnivých vyplácet odměny tak vedoucí získávají značný prostor.

Kolektivní vyjednávání přitom funguje často formálně. Jeho dopad na mzdy je s ohledem na níže vysvětlovanou mzdovou politiku zanedbatelný. Netýká se nadtarifních složek mzdy. Jak rovněž zmíním, jen část pedagogů je členy odborů.

Pro rozvoj výuky a výzkumu jsou na fakultách českých univerzit dleflité granty. Úspěch při získávání a získání grantů napomáhá profesnímu růstu, proto flada výzkumných záměrů a některé záměry výukové se bez grantových prostředků neobejdou.

5.7. Prorektor a děkan jako vedení univerzit a fakult

Tuzemští rektorové a děkanové mají velký prostor při výběru prorektorů a děkanů. Akademické senáty se ohledně záměru je jmenovat a odvolat toliko vyjadřují. Na zahraničních univerzitách a fakultách zpravidla mohou vybrat čto funkcionáře univerzitní senáty a fakultní rady vetovat. V některých státech je rektor a děkan *primus inter pares*, nebo studijní a výzkumní prorektor a děkan bývají voleni podobně jako on sám.

Pevaha rektora a děkana nad prorektory a děkany nekončí jejich ustavením. Rektor a děkan jsou totiž monokratické úřady. Prorektor a děkan je zastupují a podporují podle jejich vůle. Jejich odvolání je snadné. Akademický senát se pouze vyjadřuje. Všeobecně se přitom uznává, fl rektor a děkan je možné odvolat.

Vedení českých univerzit a fakult jsou početná. Jinde bývají prorektor a děkan dva až tři, u nás zpravidla takový až šest. Naskytá se otázka, jak moc si to fládá složitá studijní, projektová a ekonomická agenda, kterou jinde vyřídí úředníci, do jaké míry je to dledek méně výkonnosti, nebo zda se tak prestižní funkcí uspokojují kolegové.

Cizí zákony a statuty zahraničních univerzit a fakult vesměs popisují, fl prorektory a děkany musejí být profesori a pedagogové s podobnými hodnotami. Angaflování asistentů, adjunktů a lektorů je na každý pád vzácné téfl tam, kde je přípustné.

5.8. Postavení vedení v rámci samosprávným akademickým grémiím

Ufl z internetových představení zahraničních univerzitních senátů a fakultních rad je patrné, fl rektor a prorektor, respektive děkan a děkan jsou často členy těchto grémií, jakkoli leckde bez hlasovacích práv. Bflné je dokonce, fl rektor/děkan je jejich předsedou.

eské vysokoškolské právo naopak dle sledně oddělilo akademické senáty jako právotvorné a dozorové moci a děkana a rektora stejně jako jejich zástupce jako moci výkonné.

Předsedové akademických senátů se tak stávají svébytnými univerzitními a fakultními funkcionáři. Leckdy totiž předseda musí přisobit samostatně. Očekává se, fl bude naznaovat rektorovi a děkanovi, které záležitosti jsou citlivé a fládají si projednání.

Je problematické, pokud se do kolegia rektora a prorektorů a děkana a děkana zve předseda akademického senátu jako samosprávného grémiu majícího za úkol dozorovat právo toto vedení. Je tam totiž jediný, kdo není rektorovi a děkanovi podřízený. Neml by se tak nechávat do takové podřízenosti uvést.

Předsedy akademických senátů se přitom bývají volí odborní asistenti. Jejich jinak podřízené postavení jim nemálo ztíží jak předsedání jednání, tak zejména onen okamžitý dohled. Ti i roky jsem byl takovým předsedou vedle mimořádně vlivného a obratného rektora-profesora. Rozdíl autority byl obrovský. Na této univerzitě neelila žádná v této krizi ani skandálu.

Na univerzitách a fakultách se vyvinuly nejrozumnější poměry. Rektor i děkan bývají na zasedáních senátů přítomní. Tím se možnostmi kdykoli promluvit. Výjimkou je neochota rektora i děkana docházet na akademický senát bývá především napětí ústího do jejich odvolání. Jinak je tomu ohledně přítomnosti prorektorů a děkanů. Na mnohých univerzitách a fakultách docházejí na zasedání soustavně, přestože se do debat zpravidla nezapojují. Na jiných přicházejí pouze tehdy, když se projednává jejich agenda.

Veškeré rektory a děkany mají silné postavení rovněž proto, že pro přijetí návrhu na jejich odvolání se předepisuje většinová většina všech senátorů. Musejí se tak nahromadit značné problémy, aby se dostatečně pošet senátorů rozhodl k tomuto dramatickému kroku.

5.9. Kompetence rektorů a děkanů

Veškeré děkany a rektory skuhrají na nedostatek kompetencí. Mezinárodní srovnání však ukazuje, že jsou silní. Častěji rozhodují sami. S děkany a prorektory se raději rozumně. Na některé dají více, na jiné méně. Zejména na konci funkčního období některé skoro přehlídají. Favorizování jiných pak dokáže vyvolávat uvnitř kolegia napětí.

Dozor ze strany akademického senátu však nebývá příliš a děkan sledný. Akademické senáty stále dokud sledovat hospodaření fakulty, její personální politiku a organizaci výuky a výzkumu, respektive nejrozumnější rozvojové činnosti v případě univerzity jako celku.

Vdecké rady pak nedozorují rektora i děkana vůbec. Důvodem není skutečnost, že rektor a děkan je *ex officio* jejich předsedou. Zásadní je, že rektor a děkan členy vdeckých rad jmenují a mohou je též odvolat. Tyto kroky sice podléhají schválení akademického senátu. Rozhoduje nicméně děkan i rektor. Nepohodlného představitele oboru může opomenout.

Již jsem uvedl, že děkan dokáže ovlivnit výběr pedagogů a dalších zaměstnanců vytvářením konkursních komisí a postojem k jejich návrhům. Srovnatelně mohou ovlivnit další personální pedagogů zaměstnaných na dobu určitou.

Stejně tak mají značný vliv ve mzdové politice určení smloucí pro stanovování odměn, přičemž si všichni zachovávají prostor pro osobní uvážení.

Konečně děkan a děkany mohou ovlivnit přípravu grantových žádostí, provádění grantových projektů a jejich zakončení svou pomocí, nebo naopak jejich zřetělováním a zdržováním. Část grantových peněz mohou také špičkově vstoupit kolegiem a upřít další.

Uvedenou moc děkanů a rektorů si především pedagogové uvědomují více než dříve. Jejich volbu tak dříve považují za zásadní.

Funkční období českých děkanů a rektorů je čtyřleté. Bylo to třileté. Mezinárodní srovnání ukazuje, že častěji je období dvouleté a třileté. To čtyřleté je tedy spíše delší.

Za ty i roky se pítom m fě stát leccos. To vysv tluje, pro se nejen volba rektora, ale zejména volba d kana vnímá jako osudová zálefitost. Vnímají ji tak v–ak pouze pedagogové. Odli–né p ístupy studentské reprezentace p í této volb budu je–t zkoumat.

Rovn fl mofnost znovuzvolení d kana í rektora není v–eobecná. V t–inou je p ípustné. Leckde v–ak nebývá zvykem.

D kan má poslání, které nem fě p enést na jiné. Od n j o ekáváme, fě sleduje nejr zn j–í vnit ní a vn j–í hrozby kařdodennímu ádnému výukovému a výzkumnému provozu fakulty stejn jako fě zvařuje p ílefitosti naskýtající se jejímu rozvoji. Zejména musí promý–let postupy, jak t mto hrozbám elit a jak uvedených p ílefitostí vyuřlít. Pouze on pak za tímto ú elem m fě sla ovat po ínání prod kan , prorektor , pedagog , ú edník a dal–ích zam stnanc . Bez d v ry podstatné ásti pedagog je to nemofné.

Rektor má podobné poslání na úrovni univerzitní. Musí p ítom je–t zajistit souřfítí jednotlivých, leckdy dosti odli–ných fakult a jejich pedagogických kolektiv . Zásadní úkoly má p í rozvoji univerzity, zejména p í nyní leckde rozsáhlé výstavb .

D kani a rekto í s pravomocemi mocných –éf svedou leccos rozhodnout sami. M fě se jim v–ak snadno p estat dostávat pravdivých zpráv stejn jako odezvy na jejich zám ry a po iny. D kani a rekto í pojmání spí–e jako p edsedové univerzitních senát a fakultních rad musejí více a d íve naslouchat a vyjednávat. Myslím si, fě to druhé pojetí je dlouhodob lep–í, p esto fě to první m fě p ínést viditelné výsledky rychleji.

6. Vývoj akademické samosprávy v eských zemích a eskoslovensku

6.1. D vody pro pohled do minulosti

Na míst není jenom pohled do zahrani í, ale také do eské, eskoslovenské a esko-rakouské minulosti. Zjistíme brzy, fě sou asná akademická samospráva eských univerzit a fakult výsledkem hromad ní prvku majících sv j p vod v nedávné i dávn j–í minulosti.

Tuzemský rámec akademické samosprávy, jenfl po mezinárodním srovnání nelze ozna it jinak neř jako výst ední, má p vod ve zm nách p ed tvrtstoletím. Do vylořen podivných podob se na leckterých univerzitách a jejich fakultách akademická samospráva vyvíjela posléze.

P esto je dobré p ípomenout vývoj akademické samosprávy b hem celého p ldruhého století. P í in je totiž n kolik. Ko eny n kterých jsou p ítom p ekvapiv hluboké.

6.2. Profesorská samospráva za Rakouska-Uherska a za Republiky eskoslovenské

Akademickou samosprávu v p edlitavské ásti Rakousko-uherské monarchie b hem posledních desetiletí její existence, b hem mezivále né republiky a na znovuotev ených eskoslovenských univerzitách vymezoval p es v–echny politické zvraty bez v t–ích zm n í–ský Zákon . 63/1873 Sb., o organizaci ú ad akademických.

Na fakultní úrovni p edstavovaly samosprávné grémium profesorské sbory slořené ze v–ech ádných profesor a mimo ádných profesor nanejv– do poloviny po tu profesor ádných nastupujících do sboru dle sluflebního stá í. Soukromí docenti vyu ující za odm nu í dokonce zdarma byli zastoupeni 2 leny s hlasem poradním. Pouze p í volbách d kana tito zástupci získávali rozhodující hlas. Asistenti bez habilitace se na samosprávu nepodřleli.

Snad m ěme tehdej í habilitaci p irovnávat k absolvování dne ního doktorátu. P inejmen ím pozd ji slavní profeso i se totiž b ěn habilitovali jifl p ed t ícítkou. Profesury jako pracovní místa se stálým platem srovnatelná s místy vy ích ú edník , soude a d stojník n kte í získali obratem, jiní na jejich uvoln ní i na z ízení dal ích profesur ekali roky (a byli tak studenty karikováni jako š ekatele stoliceõ).

D kany volil profesorský sbor na jediný rok. Ve funkci se tak na men ích fakultách st ídali b ěn v íchní ádní profeso i. Mnohé profesorské sbory volily sluěebn nejstar ího profesora, který dosud d kanem nebyl. Vesm s býval jediný kandidát. Zvolen mohl být profesor, anifl by kandidoval. Volbu musel p íjmout, nep esv d il-li kolegy o d vodnosti své omluvy. Od kandidáta se tak st íf í ekával n jaký volební program, natoěpak kampa . Orgánem fakultu šp ímo ídícímõ byl ov em profesorský sbor jako celek. D kan byl vlastn jeho p edsedou. Ú ast na ízení fakulty byla profesor m p edepsaná. Byli povinni do sboru docházet.

Samosprávným grémiem univerzit pak byly akademické senáty. Tvo il je rektor, prorektor, d kani a prod kani a delegáti fakultních profesorských sbor . Rekto i byli volení rovn fl na rok volebními kolegií ze zástupc profesor a docent fakult. Obvykle se volilo tak, aby se st ídali profeso i jednotlivých fakult. Pr b ěné ízení koly zabezpe oval akademický senát jako celek. Rektor byl zase p edev ím p edsedou tohoto grémia.

Rozvoj univerzit a fakult v etn výstavby budov zabezpe ovali ú edníci dosazovaní státem i ministerstvo samotné. Pochopiteln rekto i a d kani se státem vyjednávali.

Na sklonku monarchie a za první republiky se tedy studenti na akademické samospráv v bec nepodíleli. Studentský spolkový ěivot byl p ítom výrazn v t í, nefl je nyní. Dluěno dodat, ěe spole enský ěivot byl politizovaný v mí e nyní nep edstavitelné. Politizované byly nep ekvapiv ěfl studentské spolky. Je tak mofné, ěe politicky angaěovaní studenti sem tam n co dokázali v í univerzitám prosadit prost ednictvím politiky.

Takové tehdy v Evrop p evládající profesorské ízení univerzit a fakult (zmín ná *Ordinarienuniversität*) p etrvalo ob sv tové války. eskosloven tí univerzitní profeso i na n m lp li, jestlifl se symbolicky ohrazovali dokonce proti zásah m státu, které bylo lze pochopit jako nouzová opat ení p í zalofení a obnov státu po první a druhé sv tové válce.

První republika byla p es v echny nedostatky úctyhodný demokratický stát. Není divu, ěe se pozd ji idealizovala. Takové idealizaci se da í rovn fl na akademické p d , zvlá t pak na univerzitách, které tehdy vznikly. Dovolávat se první republiky p í obhajob vysokého podílu student v akademických samosprávných grémích se v ak nelze.

6.3. Omezení akademické samosprávy za socialismu

Správa eskoslovenských univerzit a jejich fakult doznala zásadních zm n b hem a po roce 1948. Profesorské sbory doplnili zástupci asistent a student , reprezentující tehdy vysoce politizované studentské organizace i p ímo politické strany. Za aly se proto ozna ovat jako sbory fakultní. ístky na univerzitách a fakultách po švít zném únoruõ prosazovaly mimoprávní ak ní výbory a komise. D kanáty nicmén provád ly jejich v li. N kte í nepohodlní profeso i byli poslaní na dovolenou, jiní byli propu t ni. Ze studií byli vylou ení ěfl mnozí studenti. N kte í skon ili ve v zení.

Totalitní Československo v 50. letech akademickou samosprávu rychle potlačilo. Rektori a děkanové se dosazovali shora. Změnily se rady vysokých škol a rady fakult, jakkoli jako vdecké (umlecké) se podle sovětského vzoru zaly označovat teprve později. Profesury se pospojovaly do kateder. Jejich vedoucí tak začali úkolovat dosud samostatné profesory. Rovněž akademické hodnosti se přeznačily dle sovětského vzoru.

Uvolnění v 60. letech otevřelo prostor pro volby akademických hodností. Ty měly volit o zástupce studentů a zaměstnanců rozílené vdecké rady. Zastoupením měly zprostitkovat masové reffimní organizace – český svaz mládeže a Revoluční odborové hnutí. Jediné svobodné – rektorské a děkanské volby se však uskutečnily jako dozvuk pražského jara ař po sovětské okupaci ve –kolním roce 1968/69. Zvolení však nebyli potvrzení ve svých funkcích potvrzení nastoupivšími normalizátory.

Vysokokolská legislativa toto utužení však potvrdila teprve v roce 1980. Rektory a děkan vybíral stát. Způsobily se také kádrové pořadavky na nově přijímané pedagogy. Obvykle se pořadavalo lenství v KSČ. Státostrana rovněž schvalovala kariérní postup, leckomu břeň na desetiletí dopředu. Snad v této době bychom mohli hledat kořeny nynější lhostejnosti n kterých starších profesorů a docentů v akademické samosprávě.

Odhlédneme-li od sovětizujícího názvu, výběru len z ad profesorů a docentů rektorem i děkanem a zprostitkování reprezentace odborných asistentů, dalších zaměstnanců a studentů reffimními organizacemi, byly rozílené vdecké rady svým složením nicméně srovnatelné se senáty západoevropských univerzit a radami jejich fakult.

6.4. Vývoj po sametové revoluci

Nynější vysoké zastoupení studentů v akademických senátech kdekdo popisuje sametové revoluci. Studenti byli vskutku klíčovým hybatelem změny v listopadu a prosinci 1989.

eské (a patrně obdobně slovenské) univerzity a fakulty se tehdy ovšem demokratizovaly spontánně. Volili jak pedagogové, tak administrativně-technický personál. Volili se dokonce vedoucí kateder. Studentův v dci měl jistě značný vliv. Ten byl však charismatický.

Federální Zákon č. 172/1990 Sb. o vysokých školách poměr studentů a akademických pracovníků v nově ustavených univerzitních a fakultních akademických senátech nicméně neurčil. Studenti se na nich podíleli rovnou měrou, od jediného senátora ař po polovinu mandát. Zpravidla vysoké studentské zastoupení bylo nicméně pochopitelným důsledkem v dlejší role studentů při sametové revoluci v roce 1989. Dodávám, že v akademických senátech byli drobně reprezentováni též neakademickými zaměstnanci. Zachovaly se ovšem univerzitní stejně jako fakultní vdecké (umlecké) rady a socialistické akademické hodnosti.

Vysoký podíl v akademických senátech studentských reprezentantů mžaru il však teprve zákon č. 111/1998 Sb. Agilním zástupcem Studentské komory Rady vysokých škol se podařilo prosadit záruku etinového zastoupení studentů v akademických senátech. Potvrdila se též polovina jako strop studentské reprezentace. Vyloueni byli neakademickými zaměstnanci.

Sledování pohnutek československého a posléze českého zákonodárce je třešně. Důvodové zprávy byly stručné. Slyšel jsem, že akademické senáty se značným zastoupením revolucí legitimovaných studentů měly zajistit zvolení změněným nakloněným rektorem a děkanem,

zatímco jmenované v dekové rady zahrnující socialistickou stagnací poznamenané profesory a docenty mly sice zajistit odbornost mimo jiné p i povyoování, avak zm nám jinak nebránit. Váhám, zda to není spídodate ná obhajoba, neř upamatování si tehdejích zámr .

Ve ejná kritika takového uspo ádání byla vzácná. Pokud vím, pouze tehdejí archivá Univerzity Palackého *Pavel Urbáek* v roce 2003 ozna il akademickou samosprávu za neodpovídající prvorepublikovým tradicím. Tetinový podíl student v akademických senátech ozna il za bezprecedentní, srovnatelný pouze s rokem 1948, kdy se profesorské sbory otev ely studentským radikál m. Kriticky téř hodnotil její složitost.

6.5. P ipravované a troskotající reformy

Pravicové vlády *Mirka Topolánka* a *Petra Ne ase* prosazovaly reformu vysokého kolství. P ipravovali ji minist i kolství, mládeře a t lovýchovy *Dana Kuchtová*, *Ond ej Li-ka*, *Miroslava Kopicová*, *Pavel Dobe* a *Petr Fiala*.

Reforma se od vod ovala vedlejími d sledky rozmachu eského vysokého kolství po roce 1990. Vysoký nár st po tu student p i stagnujícím ve ejném financování bez výrazn jého soukromého dopln ní za aly vyvolávat problémy s úrovní výuky. P ítom se za alo zhorovat uplatn ní absolvent . Ve ejnost tak za ala vnímat nedostatky.

V souladu s pravicovými p ístupy se m lo zavést kolné jako výraz odpovědnosti student a jejich rodi . Výnos m l pak tvo it dalí zdroj pen z pro podfinancované eské vysoké kolství. Proponenti reformy kriticky hodnotili zakládání nových univerzit a fakult. Skepticky vnímali téř akademickou samosprávu. V tí vliv tak m ly získat správní rady složené z osobností mimo univerzitu. Okávalo se od nich prosazování obecného zájmu. Rekto i se m li vybírat konkursy a m li získat manaflerské kompetence. Profesorská místa m la být systemizovaná a obsazovat se zpravidla konkursy. M l se otev ít prostor pro volbu vnit ního uspo ádání zruením jejich zákonných záruk autonomie fakult.

Ministerstvo a reformní týmy své zámr y m nily. Ostatn samotní minist i se st ídali *jako apo-tolové na orloji*. T eba habilitace se m la nejd íve zcela zruít. Po veobecném odmítnutí tohoto zámr u m la z stat. Nakonec z stalo nedot ené téř profesorské ízení.

V echny dokumenty intenzivn diskutovala a komentovala Rada vysokých kol a eská konference rektor . Pretendenti reformy se snařili akademickou sféru rozd ílit. Tomu slouřilo zejména slibování řmanaflerských kompetencí rektor m.

Obavy akademické ve ejnosti vyvolávala zejména o ekávaná politizace posílených správních rad. Reformáto i se také podezírali ze stran ní soukromým vysokým kolám. Kritizovala se téř obvyklá nízká propracovanost zámr a jejich vnit ní soudrřnost.

Zámr y reformy a zp soby vytvá ení, p edstavování a prosazování opakovan vyvolávaly na eských univerzitách a fakultách odpor. Organizovaly se demonstrace a happeningy jako řvyhození meloun ō. V roce 2009 se ustavila Iniciativa řPro vzd lanostō. Její řHradecké prohlá-eníō podpo ily akademické senáty ady univerzit a jejich fakult.

Návrhy dotýkající se slofení akademických senát z stávaly bohufel ve stínu návrh zm n postavení rektora, správních rad a fakult.

Jeden návrh v roce 2010 navrhoval zaručit profesorským mandátům v akademických senátech a snížit zastoupení studentů na třetinu. Snížení podílu studentů se odvodilo z jejich nízkým zájmem o volby, což má údajně otevírat prostor pro neustojnou reprezentaci a manipulaci. Za problém se považovalo též údajné zvýhodnění méně kvalifikovaných akademických pracovníků na úkor vysoce kvalifikovaných.

Další návrh formulovala v témže roce reformní komise ve své průběžné zprávě. Akademické senáty mají tvořit profesorsko-docentská, asistentská a studentská kurie se stejným podílem.

Reformátoři tedy nejen v této záležitosti své představy *stáli od boku*. První záměr by totiž představoval změnu. Druhý by naopak představoval pokračování jednoho krajního řešení předloženého podle současné legislativy.

Ministři a jejich poradci, jmenovitě ikonický šéfredaktor Petr Matěj, dříve zřejmě pomohli pedagogům a studentům v akademických senátech vůbec nevysvětlovali. Toliko další angažovaný expert Rudolf Haška obhajoval záměr poměry v cizině, jmenovitě pak v Rakousku. Reformátoři podle všeho předložili, ale jimi jinak vyzdvihované angloamerické modely vskutku neodpovídají tuzemským tradicím.

Fakultním akademickým senátům se pozornost nevěnovala vůbec. To bylo součástí záměru ponechat prostor pro úroveň autonomie fakult univerzitám.

Univerzity a fakulty údajně nemusely mít v deckou radu. Jejich roli měl patrně dělem převzít akademický senát. S ohledem na zamýšlené proměny pojetí docentů a profesorů a úlohy k jejich ustavení nebylo však rozpracované, jak by se na nich vlastně měly podílet.

Ve vazbě na krizi české pravice se předpráva reformy českého vysokého školství během závěrečného období vlády Petra Nečasů nakonec zadrhla.

Nyní již ministr školství levostředové vlády Bohuslava Sobotky Milan Chládek nechává předpracovat drobné změny vysokoškolské legislativy. Leccos je znovu předmetem živých debat především na předání Rady vysokých škol.

Nyní se navrhuje zejména reforma akreditací. Detailní externí akreditace mají do značné míry nahradit interní kontrolní procesy. V této souvislosti se mají upřesnit úkoly v deckých radách. Složení akademických senátů jako samosprávných grémií univerzit a fakult ani jejich role a vztahy s děkanaty a rektory se nicméně v roce 2015 neotevírají.

7. Vyhodnocení

7.1. Titulové poznatky

Jak už jsem uvedl, česká akademická samospráva je v mezinárodním srovnání zvláštní. Poměry na některých fakultách jsou pak vyloženě podivné. Tak moc, ale si po shrnutí v angličtině a němčině dovoluji očekávat pozvání představitelů v mezinárodních časopisech a na mezinárodních konferencích.

Především se české univerzity a fakulty stávají laboratoří moci studentů. Podíl studentů v akademických senátech jako univerzitních a fakultních samosprávných grémiích je jinde nebývalý. Leckde nakonec vybírají rektory a děkany.

Pozoruhodné je též na těch kterých univerzitách a některých fakultách již zmíněné nízké zastoupení profesorů a docentů v akademických senátech a jejich úplná nepřítomnost. To je totiž v mezinárodním srovnání vyloženě bizarní. Zaprvé i nyní považují rovnostávkou i volbách pedagogických senátorů a v děkanátu –ící se v této prestiži. Přesto se nepřestávám divit, jak hostejní zůstávají profesori a docenti na fakultě v akademickém senátu, když tento volbou děkana zásadně ovlivňuje práci, na němž v této věci trvale působit.

Konečně je fládnoucí vnímat značné pravomoci rektora děkana jako –éfů univerzity a fakult. Rektori mají široké pole působnosti v rozvoji univerzity a vyjednávání se státem. Děkan pak má jinde nebývalou moc v personálních, organizačních, finančních a grantových věcech.

7.2. Název samosprávného grémia a –éfa fakult

Pouze Česko, Slovensko a Slovinsko nazývají fakultní samosprávné grémium senátem. Ve většině evropských zemí se označuje jako fakultní rada, výbor, shromáždění a konference (*Fakultätsrat, Fachbereichsrat, Fakultätsversammlung, Fakultätskonferenz, fakultetsko vijeće, rada wydziału, Fakulteitsraad*). Případně název vyzdvihuje ústřední akademické obce (*conseil participatif, Akademisk Råd*). Senáty jsou výhradně samosprávnými grémii univerzity.

Jazykový význam tohoto slova se ovšem práve na těch kterých českých univerzitách a především na některých jejich fakultách vyloženě popel.

Senatus byl orgán antického Říma. Původně to byl sbor stařešinů starořímských rodů. Též později byl orgánem aristokratickým, protiváhou vůči lidu leckdy manipulovanému na shromážděních. Označení státu zkratkou S. P. Q. R. (*Senatus PopulusQue Romanus*, senát a lid římský) potvrzovalo jeho autoritu. *Senát* znamená radu starších a štarovstvo. *Sen-* je totiž kořen latinských slov souvisejících se státem.

Podobně se slovo *senát* užívalo později a užívá dodnes. Označovaly a označují se tak parlamentní komory, místní rady a sbory soudců. Vždyť to však byly a jsou orgány, se staršími a zkušenějšími členy nefláci orgány.

Senioritu bylo jistě možné chápat již dříve a je jistě fládnoucí chápat rovněž nyní jako nikoli nezbytně součástí v něm, nýbrž především znalostmi, zkušenostmi a zásluhami. Na akademické půdě tyto vlastnosti potvrzují akademické hodnosti. Akademický senát bez zetelné úasti profesorů a docentů tak není skutečným senátem.

Podobně bychom ostatně mohli zapátrat po původních významech slov *děkan* a *rektor* a pojetí úadu takto označených hodností.

Decanus je slovo pozdní latiny odvozené od české říslovky *deka* a latinské *decem*, ili deset. Děkanem se nazýval představitel skupiny mnichů v klátech a farních kněží. V obou případech byl spíše nakrátko vybraným koordinátorem a reprezentantem skupiny jinak rovných členů, nefl jejich mocným –éfem. Takovým koordinátorem a reprezentantem je děkan na fakultách mnoha evropských zemí a byl jim dříve též ve vztahu k profesorskému sboru rovněž v českém a rakousko- českém prostředí. Silnému postavení –éfa českých fakult spíše sluší označení *editel* (*director*).

Rector je slovo odvozené od latinského slovesa *regere*, tedy vládnout, řídit a spravovat. Jazykově je v tomto slově moc zetelnější. Církevní úady označované jako rektor byly

vskutku spojené s větší mocí v i pod ízeným. P esto téfl tradice rektorská byla tradicí spí-e rychle se st ídajícího p edsedy kolegia d kan a delegát profesor nefl mocného -éfa. Cht l-li zákonodárce i zakladatel univerzity posílit manaflerský ráz funkce vykonávané zpravidla adu let, nazval -éfa univerzity *prezidentem*.

7.3. Vnímání role studentské reprezentace

Legitimace student ke správ univerzit a fakult vyplynula z jejich podílu na revoluci v roce 1989. V dal-ích letech studentské reprezentace vskutku dávaly zásadní podn ty ke zlep-ení univerzit a fakult upadajících desetiletí podobn jako celá socialistická zem .

M li bychom ov-em p emý-let, zda taková legitimace trvá tvrtstoletí. Nyn j-í studenti se narodili afl po roce 1990. Jako generace se tak na rok 1989 ufl odkazovat nemohou.

Mnozí pedagogové obhajovali výrazný podíl student na akademické samospráv . T eba respektování profeso i *Ji í Zlatu-ka* a *Pavel Ripka* vyzdvihovali, jak jsou studenti progresivní. Podle nich je nefládnoucí jejich vliv omezovat. Pozoruhodné je, fle na fakult prvního p sobí akademický senát s nejmen-í p ípuštnou t etinou student , p i emfl pedagogy reprezentují hlavn profeso i a docenti. Na fakult druhého pak nacházíme akademický senát, jehofl studentskou komoru díky p epo tené k íflové volb stejným dílem vybírají pedagogové.

Desetiletí jsem roli studentských reprezentant vnímal téfl p ízniv . Studenti jsou kriti tí. ada problém se za ala debatovat a e-ít práv díky student m. Studenti dokáflí íct jako první, fle n který problém je váflný a situace neudrflitelná. Pedagogové mají pro nejz zn j-í p ekáflky, ohledy a vlastnosti mají vesm s problém u init tak v as a z eteln .

B hem posledních let v akademických senátech jsem ov-em vyst ízliv l. Student-tí senáto i mají zna ný sklon podporovat e-ení, které star-í povafují za neú inné a n kdy za vylofen -kodlivé. íní tak b fln s vervou, jífl jeden v hlasný akademický hodnostá , který to jinak se studentskou reprezentací *um l*, stranou ozna oval za *mladistvou nesnesitelnost*.

Student-tí senáto i a dal-í angaflovaní studenti si zejména nedokáflí uv domovat meze výuky a výzkumu vyplývající z chronického podfinancování eského terciárního vzd lání, které je-t p ípomenu. Oproti p edchozím generacím mnozí spí-e p edpokládají zmírn ní nárok .

Chci v-ak zd raznit, fle znám jednotlivé jak bývalé, tak nyn j-í studentské senátory, kte í b hem svého mandátu vícemén dokázali a dokáflí vnímat sloflitost e-ených záleflitostí.

7.4. Cesta do hlubin du-e student obecn í

V t-ina student je ve v ku 19-25 let. Toliko doktorandi bývají star-í. Jednotlivce uvedeného v ku ozna il americký psycholog *Jeffrey Arnett* jako *early/emerging adults*. Jako vývojová etapa jednotlivce se vy lenila zejména ve vysp lých zemích západní civilizace. Zna ná ást t chto raných dosp lých studuje. Na jedné stran se odpoutávají od rodi , na druhé stran na nich nadále závisejí. Touto etapou procházejí zejména ti lépe situovaní.

Pro tuto flivotní etapu je p ízna né osvojování si komplexního a strukturovaného uvaflování, tak pot ebného pro zvládání nástrah sou asného sloflitého sv ta. Psychologové p ípomínají, fle jednotlivci jsou p i tomto osvojování r zn pokro ílí.

Přede vším tyto raní dospělí riskují nebezpečím a pokoušením. Statisticky podchycená je mimo jiné i nehodovost těchto raních dospělých jako začínajících lidí. Zejména během této klíčové etapy hrozí vznik závislostí, jakými jsou narkomanie a *gambling*. Zmínit je třeba též rizikové sporty, exaltované sekty a politický extremismus. Tyto činnosti by se vnímaly jako prospěšné a přijatelné, prováděly-li by se přísně. Trápení konečně dokáže také přinést výběr klíčových partnerů, jenž se nyní již rodí a vesměs nepokoušejí ovlivnit.

Raná i přecházející dospělost je podobná, jako dříve byla i dodnes zůstává zejména v případě mládeže nezískávající vyvíjení ve věku 13-19 let etapu *adolescence*.

Právě zvolený rektor Masarykovy univerzity *Mikuláš Bek* v novinovém rozhovoru naznačil nezralost současných studentů a promýšlí její dopady na studium. Dle něj šlo dnes už o něco víc, než studenty. Sám jsem se to neodvážil takto vyslovit.

Netřeba dodávat, že první stejně jako druhou etapu doprovází přehlížení rodičů a dalších autorit, mezi nimi přede vším právníky, jakož i také úsměvně i vůči vzpoury proti nim.

Studenti mnohokrát sehráli důležitou roli během nejrizikovějších politických dějů. Zapojovala se přitom přitom vždy jen jejich část. Studenti různých fakult a oborů se ve svém angažmánu odlišovali, někdy dokonce názorově rozcházel. Mnoho studentů však toto angažmánu studentských avantgard podporovalo. Pochopitelně se tak studenti vnímali jako jednotná společenská skupina. Napomáhalo tomu jistě i to, že jich bylo méně než dnes.

Studentské protesty odstartovaly řadu revolucí a reforem. Studenti dokázali být citliví na politický útlak a sociální nespravedlnost. Následně již reflektují se odkazuje na sametovou revoluci v roce 1989, jejíž začátek 17. listopadu studentskou demonstrací. Studentstvo bylo hybatelem našich dějin též v revolučním roce 1848 i za španělského jara 1968.

Desítky dalších zemí mají podobné příklady studentských vzepětí. Studenti byli opakovaně hybateli demokratizace v Jižní Koreji, přede vším studentské bylo španělské jaro roku 1989, studenti zahájili protisovetské povstání v Maarsku v roce 1956, odpor proti áhovi v Iránu v roce 1978 i barevné revoluce v postsovětských republikách po roce 2000.

Studenti dokázali rovněž přispět i obraně své země i místo během jejich ohrožení. Studenti opakovaně elili nastupujícím totalitám. Dodnes se jako hrdinové připomínají studentští předáci i jednotliví studenti, kteří obtovali svůj život. Z československé historie lze zmínit studentské protesty proti nacistické okupaci na podzim 1939 i proti novým podmínkám během španělského února 1948 i po srpnu 1968. Srdcovoucí sebeobětování v roce 1969 zvolil student *Jan Palach*.

Obdobně však studenti zasáhli do života vlastních zemí zpravidla, které nyní vnímáme jako sporné a musíme hodnotit záporně.

Nejhanebnějším příkladem takového počinání studentů ve 20. století byl patrně jejich podíl na čínské kulturní revoluci v 60. letech. Mnozí čínští studentští koláči a vysokoškolské koláči za cílem šňitění tyžat minulosti ižkanovali a někdy přitom fyzicky týrali vlastní pedagogy.

Cíle a zpravidla bylo sporné též již podrobně zmíněné západoněmecké *Studentenbewegung*. Cíle studentských nepokojů ve Francii v květnu 1968 byly jež problematické již. Obě země byly demokratickými sociálními státy, kde se zaručovaly široké občanské svobody, kde byl

hospodářská svoboda a kde se myslelo na sociální soudržnost. Studentské hnutí tuto svobodu, tento r st a tuto soudržnost v lec em spí–ohrožovalo, neř posilovalo. Podobn se dalo vnímat studentské hnutí ve Spojených státech amerických, jmenovit nap íklad v kalifornském Berkeley. *Ronald Reagan* byl zvolen guvernérem téř díky rostoucímu nepochopení obyvatel státu tomuto hnutí.

V tuzemsku bychom nem li zapomínat ostré útoky eských národoveckých student , kterým elil v roce 1899 profesor *Tomáš–Masaryk* za kritiku obvin ní říd z rituální vrařdy. Budoucí prezident byl p ítom považován za pedagoga nebývale otev eného debatám se studenty.

Sou asní e–tí vysoko–kol–tí studenti a patr n téř studenti v dal–ích postsocialistických zemích jsou spí–e pravícoví. Li–í se tak od student západoevropských a dal–ích. Ti byli p evářn vyhran n levícoví a z stávají jimi do zna né míry dodnes. Dluřno dodat, ře základním rysem této eské pravícovosti je ekonomický liberalismus, nikoli konzervatismus, zvlá–t pak konzervatismus nábořensky zakotvený. Nábořensky zanícená men–ina student se do akademické politiky zpravidla p íli–nezapojuje.

7.5. í a do du–e studentských senátor zvlá–t

Student–tí senáto i bývají zpravidla jen trochu star–í neř ostatní studenti, jakkoli zejména v univerzitních akademických senátech bývá ada doktorand . Sdílejí tedy vý–e shrnuté rysy. Vzácný výrazn star–í studentský senátor vesm s vykazuje n jaké osobnostní zvlá–tnosti.

Nemá smysl řehrat, ře nekandidují ti nejlep–í. Leckteré nadané a pracovité studenty prost akademická politika neláká podobn jako politika státní, regionální, lokální a koneckonc téř akademická nep ítahuje mnohé hospodářsky úsp –né a spole ensky prosp –né dosp lé.

Jakékoli politické angařmá si fládá p ř bojnost. Kandidáti stejn jako zvolení senáto i se tak p írozen řeví jako ambiciózní a asertivní.

O studentské mandáty se ucházela v 90. letech na leckterých fakultách ada kandidát . B hem posledních let se v–ak leckde prohlubuje lhostejnost. Na n kterých fakultách bývá dokonce mén kandidát neř mezi pedagogy. To bohufel otevírá prostor pro úsp ch kandidatur podnícených a podpo ených n kým, kdo sám chce z stat skryt. Zmín ný návrh reformy akademických senát podle rakouského vzoru v této souvislosti hovo í o riziku manipulace.

V t–ina kandidát nicmén chce napomáhat rozkv tu fakulty a univerzity. Ve volbách v–ak mohou ostatní studenty upoutat krom vzhledu a vystupování jen sliby. V t–ina t chto slib je v–ak splnitelná jen dílem i jsou prost nesplnitelné. P ekářfkou je p edev–ím chronické podfinancování eského terciárního vzd lávání. Dal–í sliby jsou splnitelné jen p sobením vedení univerzity a fakulty, jejich pedagog a dal–ích zam stnanc . Pak ale bude t flké vyzdvihnout p ínos studentských senátor . Není tak mnoho zm n, jeř si budou moci student–tí senáto i p ípisovat jako úsp ch.

Kandidující pedagogové nemívají fládný volební program. Poctiv slibovat nelze skoro nic, nejde–li se o n jakou konkrétní záleřitost –t p ící fakultní i univerzitní pedagogickou komunitu. Jejich koleg m to nevadí. Nepovařujme to za jejich lhostejnost. V dí době, ře úkolem akademických senátor je p edev–ím dozorovat d kana i rektora a jejich týmy a zprost edkovávat jim pohledy a zářmy pedagog . Podn ty o ekávají hlavn od d kana a

prod kan . Senátory volí vesm s dle osobních zkušeností s kandidáty. Mnozí je-t tak up ednostní kolegy vlastního pracovi-t i oboru, aby byli reprezentováni.

Pot eba studentských senátor ukázat schopnost ehokoli dosáhnout se tak m fle projevít práv p i volb d kana i rektora, nabízí-li se více kandidát . Studentské senátory p itom tato událost zastihuje vesm s pramálo p ipravené. Málokterý ji zaflje dvakrát a m fle tak zohlednit své mezitím získané zkušenosti se zvoleným kandidátem.

Ufl jsem sly-el n kolikrát, fle studenti byli p i volbách d kan a rektor korumpováni. P ed takovým obvi ováním je v-ak t eba varovat. Bez d kaz jen vyvolá vá-n .

Ur it by se navíc nejednalo o p edávání obálek s pen zi. D íve i pozd ji by takové po ínání vyvolalo ostudu. N který studentský senátor by pokus korumpovat prozradil.

Ovlivn ní studentských senátor m fle být ov-em zast ené. Jako korupci jej nemusí vnímat ani funkcioná i, natořpak dot ení student-tí senáto i.

Fakulty mají díky poplatk m za p ekra ování standardní doby studia napln né stipendijní fondy. Sociáln pot ebným student m se p itom dostává zlomek t chto pen z. V esku je obtíflné takové pot ebné rozeznat. Ochota jim pomáhat je stejn slabá. Stipendia se tak p iznávají hlavn za studentskou a doktorandskou výpomoc p i výuce a výzkumu a p i organizaci dal-ích inností považovaných za prosp -né pro fakultu. Pochopiteln se hojn zapojují práv student-tí senáto i. Oni se -kolou flíjí nejvíce. Fakulty ostatn nechávají tyto senátory o stipendijních programech spolurozhodovat.

Mnoho studentských senátor se stává doktorandy, asistenty, výzkumníky, projektovými manaflery a ú edníky fakult a rektorátu. Je to p irozené. Pat í vesm s mezi úsp -n j-í studenty, bývají nadaní a pracovití a koneckonc dávají najevo zájem o instituci. P esto se ob as vkrádá pocit, fle na n kterých asistentských, v deckých a manaflerských pozicích ó b hem posledních deset let tyto díky rozmanitým grant m a projekt m vznikaly hojn - byli n kte í angařování za náklonnost ve volbách. asto to je afl po skon ení mandátu. Nem lo by nás mást, fle podobn se angařují rovn fl student-tí senáto i, kte í podpo ili protikandidáty. Decentralizace personální politiky totifl umofní totéfl d lat d kan m, kte í m li v ohni jiná flelízka. Leckdy tak mohou p sobit rovn fl vedoucí kateder, ústav a center.

Vliv se dá v-ak získávat téfl drobnostmi. Zmínit lze pozvání na slavnosti s dobrým jídlem a pitím, na koncerty a divadla po ádané univerzitou. N kolikrát jsem sly-el, jak d leflité bylo pozvání studentských senátor na ve e i kandidáty volených funkcí. Obvyklé je téfl velkorysé financování aktivit studentské komory, t eba tak oblíbená výjezdní zasedání.

Nesly-el, fle by se n jakému studentskému senátorovi za správný hlas dostávalo úlev od studijních úkol , odpu-t ní jejich nepln ní v etn zachování studia, které by se jinak ukon ilo. Pop ípad fle by se tla ilo, aby se známkovali lépe neřl jiní i v bec prosp li. Student-tí senáto i mívali totifl vesm s dobrý prosp ch. D ív j-í generace studentských senátor rozum li pot eb rovnováhy mezi vst ícností a p ísností p i projednávání studijních a zkušených ád .

Tato kniha je v-ak nesena pocitem, fle se pom ry zhor-ují. Dovedu si tedy p edstavit, fle se tak bohufel je-t stane. Ufl máme v akademických senátech studenty, kte í opakují adu zkou-ek.

Rozlad ní pedagogové leckdy tvrdí, že student-tí senátoři byli *zmanipulovaní*. To se v-ak t fiko jak potvrzuje, tak vyvrací. Chtít znát tajnou volbu konkrétního senátora se neslu-í. Pak se v-ak nelze ptát na vysv tlení. Pohnutky senátor tak nem feme hodnotit, pokud se sami nerozhodnou vystoupit na podporu kandidáta p ed i po jeho zvolení a vysv tlovat d vody.

Mezi propagací jako p ijatelným ovliv ováním a -kodlivou manipulací navíc není z etelná hranice. Psychologové ji vymezují r zn . Vybral jsem jednodu-í vymezení. Americký psycholog *George K. Simon* vyzdvihuje zastírání cíl a zneuffití slabin manipulovaného.

Kandidáti pochopiteln nep edstírají, že necht jí být zvolení. Nemusíme v-ak mít zdaleka jasno ohledn jejich skute ných pohnutek pro kandidaturu. Zde nicmén chci dodat, že se b fín mísí pohnutky u-lechtilé a sporné. Lidí prost nejsou ernobílí, jako byli *Losna* a *Mafl ák* ve Foglarových Stínadlech. Jde spí-o odhadnutí pom ru t chto pohnutek.

Propagaci ve prosp ch ur itého kandidáta v etn problematické manipulace také mohou provád t jiní, v etn ostatních studentských senátor a jejich p edch dc . N kdy se tak m fle dít dokonce bez v domí a zájmu samotného kandidáta. Pro mnohé je totiž volba d kana i rektora p edev-ím záporná. Nejde ani tak o prosazení n kterého kandidáta, jako o zabrán ní vít zství protikandidáta, kterého z nejz zn j-ích d vod a pohnutek považují za nefláducího.

7.6. Volební argumentace a styl

Student-tí senátoři mívají podobné slabiny jako jiní studenti. Projevit se m fle omezená odborná zku-enost, pouze díl í vyzrálost pro e-ení sloflitých záleflitostí, jakofi také touha dát najevo vzdor v í vysoko-kolským pedagog m jako star-ím. Na studentské senátory a dal-í angaflované studenty tak zabírají ur ité druhy argumentace.

Úsp -ný kandidát p ísahá na zm ny. Mladí totiž cht jí zm ny. Kandidát tedy zd razní tlak, který bude vyvíjet na pedagogy a dal-í zam stnance. P íkyvuje, jestlifle sly-í, jak jsou mnozí zoufalí. Nazna í, že n které by rád propustil. Pravicová orientace eských student p íná-í pochopení pro manaflerskou tvrdost. To levicoví západon me tí a francouz-tí studenti ve své dob p íli poslední uklíze ce.

Kandidát bude vyzdvihovat mezinárodní spolupráci, zvlá-t pak s elitními univerzitami. Bude nabízet p ílákání zahrani ních pedagog . Bude slibovat anglickou výuku. Angli tina je *cool*. Její znalost ó jakkoli r zné úrovn ó spojuje nyn j-í dospívající a mladé dosp lé a odli-uje je od p edchozích generací. Mnozí míní, že s angli tinou vysta í. Dal-í jazyky se tak u í jen nad-enci. Studenti ale patr n téfl tu-í, že eské univerzity a fakulty nejsou nejlep-í. Cizina je pro mladé lákavá. Migrace se pro n stala realitou. Mnozí procestovali sv t a leckte í v cizin pracovali. Na n kterých fakultách tak dokonce p emítají o zvolení cizince d kanem.

Kone n se slu-í nabízet zlep-ení ubytování na kolejích a stravy v menze. Tam lze totiž vfldy leccos zlep-ovat. Na kaflde univerzit a fakult se pak najde n jaké za ízení uspokojující pot eby rovn fl i p edev-ím student , které by se mohlo z ídit, obnovit i vylep-it.

Studentským senátor m a dal-ím angaflovaným student m se t fiko vysv tlují mnohé skute nosti, které se pokusím shrnout následujícími v tami. InSTITUTE se b hem dvou desetiletí asto výrazn prom nila. Dal-í zm ny mohou být jen postupné a díl í. Venku ne eká zástup potenciálních pedagog , kte í na zavolání nahradí ty stávající. Jejich -kola není d stojným

partnerem elitním zahraničním institucím. Nedokáží zaplatit elitní zahraniční profesory. Mění hlas, přesto však zajímaví zahraniční hosté, když nakrátko přijedou, leckdy přednáší studentům předvedeným ze seminářů, aby nebyla ostuda. Uflívání zakoupené zahraniční literatury a předplacených databank leckde zůstává za oškváněními. Cizí expert neznalý řečtiny, jenž se nevyzná v českém vysokém školství, v tuzemských poměrech a povahových rysech těchto, by nesvedl fakultu řídit. Při klesající dotaci na studenta totiž prostě nelze obstarat vynikající výuku. Služby na poli stravování a ubytování nelze výrazně zlepšit bez zvýšení cen. Pro kavárnu konečně není v památkově chráněné budově prostor.

Zmíněné požadavky však nejsou zdaleka tak problematické jako ty, které vznikly v rámci pedagogického a akademického funkcionářům levicoví studenti v západní Evropě. Ti se opakovaně domáhali a leckdy domohli změny ve výuce odrážejících jejich politické ideály, ale též z etelých úlev při studiu, ba dokonce odchodu některých pedagogů a příchodu jiných.

Částečně splnění některých slibů má vskutku být drobným zlepšením poměrů na fakultě i na univerzitě. Zpravidla je však lepší, když zvolení rektori a děkani své sliby plní v bezpečnosti. Výsledkem by bylo totiž hlavně plýtvání peněz, které by chyběly jinde.

Studenti ostatně nebývají zrovna důslední při sledování plnění těchto slibů zvoleného děkana i rektora. Během ty letého funkčního období se studentská komora zpravidla vymění. Na sliby se zapomíná ještě rychleji. Při vzácných dotazech dokáže děkan i rektor vesměs uvést nějakou perifikku. Vesměs mu nikdo nevytře, že jim lze předpokládat jifi při kampani.

Soustavně neplnění víceméně nesplnitelných slibů ovšem ani tak dobré vlastně není. Přináší a prohlubuje totiž rozarování z akademické politiky. Především však vytlačuje a odkládá debatu o drobných a postupných změnách, které by mohly být skutečně přínosné.

Studentskou reprezentací prosazený rektor i děkan posléze stejně hledá a často vskutku nachází podporu mezi pedagogy. S nimi především totiž musí nakonec spolupracovat. Stejně tak oni s ním. Pro druhé období jej pak zhusta volí stejně pedagogičtí senátoři i jako studenti.

Na konci tohoto druhého období jej pak jifi úplně nová generace studentských senátorů a dalších angažovaných studentů uflívá jako zpáteníka. Leckte i emeritní děkani a rektori, kteří před desetiletím s potěšením v domě i bezděčně pluli na vlně studentské podpory, jsou nyní v očích souasně studentské reprezentace odepsaní.

Tím se dotýkám vku rektora a děkana. Silné zastoupení studentů v akademických senátech vedlo mnohokrát ke zvolení mladšího kandidáta i kandidáta, jenž se mladším jeví. Volí se buď tichátníci a tyichátníci. Předšátník se tyichátníkem obvykle prohrává.

Prohře padesátníka i šedesátníka někdy napomůže připomínka minulosti. Bývalí členové komunistické strany ve státní a místní politice v tichu volí nevdáři. Jiní jsou velmi úspěšní v byznysu. Akademická práce je mofná poslední, kde je tato minulost škraloupem. Mofná dokonce více nyní, než byla před patnácti lety. Dnešní studenti socialismus nezařili. Ticholský děpis podává patrně jen ploché hodnocení. 41 let byla totalita. Leckte i od vlastních rodičů a prarodičů přitom slyší smílivě existuje. Pravicovost je tak snad vzpourou proti rodičům, jako v 60. letech na Západě byla vzpourou proti konzervativním rodičům levicovost.

Studenti mívají rádi kandidáty, kteří p sobí rozhodn . Kandidát by tak nem l dávat najevo, jak je v-e sloflité, takfle ohledn mnohého vlastn váhá. P im ené váhání a ochota jej p ipustit p ed ostatními jsou p itom v mých o ích znakem osobní vyvrálosti. Mnoho záleflitostí je nejednoznaných. V t-ina nástroj má vedlej-í ú inky. N které takové ú inky jsou natolik závaflné, fle tyto nástroje se musí uflívát obez etn . ídit fakultu i univerzitu do b e znamená více jemn vyvaflvat a vyla ovat, nefl provád t p evratné zm ny.

Student-tí senáto i fakultu vesm s opustí d íve, nefl jimi zvolenému d kanovi skon í ty leté období. P sobení d kana v i nim je nadto hlavn zprost edkované dal-ími pedagogy. Práv jejich práci d kan uspo ádává, sleduje a podn cuje. B flný student vlastn d kana nezná. Mnozí v bec nev dí, kdo jím je. Kv li nasazení p i administrativ a reprezentaci d kan p íli-neu í. Zvlá-t ne povinné seminá e, kde lze nejvíce o ekávat diskusi a kontakt. P sobení rektora p i správ celé univerzity je student m je-t vzdálen j-í.

Není tak divu, fle mnozí student-tí senáto i ke své volb p istupují se zna nou lehkostí. Od bývalých studentských senátor jsem se dozvídal, jak sebejistí p i tomto kroku byli. Teprve po desetiletích p ipou-t jí, jak málo tenkrát v d li. Jsem rád, fle jsem nehlasoval p i jedné volb d kana vlastní fakulty v polovin 90. let. Má tehdej-í preference byla tragická.

7.7. Ú inky síly studentské reprezentace na pedagogy a funkcioná e

Zna ná moc studentských komor, která se projevuje hlavn b hem voleb d kan a rektor , dala b hem posledních dvaceti let vyr st generaci akademických funkcioná , kte í za zvolení vd í p edev-ím i zcela jednotn volícím studentským senátor m.

P ipus me nicmén , fle mnozí kandidáti akademických funkcí i akademi tí funkcioná i si prost se studentskými senátory rozum li. Studentská podpora jim opakovan pomáhala prosadit v i skeptickým i laxním koleg m e-ení zp tn hodnocená jako p ínosná.

N kte í dal-í kandidáti a funkcioná i pak bravurn zvládli argumentaci a styl, který na studentské senátory a dal-í angaflované studenty zabírá. Dal-í se pokou-ejí jejich náklonnost získat, ale nejsou p esv d iví. Snaha zalíbit se je n kdy natolik k e ovitá, fle se obrací proti jejímu p vodci. Pozoruhodné jsou tak ty volební souboje, ve kterých si více kandidát na d kana i rektora uv domí sílu leckdy jednotn hlasujících student a jsou obratní.

Myslím, fle na eských univerzitách a fakultách jsou v-ak téfl profeso i a docenti, kte í necht jí vstupovat do volebních klání hlavn práv kv li zna né moci studentských komor. Vnímají totífl rozpor mezi tím, co cht jí student-tí senáto i sly-et, a tím, co oni sami na základ dlouholetých zku-eností považují za d leflité pro rozvoj univerzity i fakulty, p i emfl se neum jí i nehodlají p etvat.

P ízna né je vyhýbání se ve ejné debat o p sobení student p i ízení fakult a univerzit. ekl bych dokonce, fle je to nejv t-í tabu eského vysokého -kolství. N kolikrát jsem zafil, jak se student-tí senáto i dokáflí rozvzteklit, pokud se jim n co vytkne. Pokud dostanou p íleflitost, kritiku bleskov oplácejí záporným hlasem. Takfle se hlavn p itaká, jak fle je studentský hlas d leflitý. Za zav enými dve mi v-ak b fln zaznívá leccos jiného.

Na fakultách, jejichfl provoz studentská reprezentace rozkolísala, se vztahy mezi pedagogy a studenty dokáflí prudce ochladit. D íve obvyklá benevolence mizí a postupuje se dle p edpis .

Nemile p ekvapeni bývají pak n kte í studenti, kte í se o akademickou politiku nezajímali. Studenti by se p itom nem li nechat mýlit. Nejhlub-í nechu bývá ta skrývaná a potla ovaná.

Na napjaté ovzdu-í st et mezi stavy a mezi pedagogy podbízejícími se panova ným studentským reprezentant m poukázal p i kritice reforem nizozemských univerzit v 70. letech zmín ný *Arend Lijphardt*. Podobné pocity m li mnozí ve své dob také v Západním N mecku. Profesor sociologie *Bruno Reimann* uvedl, pokou-ím-li se p eloflit kv tnatou parafrázi, fle šOtcovskou figuru profesora, který svým oprávn ním trestat znemofl oval svobodnou diskusi, nenahradila smí livá solidarita sester, nýbrf t fko pochopitelné -ikany bratrských hord.õ

7.8. Chronické podfinancování eských univerzit a fakult

esko na vzd lávání -et í. Podle statistik Organizace pro hospodá skou spolupráci a rozvoj (OECD) se ocitá na konci fleb í k ve ejných výdaj na vzd lávání vztafených k hrubému domácímu produktu. Tkolné, sponzoring a mecená-ství v t-í navý-ení nep edstavují.

Terciární vzd lávání ó v tuzemsku poskytované vlastn vícemén jen univerzitami - p itom není dot eno nejvíce. Je-t více je podfinancované primární vzd lávání.

U itelské mzdy jsou ve srovnání se mzdami dal-ích pracujících nízké. Zaostávají zvlá-t ve srovnání s dal-ími pracovníky s vysoko-kolským vzd láním. Prestifl st edo-kolského u itele i u itelky na základní -kole ó mufl zde pracuje minimum ó je malá.

U itelé si st flují na nekáze d tí, zvlá-t pak t ch pocházejících ze sociáln slab-ích vrstev. Ú inn ji postihovat prakticky nelze. Mnozí u itelé obtífln hledají vhodné pedagogické metody v generaci d tí trávících zbytek dne na internetu. P edstavy ministerstva se asto m ní a nejsou vřdy promy-lené a p ipravené. Zna ná z stává administrativní zát fl.

Výsledkem st flí m fle být n co jiného nefl zvolna se zhor-ující výsledky eských flák . Zhor-ování nazna ují opakovan provád né výzkumy PISA (*Programme for International Student Assessment*). Vyzdvihuje se zvlá-t nedostatek kritického my-lení a neschopnost flák pracovat s informacemi. Poukazuje se téfl na brzké odd lování nadaných a zaostávajících flák .

Státní peníze poskytované eským univerzitám p itom oproti mnoha dal-ím zemím nedoplňily v t-í soukromé peníze. Zám ry zavést -kolné ztroskotaly. Individuální mecená-ství stejn jako firemní sponzoring z stávají vesm s zanedbatelné. P es ve-kerou podporu má omezený p ínos téfl vzd lávání i výzkum na soukromou objednávku. Favorizovaný transfer technologií zaostává za o ekáváními.

Patnáct let se univerzity a fakulty financovaly podle student (normativ na studenta násobený koeficientem náro nosti studijního programu). Výsledkem byl výrazný nár st jejich po tu, asto nad jakékoli p edstavitelné pom ry. Na ukon ení této expanzivní politiky leckteré univerzity a fakulty nadto nedokázaly reagovat. Objevili se tak šnefinancovaní studentiõ. Problémem jsou také šnefinancovatelní studentiõ, jeffl p ekro ili více nefl rok standardní dobu studia i studují dal-í studium. Platí sice poplatky, ty jsou v-ak ur ené stipendijním fond m.

Zvý-ení dostupnosti vysoko-kolského vzd lávání bylo ov-em politickou a společenskou nutností. Za socialismu se terciární vzd lání dostalo jen 10-15% mladých lidí. Demokratizace a liberalizace tak p inesla vylofený hlad po tomto vzd lání. Vysoko-koláci na tom totifl rychle byli výrazn lépe nefl ostatní.

Podle mínění pozorovatelů nyní přehojně e-tí studenti studují dlouho. Nepodařilo se totiž v době sjednat prestižní bakalářské studium jako absolventem tříletého studia prvního stupně. To se považuje jako pouhá první část studií. *Bolský proces* vyvolává nejen v Česku rozpaky.

Během posledních deseti let se výrazně propadly peníze vynakládané na jednoho studenta. České univerzity a fakulty tak rostoucí měrou volí mezi dvěma zly. Připravených po technických dovedeních nezaplátí své pedagogy. Ti pak podle možností oborů hledají nejznámější příjmy. Svému poslání se pak nevnují plně. Další univerzity a fakulty mají studenty přesplácené. Jejich pedagogové mají výukovou zátěž srovnatelnou s učitelstvem středních a základních škol. Potom pochopitelně zanedbávají přípravu na výuku a výzkum. Nebo se minimalizovala kontaktní výuka. Leckde tuto výuku je třeba nahradit zajištěním doktorandů.

Úroveň výuky se tak stále dokáže zlepšovat. Je třeba se naopak obávat jejího zhoršování. Nové generace studentů navíc přicházejí ze středních škol leckdy hůře připraveni než jejich předci. Některým neumí psát esky bez etných hrubých chyb a zvládat jednoduché výpočty. Blogosféra pobaveně glosovala, jak *Jidáš-Ikariotský* zradil těhle letošní maturanty. Nezapomínejme také, že rozmach univerzit a fakult a menší populační ročníky snížily a dále snižují výběr. Přijímací zkoušky už nejsou takovým sítem jako před dvaceti lety.

Výuka těchto méně nadaných a zhusta hůře připravených studentů by tak měla být v dobrém slova smyslu více středněškolská. Nastal ovšem pravý opak.

Moderní technologie, interaktivní osnovy a materiály dostupné v informačních systémech pomáhají totiž jen dílem. Možná dokonce situaci naopak zhorší. Během posledních let se řehrá, že studenti se přetahují z výpisků kolujících internetem a nedokáží vstřebávat rozsáhlejší texty. Svým způsobem takzvaná digitální demence postihuje dokonce studenty.

Náprava se slibovala od zvýšení financování podle výsledků výzkumu. Lze však debatovat, zda tlak na prestižní publikace opravdu přímě a rychle napomáhá zlepšení výuky a dalšímu vedení studentů. To přitom je třeba odhlídnouti problematiku stability financování Metodiky hodnocení výsledků v dy a výzkumu (škapemlejněkō).

Neměli bychom se tak divit, že mezi studenty probublává nespokojenost. Studenti leckterých oborů, že se jim dostává vzdělání, které je odbyté a povrchní. Bez úvdomní si připravenosti a mezí ešení se přizde vyzdvihnutých slabinách akademické samosprávy českých univerzit a jejich fakult se nespokojenost snadno přetaví do fakultní krize.

7.9. Problémy české společnosti a politiky

Univerzity a fakulty jsou součástí přisluzné země a jejich obyvatel. Společenské, politické a hospodářské poměry této země se na nich odráží. Připomeťme si tedy českou současnost.

Ve volbách klíčových ústavních, místních a nově prezidentských volí jen něco více než polovina oprávněných voličů. Voleb podružných ú evropských, senátních i krajských voličů se účastní jen 15-20% voličů nadále.

České politické strany mají malé a je třeba se změňující členstvo. Leckteré se těhle proto dostaly do podruží *kmotr*. Tito po skončení privatizace vysávají rozpočty státních organizací, veřejných podniků a měst a obcí hlavně prostřednictvím veřejných zakázek. To politickým stranám dále ubírá na důvěryhodnosti. Být členem se vnímá jako podivné a podezřelé.

Všeobecná nedůvěra v politiku ústí ve volání po odborném řízení. Vznikají nová hnutí snažící se vyúfít tuto nespokojenost. Často jsou však organizované a financované podnikateli nevzdávajícími se majetkových zájmů. Opakované odhalení vyprázdněnosti některých takových hnutí nepřináší jen zklamání jejich voličů, ale prohlubuje obecné rozčarování.

Mezi postsocialistickými státy dlouho stabilní politický systém je od roku 2013 minulostí. ODS dominující dvacetiletí na české pravici se stala malou stranou. Totéž podle pozorovatelů čeká druhou velkou stranu SPD. Stoupající hvězda manažersky pojetého ANO vyvolává obavy.

Pro Česko je patrná slabost státního aparátu. Dotčený je politický vrchol, správa a soudnictví. To se záporně projevuje například v právním, projednávání a přijímání zákonů, správě správních úřadů a jeho nalézání soudy. Přes složitě legislativní procedury zákony obsahují zjevné chyby. Správa leckdy nedokáže zajistit rutinní agendy. Na soudní verdikty se čeká desetiletí. Právní jistota je vepší. Policie má potíže zvládat mimořádné události stejně jako rutinní problémy. Nikdo neví, zda by armáda dokázala zajistit obranu země.

Tato slabost českého státu přináší hořké plody. Přes patrný hospodářský růst díky členství v Evropské unii se Česko ve srovnání s dalšími postsocialistickými zeměmi propadá. Nelze to přitom svádět na sousedy. Česko nesousedí se zeměmi, které nás obklopují a války, ani se zeměmi, které se propadly do značných hospodářských potíží.

Lhostejnost vůči studentům a nezáměr mnohých pedagogů o zapojení odpovídající jejich postavení a bezradnost těch dalších se například v poměrech zdají pochopitelnými.

Překvapit by nás pak neměl ani výskyt vyloženě patologických jevů, jakými jsou manipulace, klientelismus, korupce či protekce. Slabiny akademické samosprávy mimo jiné otevírají prostor pro útok například na přebýtky lépe hospodařících fakult.

Právě v těchto mšicích čeká veřejnost možnost přečíst pasáže makarónského deníku, jaký by kolotoč úplatků roztočil politiku dosazený editel velké pražské nemocnice, by povoláním ctihodný neurochirurg. Myslel jsem si, že akademická samospráva brání české univerzity a jejich fakulty před těmito jevy chrání. Její slabiny jsou však takové, že nyní si to ufi nemyslím.

Při úvahách o přínosech a úskalích sobě studentů v akademické samosprávě bychom neměli zapomínat například na vnímání generací během dvaceti let zásadních politických, hospodářských a společenských změn. Mnozí nadaní a pracovití mladí stoupali rychle vzhůru. Osvojili si totiž snáz cenné dovednosti a znalosti. Starší generace se však zavrchovala jako poznamenaná socialismem. Již celostátní politika by nás měla varovat před apriorními sympatiemi vůči mládí. Nejmladší premiér *Stanislav Gross* odcházel před desetiletím s takovou ostudou, že se nedala zapomenout ani při jeho nedávném úmrtí. Moc lépe nedopadl nakonec ani nepřítel staršího premiéra *Petr Nečas*.

Při zmínce o těchto dvou bývalých českých premiérech leckdy zaznívá *cherchez la femme*. Toto galantní francouzské úsloví naznačuje vysvětlení mnohého též na akademické půdě.

8. Představitelné opravy

8.1. Opravy v mezích nynějšího zákona a jejich pravděpodobnost

N mecké *Drittelparität* se m flemo p iblířit v rámci sou asného Zákona. ada eských univerzit a fakult má takové akademické senáty jifl nyní. Ozna ení tohoto kroku za zmen-ení podílu studentské reprezentace platí pouze v p ípad ěinde neexistující parity. P ípomínám, fle v N mecku byl tento model cílem studentsko-asistentského hnutí. Tam j-í ústavní soud jej v-ak nakonec zavrhl jako protiústavní p evrácení správy univerzit a fakult.

Na univerzitní úrovni z ízení t etinové profesorsko-docentské kurie právo nebrání, protofle nepofladuje rovnost volebních hlas . Nevadí p ítom, fle pro tuto úpravu byl jiný d vod, totiž zachování stejného zastoupení fakult bez ohledu na po ty jejich pedagog a student .

Na fakultách lze tuto kurii ustavit v podílu odpovídajícím podílu profesor a docent na celkovém po tu pedagog , tedy mezi p tinou afl t etinou. Ukon it tak lze alespo jejich bizarní sub-reprezentaci i úplnou absenci. Profeso i a docenti by nepodstupovali zkou-ku náklonnosti po etn j-ích odborných asistent a lektor . Snad by to zlomilo téfl nechu být akademickým senátorem. Profeso i a docenti by ukázn n obsadili p íd lené mandáty.

Zaru ení poloviny i p ímo p evahy profesor a docent v-ak naráří na zákonný pofladavek rovnosti hlas . Této p evahy lze dosáhnout paradoxn pouze v sou asném rovnostá ském pojetí, pokud je po etn j-í odborní asistenti volí namísto sebe i se zdráhají kandidovat. N jak tak tomu je mezi v t-ími fakultami nejvíce na olomoucké p írodov decké fakult .

Zabránit na za átku popsánému vnucení d kana studentskou komorou pedagog m by bylo moflné také zakotvením odd leného hlasování po kuriích a pofladavkem podpory kandidáta ob ma kuriemi. Práv p í volb d kana a rektora je bohufel takové e-ení právn pochybné. Pro tuto volbu totiž Zákona p edepisuje nadpolovi ní v t-ínu v-ech senátor . Pochybovalo by se tak, zda m fle statut fakulty i univerzity tento pofladavek zp ísnit. Výsledkem takového e-ení by pochopiteln mohlo být ztroskotání volby a hledání oboustrann p íjatelného kandidáta. To v-ak povařuji za lep-í nefl krizi, která se stala podn tem pro tuto knihu.

Nejen na základ osobních zářitk , ale také podle dobových západon meckých post eh povařuji za řádoucí potla ování blokové mentality. Dokonce zastánci zapojení asistent a student varovali p ed plebiscity. Tehdej-í studenti byli organizovaní. Dalo se o ekávat, fle své reprezentanty v akademických samosprávných grémiích budou zavazovat. N kte í ufl p ed p ístoletím p edvídali, fle *Drittelparität* znamená p evahu blokov hlasujících student nad asto v cn rozcházejícími se a n kdy rozvad nými profesory, p í emfl asistenty u iní astým jazý kem na vahách.

St ří lze ásti len akademického senátu zapovídat se scházet. Nem lo by se ale podporovat. Je pozoruhodné, fle mnou zde jinak vlastn tvrd kritizovaný Zákona o vysokých -kolách komory vlastn nep edpokládá. Vyvinuly se spontánn . Jejich existenci v-ak vesm s potvrdily statuty a volební a jednací ády. Komory akademické senáty totiž-t pí. Ufl seznamy senátor na internetových prezentacích univerzit a fakult nazna ují, fle proti sob stojí dva tábory. Seznamy len samosprávných grémií zahrani ních univerzit a fakult vypadají jinak.

Pouze brn nská veterinární fakulta si tuto hrozbu uv domila, jestliffe zd raz uje zasedání akademického senátu jako celku. P ítom ale, jak ufl jsem uvedl, jako jediná eská fakulta vytvá í v podob studentské rady téfl studentskou samosprávu.

Fakulty a univerzity ovšem mohou jifi dnes podnitit a podpo it vytvo ení studentské samosprávy svým rozsahem a zábr em p esahujícím studentskou reprezentaci v akademickém senátu. St flí se tak dá u init bez shody se studentskou komorou.

Dobrovolné vzdání se paritního i parit se blifíciho zastoupení je nicmén nepravid podobné. Novela statutu totiř pot ebuje kvalifikovanou v t-ínu a tedy souhlas ásti obou komor. Nevím, co hrozného by se muselo stát, aby byli student-tí senáto i ochotni se takové výsady vzdát. P ípadné rozkolísání fakulty totiř ádov více poci ují pedagogové.

Je nesmysl tvrdit, ře fakulta i univerzita si pom r reprezentant pedagog a student ur uje podle svých pot eb. V-ude je pom r výsledkem volby p ed patnácti ařl dvaceti lety. Na fakultách, na kterých mají studenti v akademickém senátu paritu i se parit blifí, se pedagogové rozlad n upamatovávají, kdo ře ji p ed lety odsouhlasil. Na fakultách, kde tvo í student-tí senáto i nejmen-í t etinu, si naopak ti-e mnou ruce. Zvý-ít podíl studentské reprezentaci je nenapadne. Nedoslechl jsem se, ře by n kde kandidát na d kána toto nabízel. Máloco by asi více dokázalo pedagogy sjednotit. V Polsku a v Litv , kde zákony a statuty zaru ují student m v univerzitních senátech a fakultních radách p t-ínu, jim pedagogové podíl podle mnou nav-tívených internetových prezentací opravdu nikde nezvý-ili.

Neo ekávám ani brzké dobrovolné ustavení profesorsko-docentských kurií v univerzitních ani fakultních akademických senátech. Zatím totiř vesm s chybí pov domí, ře asistentsko-studentské akademické senáty jsou problematické.

8.2. D íve jifi navrhované zm ny

Navrhované a mnou řládané t etiny profesor a docent , asistent a dal-ích pedagog bez habilitace a student v akademických senátech lze na základ provedeného mezinárodního srovnání považovat za uspo ádání stále ponechávající studentské reprezentaci silný vliv.

Zastoupení profesor a docent jako nositel vy-ích hodností by nadále neodpovídalo obvyklým pom r m. Ve fakultních a univerzitních samosprávných grémíích v t-íny evropských zemích mívají totiř b řln zaru enou polovinu. Mezinárodním pom r m tak více odpovídá druhý navrřený elitn j-í model s polovinou profesor , tvrtinou ostatních pedagog v etn docent a tvrtinou student .

Ani zám ry vtáhnout do výb ru rektor a d kan správní rady nelze považovat za nezvyklé omezení akademické samosprávy. Myslím, ře ztroskotaly hlavn kv li podez ívavosti eského akademického sv ta v i politické garnitu e, která reformu vysokých -kol v p edchozích deseti letech prosazovala. Patrn téř nyní by se odmítaly kv li v-eobecné ned v e v i politické scén a státnímu aparátu.

Z stávám zastáncem autonomie fakult. Povařluji ji za vhodné rozd lení moci uvnit slořité univerzity. Vřlady m drářdili ti univerzitní funkcioná i v etn univerzitních senátor z ad jak pedagog , tak student , kte í m ítk a -ablony vlastního oboru p ená-eli na ostatní. V eských pom rech tak up ednost ují zachování zákonných záruk autonomie fakult. Proto jsem ostatn nepovařloval za vhodné odep ení jmenování sporného d kána rektorem.

fiádný mezinárodní standard autonomie fakult nicméně neexistuje. Leckde jsou fakulty méně autonomní. Jak vyplývá z mnoha uvedených příkladů, týká se to též ustanovování děkanů. Existují univerzity, na nichž fakulty nahradily menší jednotky bez výraznější samosprávy.

Již nyní se ostatní české univerzity mohou rozhodnout pro centralizaci. Výuku a výzkum sám již provádějí celouniverzitní ústavy řízené rektory jmenovanými děditeli a vedoucími. Fakulty lze přeměnit na takové ústavy. Nelze to ovšem provést pokoutně. Musel by to navrhnout rektor a schválit akademický senát. Určit by to bylo předmětem vážných debat.

Ve vazbě na změnu pojetí profesury a vlastně též habilitací se navrhovalo, aby univerzity a fakulty mající elitní - polovinou profesorské a profesorsko-docentské - akademické senáty jako samosprávná akademická grémia nemusely mít v dekanátech rady.

Osobně si nedovedu představit rychlé zavedení profesur jako mini-týmů. Popsané výstřední poměry na mnoha katedrách a ústavech se jde kultivovat jenom postupně. Sám jsem se koneckoncem roky cítil lépe jako podřízený několika docentů a profesorů souběžně.

Profesorské řízení jako super-habilitaci považují v českých poměrech za vhodnou motivaci pro vysokoškolské pedagogy středního věku. Někteří mají v hodnostech zálibu. Mnohde nelze za dlouhodobou dobrou práci výrazně navýšit mzdu. Zmíněné postsocialistické státy mají všechny nadále více hodností habilitovaných pedagogů. Dlouhodobě existující hodnostní soustavy se prostě mění.

V této souvislosti je škoda, že vášně vyvolané opakovaným odmítáním prezidenta jmenovat na které navržené profesory se točí kolem podružné otázky orgánu povoleného završením tohoto jmenovacího řízení a prostoru, který má/nemá pro uvážení.

Za těchto okolností nemám promyšlený názor na v dekanátech rady jako grémia posuzující řádosti o uvedené vyšší akademické hodnosti. Jsou však na každý případ hned dvojím způsobem problematické. Odvádí jí profesory a docenty od zapojení v akademických senátech. Výběr jejich členů děkanem je pak po přeměně jejich tvrzeného samosprávného rázu.

8.3. Další řádoucí a vhodné změny

Za řádoucí bych považoval zákonný podnět k ustavení skutečné studentské samosprávy, jakož i také záruky jejího působení. Zmírnil by lidsky pochopitelnou nelibost angažovaných studentů ze zákonného omezení reprezentace v akademických senátech a fakult. Univerzitou i fakultou dobrovolně vytvořená samospráva by navíc mohla být následně oslabena a zrušená akademickými senáty se mnou řádanou povahou pedagogů.

Rektor i děkan českých univerzit a fakult mají dost kompetencí. Na místě je naopak posilování kolektivního řízení. řádoucí by byl alespoň návrat ke schvalování prorektorů a děkanů. Je stejně problematické jmenovat prorektory i děkany navzdory dokonce poměrně slabému akademickému senátu. Osobně bych uvítal přeznačení rektora a děkana na prvního mezi rovnými prorektory a děkany a volbu všech těchto funkcí.

Přimlouval bych se též za zkrácení funkčního období rektora a děkana na tři či je-li lépe pouze dva roky, dále za omezení působení prorektorů a děkanů na dvoutýdenní funkční období a konečně vyloučení znovuzvolení rektora a děkana. Důvodem by uhlásmo být zachování odbornosti. Dotyčný je přece nadále docent i profesor. Léta úřadování znamenají

profesní stagnaci. Častěji se hledání navíc naučí udávat další. Dále by mohlo být vhodné dle možnosti a dle omezení angažmá odborných asistentů v těchto funkcích.

Pohled do zahraničí nicméně ukazuje, že uspořádání poměrů mezi rektorem a prorektory, děkanem a proděkanem, jejich funkcí, období a možnosti angažmá pedagogů bez vyšších hodnot se upravuje různě. Snad by mohl zákon ponechat na univerzitách a fakultách.

8.4. Velikost samosprávných grémií

Zákonodárce stejně jako univerzity a fakulty samotné by měly zvažovat též počet členů akademických senátů a dalších grémií.

Rozumím státům, univerzitám a fakultám, je-li se rozhodly pro malé univerzitní senáty (15-30 členů) a ještě menší fakultní rady (10-15 členů). Taková grémia jsou důležitá. Každý se občas dostane ke slovu. Účast je vysoká. Přítomní se soustředí. Členství je totiž výborové.

Přesto chápu důvod zachování výrazně větších samosprávných grémií, například rad polských, belgických či švýcarských fakult zahrnujících vedle reprezentace studentů, zaměstnanců a asistentů všechny profesory a další pedagogy vyšších hodnot. Na zasedáních se totiž setkávají všichni, kdo na fakultě řídí výuku a výzkum. Nepochybuji, že jednání takových velkých mnozí považují za zdlouhavé. Leckdy přítomní jsou bezpochyby myšlenkami jinde. Laptopy ostatně umohoující neztrácet čas. Úlevou je tak jistě přenesení přípravy podkladů na komise či výbory. Ty patrně přebírají též rozhodování jednotlivostí.

V některých státech, univerzity a fakulty včetně akademická samospráva má běžnou soustavnou agendu, pro kterou postačí malá grémia, a občasnou zásadní agendu, pro kterou se hodí grémia početnější. Volba děkana či rektora je potom zásadní druhou agendou. Volí je rozšířené senáty, speciální volební kolegia či univerzitní a fakultní shromáždění pedagogů doplněná reprezentanty studentů.

Na českých univerzitách a fakultách nastala vpravdě paradoxní situace. Rozhodnutí o udělení či odebrání hodnosti docenta či profesora přijímají vdecké rady mající několik desítek členů. Přitom se jedná o rozhodnutí individuální. Naopak rektora či děkana volí daleko menší akademické senáty, přestože nic nemá výraznější dopad na kolektiv pedagogů než výběr ředitele.

8.5. Potřeba plnokrevné studentské samosprávy

V předcházejících subkapitolách jsem již několikrát zmínil studentskou samosprávu. Tato je ovšem natolik důležitá, že mám za potřebné se jí ještě věnovat.

Přes vysoký podíl studentských senátorů se vlastně v univerzitní a fakultní politice angažuje minimum studentů. Na každé fakultě přitom mají tisíce.

Bylo by žádoucí, aby vznikaly studentské výbory jednotlivých studijních oborů a setkávaly se s garanty a dalšími vyučujícími. Zejména na víceoborových fakultách se stříhá dokáže studentská komora a akademický senát zabývat specifickými problémy jednotlivých studijních oborů či dokonce jejich rozvojem. Na místě je debata mezi pedagogy a studenty dokonce o jednotlivých kurzech.

Na zahraničních univerzitách a jejich fakultách zvolení iniciátoři studentské samosprávy a další studentští dobrovolníci organizují kulturní, sportovní a společenské činnosti studentů.

Ve ejnoprávní studentská samospráva m fle být rovn fl lep-ím nástrojem fakultní podpory t chto inností nefl dotace studentským spolkm.

Zvlá-t povafluji za fládoucí vznik samosprávy doktorand . Doktorandi by p ece m li být studentskou elitou srovnateln , jako jsou profeso i elitou pedagogickou. M li by se tedy tomu p im eným zp sobem organizovat. Povaha postgraduálního studia a angaflmá doktorand p i výuce a výzkumu si koneckonc fládá nejenom individuální konzultace se -koliteli, ale také kolektivní diskuse s garanty doktorských studijních program na p íslu-ných katedrách a ústavech a rámcov p ímo s vedením fakulty.

8.6. Nutnost soustavné údrflby a souvisejícího vzd lávání

Samotná zm na zákon upadající samosprávu leckterých univerzit a mnohých fakult nespraví. Akademická samospráva z stane k ehká, dokud o ni neza ne projevovat alespo letmý zájem podstatná ást student . Je-t d leflit j-í je v-ak skute ný zájem pedagog . Pat i nému podílu na akademické samospráv se zvlá-t nesm jí vyhýbat profeso i a docenti.

Vyzdvihování vzd lávání a výcviku zrovna na akademické p d je p íslove né voflení d íví do lesa. P esto si jej neodpustím. Také pro akademické senátorství je fládoucí se vhodn vzd lávat a cvi it. Zasedání akademických senát by se nem la být v novat jen projednávání a p íjímání rozhodnutí. Pot ebná jsou téfl setkání osv tová a debatní. Akademické senáty n kterých fakult taková setkávání po ádají. Jako právník s dlouholetou senátorskou zku-eností jsem byl ob as zván poskytnout sv j pohled. Na mnoha dal-ích fakultách jsou bohufel taková setkávání v cí neznámou.

P ínosem bylo a p es posun ke -kolení projektového managementu bezpochyby z stává Akademické centrum studentských aktivit (ACSA). Pochybují pouze, fle lekto i z ad bývalých studentských senátor jakkoli vnímají zvlá-tnosti eské akademické samosprávy a z nich vyplývající hrozby.

9. Mofné p ekáflky a návody pro jejich p ekonávání

9.1. Mezinárodní vlivy

Mezinárodní studentské asociace pochopiteln kladou d raz na spoluú ast student na akademické samospráv . Nap íklad *European Student Union* (ESU) formulovala v roce 2008 ve *Ljubljana Declaration 2008 šCommon Principles of Student Representationõ*. T mto zásadami jsou otev enost, rovnost, ohled na r zné skupiny student a volby reprezentant .

Tato ani fládné jiné mezinárodní studentské organizace v-ak neprosazují uspo ádání, které by studentským reprezentacím p íneslo takový podíl v akademických samosprávných grémích, jefl by za vý-e rozebraných okolností umofnilo p evahu nad pedagogy. S takovými pom ry se totífl student-tí inovníci ufl doma nesetkávají a patrnetu-í, fle n kde p etrvávají.

Význam autonomie pro svobodnou výuku a v du vyzdvihují rovn fl mezinárodní asociace univerzit jako *International University Association*. Zde v-ak univerzity jako instituce zastupují rekto i jako jejich -éfové. Vedle r znorodého uspo ádání tato skute nost vylu uje formulaci n jakých standard akademické samosprávy.

Univerzitní profesori mají řadu vlivných národních organizací. *International Association of University Professors and Lecturers* však nepředstavuje žádnou mocnou celosvětovou nevládní organizaci. Univerzitní pedagogové a v rámci se především sdružují oborově.

Uvedené organizace pochopitelně již nejsou jejich příležitostmi zdrazní akademickou svobodu a samosprávu. Očten však bývá namířen hlavně proti snahám univerzity komercializovat a zavádět na nich manažerské prvky, nikoli proti vlivu studentů. Ti se nyní na akademické samosprávě podílejí ve většině zemí přímo. Studenti bývají spíše spojenci.

V 70. a 80. letech 20. století tomu bylo jinak. Pedagogové kritizovali především excesy m reforem univerzit a fakult spolupracovali téměř mezinárodně. Nejvýznamnější platformou byla *International Council for the Future of the University*. Ta mimo jiné iniciovala kritické studie vývoje vysokého školství v Německu i Itálii vyvolané zmíněnými reformami.

Sledování uplatnění po etných absolventů vyvolává rostoucí pochybnosti o masovém terciárním vzdělávání. Začíná leckdo považuje právě zmíněnou komercializaci a manažerské řízení. Akademická samospráva má a to jak ta moderní, zahrnující reprezentaci většiny studentů, tak ta tradiční ryze profesorská - se zlehčuje jako pramálo způsobilá řídit univerzity a fakulty. Takové pohledy přicházejí třeba z Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Východiskem pro zamýšlené české reformy ostatně byla v roce 2006 právě zpráva této organizace.

Evropská unie ani Rada Evropy jako nadnárodní a mezinárodní organizace, jejichž působení se dotýká téměř vzdělávání, žádný minimální standard akademické samosprávy nicméně nepostulovaly ani pro své členské státy. Evropské země tak svým univerzitám a jejich fakultám akademickou samosprávu zaručovat nemusejí.

Zahraniční pedagogové, ba dokonce zorientovaní studenti, jakou také představitelé jakékoli mezinárodní organizace, instituce i skupiny odborníků zaměřené na terciární vzdělání a jeho instituce budou překvapení, pokud se jim dostane podrobného popsání rámce české akademické samosprávy a její aktuální podoby. Neměli bychom se nechat zmýlit, jestliže nevysloví rychlé hodnocení a naléhavá doporučení. Mezinárodní styky většinou jsou diplomatické.

Závěr je přesto jednoznačný. Na základě mezinárodního srovnání se naše akademická samospráva ocitá daleko za hranicemi normality. Jakékoli přiblížení této normalitě se neobejde bez snížení vlivu studentů a posílení vlivu profesorů a docentů.

9.2. Uvdomování si odlišných postavení, postojů a zájmů

Akademické senáty univerzit a jejich fakult, rektorů i děkanů jako představitelé výkonné moci samosprávy a Rada vysokých škol jako celonárodní senát senátů se opakovaně dokázali postavit problematickým zásahům státu.

Ze své podstaty však tato grémia nedokáží řešit vnitřní rozdíly a rozpory. Nebylo jim ostatně ani tak pnutí mezi skupinami i stavy akademických obcí, nýbrž hlavně rozdílné zájmy a pohledy jednotlivých oborů ohledně podpory výzkumu a rozdělení peněz na výuku.

Mnozí pedagogové vnímají působení studentských senátorů kriticky. V akademických senátech pro takovou kritiku však nepodklady chybí. Kritika znamená zhoršení vztahů. Ostatní pedagogové se kritice bohužel vesměs nezastanou.

Přítel Rada vysokých škol působí studentská komora. Ta studentské pohledy vyjadřovat dokáže. Přes zetelnou početní převahu obecných reprezentantů však Rada jako celek nesvede vyjádřit odlišné pohledy vysokoškolských pedagogů. Zástupci univerzit v předsednictvu stejně jako univerzity a fakulty ve skutečnosti jsou sice vesměs s pedagogové. Delegují je totiž celé akademické senáty a očekává se od nich reprezentace akademických obcí univerzit a fakult jako celku.

Rektorův své pohledy vyjadřují v české konferenci rektorů. Jejím předsednictvím vystupují ve prospěch českého vysokého školství. Dokážou pochopitelně leccos prosadit ve prospěch vlastních univerzit. Nepřekvapivě však podporují exekutivní dominanci a centralizaci.

Konference děkanů oborů totálně blízkých fakult vyzdvihují zvláštnosti a potřeby svých oborů. Za autonomii fakult však nebojují. Sklon rektorů, rektorátů a do značné míry též univerzitních akademických senátů centralizovat je setrvalý, nikoli však silný.

V této záležitosti je pozoruhodný pohled na Slovensko. Zde totiž existují tři celonárodní akademické struktury: *Slovenská konferencia rektorov*, *Rada vysokých škôl* a *Studentská rada vysokých škôl*. Prostor pro vyjádření svébytných postojů univerzitních pedagogů je tak větší.

9.3. Slabý spolkový život

Na fakultách působí studentské spolky. Dodnes na některých fakultách působí spolky s delší tradicí, některé mají dokonce předválečné kořeny. Zájem se však přesouvá ke spolkům napojeným na mezinárodní asociace, jakými jsou ELSA (studenti práv), AIESEC (studenti ekonomie) i IAESTE (studenti technických oborů). Tyto asociace totiž dlouhodobě hrají roli při zprostředkování stáží. Existují též studentské asociace typu proevropské AEGEE.

Na některých českých univerzitách se ustavily po roce 2000 organizace otevřené všem studentům. Zakladatelé chtěli tyto organizace pojmout též jako zastřešení a propojení studentských spolků. Příkladem může být MUNIE (Masarykova studentská unie) na brněnské Masarykově univerzitě. Takovým organizacím se často dostalo určité podpory od univerzity.

Zakládání a působení takových celouniverzitních organizací však nebylo prostě plynulé. Mezi nimi a fakultními i různými spolky není vzácná rivalita. Objevilo se též pnutí mezi takovými organizacemi a studentskými komorami.

Celonárodní zastřešující strukturou se již několik let prohlašuje česká studentská unie (ČSU). Mnohé fakultní spolky a univerzitní organizace se od ní však distancovaly. Zdá se totiž považovat za trojského koně záměrně reformátorským netransparentním financováním. Rovněž její fungování vyvolávalo a dosud vyvolává vášně. Já ovšem musím dodat, že toto se může stát jenom proto, že žádná skutečná celonárodní studentská organizace neexistuje.

Existují struktury například Student media, s.r.o. - od počátku slouží hlavně marketingu služeb a zboží zacílenému na studenty. Do studentské politiky také vstupují, konkurují si totiž se studentskými spolky, které takovému marketingu za sponzoring též vycházejí vstříc.

Studentské spolky jsou bohužel křehké. Mnohé nepřijíjí generální obměny. Objevuje se rivalita mezi jednotlivými spolky a též mezi nimi a studentskými komorami.

Ochota českých studentů ke spolkové činnosti je na každý pád omezená. Většina studentů není členem žádného studentského spolku. Jak jsem již uvedl, neexistuje jakýkoli celostátní profesorský svaz studentů, který by se těšil širokému uznání.

Vytýkat českým studentům nedostatečnou spolkovou činnost však nemůžeme. Pedagogové jsou na tom stejně. Dlouhodobě je pro soběstačnost a vztahy s fakultou jejich spolky mnohem méně důležité.

Existují odborné společnosti. V nich se však sdružují pedagogové s praktiky. Bezpochyby sehrávají důležitou roli pro profesní profese. Zpravidla se ovšem tyto společnosti nevěnují vysokoškolské politice. Nanejvýše zdrazní zájmy a potřeby profesních oborů a univerzitním vzdáváním nových generací.

Ještě jednou výjimku představuje *Jednota českých matematik a fyziků*, na jejíž půdě hluboce zakořenilo *Akademické fórum*. Tato platforma vnuje pomocí pravidelných setkání pozornost organizaci a financování výzkumu vnuje a částečně též vzdáváním. Vyloženě na akademickou samosprávu se ovšem toto fórum zatím nezaměřovalo.

Na některých univerzitách existují profesorské kluby. Sdružují především starší a emeritní profesory. Mají společný ráz. Neexistuje však žádný národní svaz profesorů a docentů jako stavovská organizace pedagogů – jejich hodností srovnatelná například se Soudcovskou unií, pokud srovnání s českou lékařskou komorou jako zákonem předpokládanou profesní samosprávou s povinným členstvím pokulhává. To zmíněný *Deutscher Hochschulverband* má 29.000 členů z řad univerzitních profesorů jednotlivých kategorií a dalších habilitovaných pedagogů. Dodávám, že německé právo považuje profesory za úředníky ve služebním poměru ke státu (*Beamte*). Svaz tak nahrazuje odbory.

Samotná odborová organizovanost je nízká. Vysokoškolský odborový svaz je jeden z řady odvětvových svazů – českomoravské konference odborových svazů jako největší národní odborové centrály. Svaz má základní organizace na většině univerzit a na fakultách. Členy jsou nicméně patrně hlavně neakademické zaměstnanci postrádající podíl na akademické samosprávě. V základních organizacích je bezpochyby minimum pedagogů a dalších zaměstnanců, kteří začali pracovat po roce 1989. Na většině fakult jsou odbory víceméně neviditelné. Přiznáváme, že v celonárodním vedení není jediný docent ani profesor.

Podle mého mínění takový odborový svaz nedokáže vyjadřovat pohledy a prosazovat zájmy všech kategorií zaměstnanců vysokých škol. Profesori prostě nejsou ve stejné ekonomicko-sociální situaci jako knihovnice, omezení kucháři, údržbáři a uklízečky.

Nelze neříci, že bez odpovídajícího spolkového zapojení jak nezanedbatelnou částí studentů, tak většiny pedagogů v odborech i ve vhodně pojatých stavovských organizacích bude akademická samospráva českých univerzit a fakult postrádat základy.

9.4. Ospravedlnění snížení podílu studentů

Neznám jakoukoli studii rozdíl mezi univerzitami a fakultami, na nichž mají studentské reprezentace v akademických senátech třetinu, respektive polovinu. Nikdo tak pochopitelně nezkoumal, zda jsou české fakulty s akademickými senáty s paritním i paritně se blíživším

zastoupením studentů v něm kterém ohledu úspěšnější nejsou fakulty, na kterých tvoří studenti jen malou část akademických senátů, nebo zda je tomu naopak.

Dovoluji si odhadovat, že úspěšnější tyto fakulty a univerzity nejsou. Nenaznaří to ani sestavené řebíky, ani bodované výsledky v učení a výzkumu. Nezdá se, že by se takové univerzity a fakulty těly lepší pověstí. Nedoslechl jsem se, že by někdo na kterékoli české univerzitě či fakultě se studentovou studentskou reprezentací vášnivě tvrdil, že zlepšení přinese parita. Studentské senátory a další angažované studenty sice patří taková představa láká. Pochybuji, že by ji pedagogové na svých fakultech a univerzitách představovali jako nástroj zlepšení. Ti by se jen zdvořile poušmáli. Uf, jsem naznařil, co by si pak řekli mezi sebou.

Naznařil jsem hrozby vyplývající z přešněného podílu studentů v akademických senátech. Připouštím, že ne vždy se takové hrozby projeví. Klady a zápory př sobení studentské reprezentace se mohou dlouho míšit. Rozkládat fakulty zevnitř dokáže snad ještě více lhostejnost pedagogů. Na místě jsou nicméně po mezinárodním srovnání vášně pochyby.

Měli bychom se především tázat, proč v těchto evropských státech minimálně určité podíly reprezentantů akademických stavů a především sázou určité přehledu profesorů a dalšími pedagogové vyšších hodnotí, zatímco studentským reprezentantům poskytuje bezvýjimečně jen menšinové postavení, o jak uř jsem vícekrát uvedl, obvykle tak přtinu, nikoli přtinu, o ve fakulních a univerzitních samosprávných grémích vybírajících řefy institucí. Mimo země evropské univerzitní tradice bývá jejich podíl ještě menší.

Mohli bychom rovněž přemýšlet, proč během jednoho až dvou desetiletí západoevropské státy přehodnotily reformy, kterými reprezentacím studentů, asistentů a připadně dalšími zaměstnanců v akademických samosprávných grémích poskytl přehled nad profesory.

Nezvykle vysoký podíl studentských reprezentantů v akademických senátech řady českých univerzit a fakult nelze odvodnit řádnými českými zvláštnostmi. Má-li jimi být řpatná učení a výzkum, pak je na místě omezovat či odnímat akreditace studijních programů, stopnout granty a v krajních případech instituce podrobit nějaké záchranné nucené správě a př neúspěšně rušit. Přitom bude třeba pátrat po příčinách. Tvzení, že mimo řádný podíl studentů ospravedlní mezinárodně nebývalá úroveň studentů a absolventů na řadách univerzit a fakult, by snad nevyslovili ani ti nejsebevědomější studentští senátoři. Upadající fakultu či univerzitu rozhodně nepozvedne asistentsko-studentský senát.

Jízlivě dodávám, že nadané české studenty se zájmem o zahraniční studium přitahují právě univerzity a fakulty, na nichž je dle českého vidění studentský podíl na řzení vyloženě zanedbatelný, jmenovitě řkoly britské a americké. Patří to není jen kvůli angličtině.

Ani argumentace právem volit a být volen do obecních, městských a krajských zastupitelstev a do Poslanecké sněmovny př obhajobě poloviny řadových i poloviny se blířícího zastoupení v akademických senátech neobstojí. V čkové rozložení kandidátů a zastupitelů obecních a městských zastupitelstev bývá totiž rovnoměrné. V Poslanecké sněmovně je pak poslanců ve věku 21-29 let méně než těch ve vyšších věkových skupinách. Podobně to platí pro krajská zastupitelstva. Ústavodárce přitom cítil potřebu Senátu jako druhé komory Parlamentu české republiky, jehož člen přepsal v čtvrticetiletí.

Je třeba odmítnout hlasy, které etinové zastoupení bude malé. Pokud při volbě rektora i děkana mezi senátory-pedagogy vzniknou srovnatelné tábory, tak rozhodne každý hlas. Platí to jak pro první výběr z více kandidátů, tak pro případné druhé kolo mezi dvěma nejlepšími.

Jednotná voliči etinová studentská reprezentace zajistí vítězství kandidátovi etině mezi pedagogickými senátory podpoře pouze třetinu. Dokonce pětina je silná, když prosadí kandidáta naleznoucího podporu poskytující jen 37.5% pedagogických senátorů.

Připomínám, že v Česku opakovaně přebily vlády založené na převažování několika poslanců. Strana se etinou mandátem se považuje za silnou, strana s pětinou za významnou.

Menší podíl studentských senátorů však patrně sníží sklon volit jednotnu. Jak už jsem uvedl, pedagogičtí senátoři svou volbu vesměs neprozrazují. Studentští senátoři tedy nebudou v důsledku jejich jednotný postoj rozhodne. Sklon k němu se tak oslabí. Pak se budou rozhodovat o kladech a záporech kandidátů jednotlivě, nikoli ve skupinovém pohnutí a na základě vlivu kandidátů. Právě takové pojetí studentských senátorů bude hodnotným příspěvkem nejen ke správě fakulty i univerzity, ale také pro jejich osobnostní rozvoj.

Konečně je nezbytné důrazně odmítnout námitky, že menší podíl studentských reprezentantů sníží účast studentů ve volbách. Ta je totiž buď nyní. Pro většinu studentů není důvodem vybírat mezi kandidujícími kolegy své studentské senátory ani jejich v mezinárodním srovnání zcela mimořádný podíl na volbě děkana i rektora, ani kterékoli další kompetence fakulturního i univerzitního akademického senátu.

Na obhajobu silné reprezentace studentů zaznívá, že jsou nezávislí. Měli bychom se proto ptát, na čem. Odpověď se nabízí. Studentští senátoři jsou hlavně nezávislí na důsledcích svých rozhodnutí. Na fakultě i univerzitě vesměs už nebudou studovat, když jimi zvolenému rektorovi i děkanovi skončí funkční období. Nadto je bezprostřední působení děkana v životě studentů snad řádově menší než v pedagogii.

9.5. Vyloučení, přímání, nebo rozpuštění?

Když jsem se při vypuknutí krize na naší fakultě vyjádřil pochybnost ohledně uspořádání akademických senátů, tak se mi vytykalo, že z nich chci vyloučit studenty. Nechci. A tam zůstanou. Pokud považují po mezinárodním srovnání za kuriózní a ve dlouhodobém horizontu problematické asistentsko-studentské akademické senáty některých českých fakult, tak jinak kuriózní a nakonec rovněž problematická by byla též jejich nepřítomnost. Nechť navíc vedle nich, spolu s nimi a za nimi působí skutečná studentská samospráva.

Do akademických senátů je třeba získat profesory a docenty. Troufám si napsat, že je třeba přímání je být jejich členy. Pedagogové, jejichž způsobem samostatně učí a bádají se ověřila nároky úkoly, se nadále nemohou vyhýbat patřičnému podílu na projednávání provozních záležitostí, které zhmotní vnitřní předpisy a další opatření obecného významu, rozpočet pracoviště, výroční zprávy a dlouhodobé záměry.

V této souvislosti opakuji, že před devadesáti i století lety měli profesori na univerzitách povinnost účastnit se zasedání profesorského sboru fakulty. Dokonce byli obecně povinováni přijmout zvolení děkanem. Jistě též tehdy působili profesori, kteří byli natolik zaujatí svým oborem, že vyřadovaný podíl na správě fakulty vnímali jako nepřijemné obtěžování.

Dnešní fakulty jsou v tání jak po ty studenty, tak pedagogy. Množství studijních programů, výzkumných aktivit a grantových projektů je jiní složitější. Řízení fakult profesorským sborem je stále představitelné. Přesto nacházíme v Evropě fakulty, kde se na takovém rozhodování podílejí všichni profesori a další habilitovaní pedagogové. Uvést lze zmíněné obléhání *rady wydziałów* polských fakult a *grosser Fakultätsrat* na nejstarší německé právnické fakultě v Heidelbergu, kterou tvoří celých 35 členů včetně 22 profesorů.

Nádhled na akademickou samosprávu jako oprávněný člen si tak zaslouží přehodnocení. Pro profesory jako nejvyšší akademický stav je na těchto zahraničních fakultách podle svého jejich úkolem. Podle mých úkolem zcela odpovídajícím jejich řídicí roli při výuce a výzkumu.

Je patrné, pokud vybraní profesori a docenti uspokojí přirozenou potřebu moci udělováním a odepřením hodností, ale vyhýbají se jednání o vnitřních případech a rozpočtu. Pozoruhodné je, jak se přitom lehce vzdali podílu na tom hlavním povýšení, jímž je přece volba děkana. Jeho poiny se pak je třeba zdráhají dohlížet, nebo práv on je do prestižního grémia vybírá a může je z něj odstranit. Nikdo jiný však nesvede tento dohled zajistit, neřídí kanovi hodnostní a v kolektivní i dokonce vyšší a starší kolegové. Vyvolám tím vášně, přesto musím napsat, že takto pojeté těleso je třeba rozpustit. Jmenovaná vdecká rada ohrožuje samosprávu fakult.

Nepjde konečně o skutečné rozpustění. Tyto všechny ostatní profesory a docenty je, jak už jsem uvedl, potřebné zařadit do skutečného samosprávného akademického grémia. Po sametové revoluci ustavené akademické senáty, jež se na mnoha fakultách a některých univerzitách staly asistentsko-studentskými grémii, a po socialismu zdemolované a tehdy dle sovětského vzoru utvářené vdecké rady by se vlastně měly spojit.

Elitně koncipovaný fakultní akademický senát s polovinou profesorů a docentů by dokázal plnit roli vdecké rady. V Polsku posuzuje habilitační řízení a přednášku pod dohledem celostátní komise *rada wydziału* uchazečem zvolené i komisí předkázané oborové příslušné fakulty. Hlasují sice pouze profesori a habilitovaní doktoři. Vyslechnout si habilitační přednášku však jistě mohou též asistenti a studenti.

Pokud postrádáme doklady rozkvětu univerzit a fakult s akademickými senáty s pedagogicko-studentskou paritou i se jí blížejším poměrem, tak absence profesorů a docentů už je příznakem slabosti. České univerzity a fakulty, v jejichž akademických senátech profesori a docenti víceméně chybí, jsou právem částí českého vysokého školství, která vzbuzuje ve veřejnosti pochyby. Jak už jsem zmínil, jsou jimi ekonomické, pedagogické a filosofické fakulty krajských univerzit. Jedná se dále o fakulty právnické a fakulty sociálních věd, jež sice třeba vykazují jisté výsledky, ve veřejnosti je však stejně vnímá jako zbytečné (politologie) i podezřelé (práva). V akademickém slangu *Plzeň* představuje něco jiného než dobré pivo. Iste asistentský univerzitní akademický senát pak je v Ústí nad Labem.

9.6. Moc na akademické půdě

Moc nad lidmi přitahuje. Přináší bohatství a slávu. Odedávna se tak o ní přemýšlelo. Radilo se, jak získat moc a jak si ji udržet. Zjistilo se také, že moc dokáže být nebezpečná. Lidé poznali, jak moc dokáže přeměnit povahu jednotlivce. Moudřejší vládcové tak hledali cesty, jak moci nepropadnout. Zvažovalo se, jak se vyrovnat s její ztrátou. Stejně tak má moc dopady na podrobené. Mnozí museli hledat postupy, jak jí elity.

Leckterá moc je z ejmá a tato z ejmost ji posiluje. Jiná moc je v-ak skrytá a chce takovou z stat, protofle její odhalení by ji oslabilo i zni ilo.

Lidská spole enství b hem tisíciletí nalézala nástroje, jak moc zvládat. Mnohokrát na n ale rovn fl bohufel zapomínala. Východiskem je vřdy uv dom ní si nebezpe nosti moci. Tím nástrojem je pak d lba moci mezi více jednotlivc a vytvá ení soustav brzd a protivah mezi nimi. D leflité je téfl asové omezení výkonu moci.

Je naivní si myslet, fle univerzity a fakulty jsou prosté st et . Netvo í je and lé, nýbrfl lidé. Mají své povahy, klady a -patnosti stejn jako v-ichni ostatní. Pedagogové a studenti mají rovn fl odli-né pohledy a zájmy. Ob skupiny se nadto rozpadají na nejr zn j-í podskupiny, nap íklad pedagogové r zných hodnotí majících trvalé i do asné angafmá, studenti pak podle stup studia. Pochopiteln se -t pí téfl podle jednotlivých obor .

Pro univerzity a jejich fakulty je p ízna né také zasahování státu. Je to pochopitelné. Stát vesm s provoz univerzit hradí i na n j výrazn p íspívá. Má tedy zájem na dobré výuce a výzkumu uflite ném pro spole nost, nebo by ho alespo m l mít. Autoritativní i totalitní stát se v-ak m fle také cítit akademickým spole enstvím pedagog a student ohrořován. Zasahování v-ak m fle také p edstavovat reakci na rozbroje uvnit akademické obce i obcí.

Takovou událost známe ze st edov kých eských d jin. Univerzita Karlova pro-la prudkým st etem nedlouho po založení. Král Václav IV. vydal v roce 1409 tzv. dekret kutnohorský, jímfl zvý-íl moc eského univerzitního národa ze tvrtiny na t i tvrtiny na vrub národ ostatních. P í inami zásahu byly jak rozbroje vyvolané reforma ními tendencemi eských mistr a jejich kace ování mistry n meckými, tak ryze sv tské zám ry panovníka. Odchod n meckých mistr a student univerzitu rozloflil.

Hodnocení této události v p edve er husitské revoluce jako nejv t-ího dramatu eských d jin se dodnes rozcházejí. Politické a ideologické výklady zastánc a odp rc p etrvávají. P ítom jifl existují kvalitní reflexe historik . Ty ukazují více vrstev celé události. Univerzity byly sloflité organismy jifl p ed staletími. Nedívím se, fle ani dnes jím samotným dob e nerozumí nejen ve ejnost, ale vlastn ani samotní pedagogové a studenti.

Profesorská univerzita p ed padesáti a více lety pochopiteln téfl byla prost edím moci a pod ízení. Profesoi m li v rámci svých kateder nad asistenty a dal-ími zam stnanci nyní st flí p edstavitelnou moc. Nezapomínejme v-ak, fle pracující se tenkrát v-eobecn net -íli takové ochran jako dnes. Na fakultní a univerzitní úrovni niemén profesoi moc sdíleli. D kani a rekto i byli prvními mezi rovnými. Ozna ení univerzit a fakult za republiky u enc a stejn tak profesor za -lechtice s katedrami jako malými panstvími a model ízení za aristokracii (jsme-li jí naklon ní) i oligarchii (nelíbí-li se nám) je trefné.

Student m byl tehdy podíl na akademické moci odep en. Vliv na své univerzity a fakulty v-ak nepostrádali. N co si dokázali prosadit vyjednáváním. Leccos získali nátlakem. P ípomenuté reformy západoevropských univerzit ve druhé polovin 20. století byly vlastn emancipací dosud formáln bezmocných skupin.

Rozd lení moci na eských univerzitách a jejich fakultách je po jakémkoli mezinárodním srovnání vychýlené ve prosp ch student , dílem asistent a nakonec téfl rektor a d kan .

Nové generace studentských senátorů si moc vyplývající ze schopnosti hlasovat jednotně uvdomují stále více. Na Masarykově univerzitě si studenti senátoři s matematickým a politologickým vzděláním na sklonku roku 2014 naskicovali model, který potvrzuje pevnou sílu jednotně postupující studentské komory tvořící dvoutřetinu univerzitního akademického senátu při rozdílnosti reprezentace pedagogů sdružených ve zpravidla pasivní komoře akademických pracovníků. Jakoby se těchto vlastních postehů zalekli. Nebo možná jejich zveřejnění. Následně zadržovali vlastní postehy, ale jednotně zdaleka nebývají.

Mám obavu, že značná síla studentských komor začala přitahovat studenty, kteří chtějí hlavně okusit moc. Mnozí přitom sobě pragmaticky. Některí jakoby čekali, *jestli a kde a co nekápnou*. Zmíněný úpadek české pravice patrně dostihuje též pravicově orientované studenty.

Přímé působení ve prospěch studentů na fakultě i univerzitě a v pedagogické a funkcionářské podobě se přitom leckde dostalo stranou zájmu těchto studentských senátorů. Takové komory začínají ve svém působení upadat. Za příznak navrhuji považovat zanedbávání vlastní internetové prezentace. V této disciplíně byli studenti přece vždy lepší než pedagogové.

Zvláště taková studentská reprezentace se bohužel bude bránit návrhům její moc omezit. Nelibě přinese její přeměnění o jejím výkonu. Poukazy na jinak zahraniční akademickou samosprávu nebude chtít slyšet. Jinak obvyklá xenofilie zmizí jak pára nad hrncem.

Na jednu drženou moc se totiž nezapomíná. V Rakousku a Německu se studentské organizace dodnes domáhají posílení podílu na akademické samosprávě. Od 70. let se přitom vydala desítky studentských generací. Nevíme, zda by ústavní soud polofnil po čtyřiceti letech stejný důraz na roli profesorů a případně záměrně výrazně posílit roli studentů, asistentů a zaměstnanců v akademických samosprávných grémiích. Přádná spolková země se k tomu nicméně nechystá. Pokus zavést *Viertelparität* v koncilu (rozířněm samosprávném grémiu) *Technische Universität Berlin* v roce 2013 zablokoval pro protizákonnost samotný univerzitní prezident. Dokonce levicové zemské vládní koalice vážají takové změny dát zelenou. Německo totiž s mocenskou převahou studentů a asistentů užkučnost ušlo.

Moc studentů je koneckonců jen zprostředkovaná. Studentské komory ovlivní rozdíl moci mezi pedagogy, zvláště pak mezi profesory a docenty, ze kterých se stále vesměs rekrutují děkani, rektori a proděkani a prorektori. Je to též moc poměrně malá. Po zvolení rektora děkana studentská reprezentace na další vývoj vliv do nemalé míry pozbývá. Je to konečně moc výjimečná. Studentské reprezentaci se jí dostane pouze jednou za čtveřletí.

Prodloužení funkčního období rektora děkanů ze tří na čtyři roky se odvodilo potěšou asu na dokončení politiky. Podle mě to spíše byla touha *ještě chvíli tahat pilku*. Zásvěcení si dodnes vybavují, který rektor tuto změnu protlačil jako *přílepek*.

Některí akademici funkcionáři nesou totiž konec funkce třešně. Leckterí ve víceleté funkci začali stagnovat. Funkce je pochopitelnou omluvou. Jiní prostě zjistí, že jsou raději byrokraté než akademici. Jejich výuková a výzkumná aktivita kolegové přitom bývají rádi, že někdo začne administrativu. Další akademici funkcionáři se ovšem snaží udržet si moc kvůli ní samotné. Moc je prostě přitažlivá. Zvyká se na ní rychle. Odvykání je těžší.

Snahou udržet si vliv dokáží končit i skonivší rektori svoji univerzitu dokáží rozkolísat. Zejména rektori odevzdávající šlo ještě před padesátkou jsou rizikovým faktorem. Na

vrcholu sil se na-t stí hojn pou-t jí do místní i národní politiky. Rovn fl na mnoha fakultách by vypráv li, co dokáffí n kte í emeritní d kani.

Dokonce mnozí rektori a d kani, kte í své univerzity a fakulty vskutku pozvedli a posunuli, je bohufel ídili postupn stále více autokraticky. Je to totiž jednodu-í. Slabé asistentsko-studentské senáty jim nakonec za nou vyhovovat. Mohl jsem pozorovat, fle zejména na konci dlouholeté funkce jimi n kte í vlastn pohrdali. Leckdy se bohufel nebylo emu divit. Vytrácející se zp tná vazba v-ak nep inese nakonec nic dobrého.

Podílet se na projednávání rozpo tu, vnit ních p edpis , výro ních zpráv, dlouhodobých zám r a podrufných personálních opat eních senáto i z ad odborných asistent a lektor dokáffí téfl bez profesor a docent . Získávají tak pocit, fle roli dohlíffitel d kan , rektor a jejich tým zvládají. Jsou p ece vzd láním vysoko-koláci.

Jakýkoli skandál, konflikt i krize v-ak senátory z ad odborných asistent , asistent a lektor vystaví zkou-ce. N kte í obstojí na výbornou. Vícekrát jsem byl mile p ekvapen. Jiní v-ak vyhledávají nejen radu, ale také zá-titu jim blízkých profesor a docent . Za nou být pasivní. Sem tam na mandát rad ji rezignují. Nem li bychom jim ov-em takové jednání vytýkat. Vinni jsou p edev-ím profesori a docenti, jeff je do této pozice dostali svou lhostejností.

Útlum formálních autorit na-t stí oflivuje authority faktické. Sch ze -éf kateder a ústav m fle být v t-ím korektivem d kana neff akademický senát, jakkoli vedoucí jsou d kanovi pod ízení a grémium samotné p edpokládá nanejvý- statut fakulty. B hem krizí dokáffí sehrát roli emeritní d kani. Ob taková grémia jsou ostatn v jazykovém slova smyslu senátem více neff oficiální akademický senát se zmín ným asistentsko-studentským slofením.

Ned v ra mezi studentskými a pedagogickými senátory pak oflivuje normáln pasivní komory pedagog . Ty se za ínají scházet a jednat. Mnohdy dokáffí dosáhnout jednoty.

Krizové zasedání akademického senátu nav-tívené pedagogy a studenty se bezd n stává akademickým shromáffdním. Ta se ostatn na ad fakult p estala svolávat a scházet, p estofle je n které statuty dodnes p edpokládají.

Vyzdvihuji zde hrozby vyplývající z p ehnané moci studentských reprezentací. Varoval bych p ed o ekáváním, fle mnou fládané posílení role profesor a docent v akademických senátech jako univerzitních a fakultních samosprávných grémiích nastolí trvalý klid a mír. Rozbroje mezi pracovníky nejsou nic divného. Ve v t-in podnik a ústav se as od asu objeví. Zde v-ak nakonec -éf i kolektiv prosadí n jaký po ádek, by leckdy za cenu odchod .

T eba léka ské fakulty mívají akademické senáty s adou profesor a docent , v mých o ích jsou tedy vzorné. Vlivní profesori-p ednostové klinik dokáffí vést nejen tak kruté boje, fle ve srovnání s nimi jsou studentská vzepjetí d tskou hrou. Akademický senát je jenom jednou frontou takových boj .

Práv ve srovnání s jinými podniky velmi stabilní, asto celoflivotní angaflmá profesor a docent si fládá vhodn uspo ádanou akademickou samosprávu a soustavnou pé i o ni hlavn práv kv li mírn ní takových rozbroj . Skromným smyslem akademické samosprávy je výb r -éfa, kterého p íjímají p edev-ím jeho kolegové.

9.7. Hrozba úpadku a ztráty samosprávy

Zapojení podstatné části členů, rozdělení moci a její časové a v čase omezení jsou dobrým receptem na úspěch. Na světě není většího protikladu než mezi vzkvétajícím ^{TM} výcarskem s mocí rozdělenou mezi několik úrovní, řadu grémií a mnoho osob na straně jedné a zubořenou Severní Koreou se zotročeným lidem ovládaným dynastií diktátora s bizarním kultem osobnosti na straně druhé.

Existují však bohužel také chronicky stagnující demokracie. Argentina i Chile by jistě byly vyspělejší, nebýt populismu, manipulace a ignorance.

Podobně bychom našli lhostejnost, zbrklou, vypočítavost a mocichtivost jednotlivých zústených rozkolísaných, rozvrácených, upadajících a někdy dokonce zanikajících měst, obcí, spolků, podniků i ústavů.

Samospráva totiž znamená svobodu přijímat vedle rozhodnutí dobrých též rozhodnutí špatná, rozhodnutí sebepokazující, ba dokonce sebezníživující.

Rozkolísávání fakult studentskými komorami hrozí především pedagogům, ale akademická samospráva je nejen zbytečná, ale přímo škodlivá. To první jsem slyšel už před lety a jako mladý a nezkušený senátor odmítal argumenty, které bych dnes nepoužíval. To druhé začínám slyšet v posledních letech. Přestanou ji tak obhajovat. Stejně se jí nevěnovali moc ani dříve.

Stát pak akademickou samosprávu nakonec omezí. Už to zkoušela pravicová vláda. Měla se to ale povést vláda levostředové, zvláště když v ní sílí strana založená a předsedaná velkopodnikatelem, který, jak mnohokrát uvedl, hodlá též stát jít jako firmu.

Mohl by studentům senátorům a dalším angažovaným studentům dlouhodobá životnost akademické samosprávy na srdci neležet. Za deset let budou ostatní všichni jinde.

Měla by se však zajímat alespoň povst jejich vlastní fakulty. Rozkolísaná i vyloženě rozvrácená fakulta bude totiž uvadat. Jako absolventi se pak budou cítit špatně, když se jim někdo zeptá na jejich *almu mater* i jim ji připomene. Některí dokonce kvůli její špatné pověsti nezískají vytoužené zaměstnání.

9.8. Stet pokolení

Přítelb cizojazyčných textů o studentském hnutí a jím podnětených reformách akademické samosprávy v 60. a 70. letech v západoevropských zemích je patrný ostych v činy autorů.

Rozbroje na univerzitách a fakultách se totiž nepodobaly bojům mezi státy a národy. Takové boje mají své oslavované vítěze a připomínané padlé. Nepítel byl prostě nepítel. Dodnes dokážeme někdy neuvěřitelně, jindy zlovolně promyšlená poznámka politiků vykyesat váh mezi státy, které mají desetiletí dobré politické vztahy a rozsáhlý obchod.

Tenkrát ovšem váh univerzitami zmítaly. Studenti pochodovali na ulicích, stavili barikády a občas se dokonce prali s policií. Demonstrovali též uvnitř univerzit. Prohlášení stihalo prohlášení. Na univerzitách probíhaly desítky okupací stávek a stovky protestů. Zmínit lze dnes už proslulý transparent *Unter den Talaren ó Muff der 1000 Jahren*, který odhalil studentský předák *Detlev Albers* při inauguraci rektora v roce 1967 na hamburské univerzitě.

Po desetiletích však váh vyhasly. Profesori, jež se stavili kriticky k reformám univerzit a fakult emancipujícím studenty a asistenty při jejich řízení, jsou smíliví. Není to jenom díky

vysokému vku, ale také proto, že vlastně neprohráli. Státy jim i jejich následovník m ó leckdy z ad p edtím rebelujícími asistent - nakonec zna ný díl moci vrátily.

Mnozí student-tí aktivisté se po absolvování vydali na *pochod institucemi*. Jejich pohled na leccos se posunul. Asi by se to týkalo též akademické samosprávy, kdybychom se zeptali.

Také politici hodnotili a ve ejnost vnímala studentským hnutím podněcené reformy univerzit jako emancipaci mladé generace a jejich brzké p ehodnocení jako korekci exces . Stále dokola se opakující st et mezi rodi i na stran jedné a dospívajícími na stran druhé se prost projevil zvlá-t v prost edí, v n mfl tehdy rychle rostoucí ást mladých pobývala ást flivota.

Pedagogové p i studentských vzepjetích a bou ích v etn t ch, které m ly dopady pro ízení univerzit a fakult, byli zdrflenliví také proto, že cítili vlastní selhání. Jako pedagogové jsou též vychovatelé mladých dosp lých. Pokud se tito bou í, tak se ta výchova úpln nezda íla.

Ob as je dobré vyslechnout i dokonce vyhledat hlas lidu. Dozvíme se leccos. Neprosazujete káze , jste ned slední, va-i absolventi jsou rok od roku hor-í. P es ve-keré va-e tituly jste blázni, pokud si myslíte, že studenti jsou dosp lí. Nediňte se, kdyfl vám univerzity a fakulty jejich reprezentanti rozkládají. N kte í e-i nám pedagog m pak -kodolib opá í, že na univerzitách máme p ece p esn to, za co se p ed tvrtstoletím *cinkalo klí i na nám stích*.

9.9. Exceptions tcheques et un peu du pathos au fin

Zmínka o sametové revoluci by m la obrátit pozornost k tuzemským pom r m, pokud je tato kniha snaflením o zm nu eské legislativy a univerzitní a fakultní praxe. Poci ovaný útlum i p ímo rozklad akademické samosprávy na n kterých fakultách eských univerzit totifl není opakováním d ní na západoevropských univerzitách. esko je postsocialistickou zemí s pozoruhodnými zvlá-tnostmi. e-i pak mají ur ité povahové rysy. V-e se odráfí na eských univerzitách a fakultách a jejich pedagogích a studentech.

Nevhodn uspo ádaná akademická samospráva se tak dostává do problém , které nejsou úpln stejné. P edev-ím je jejich nástup pomalej-í. Student-tí reprezentanti a nehabilitovaní pedagogové mají prost ednictvím akademických senát v mezinárodním srovnání mimo ádný vliv, který se zhmotní p i volbách rektor a d kan . T mto grémíím se v-ak nedostalo pravomocí, které p íslu-í fakultním radám a univerzitním senát m v mnou zmín ných evropských zemích. Vykonávají je totifl rektori a d kani, kte í bez ohledu na okolnosti svého zvolení vesm s spolupracují s pedagogy a zpravidla rozhodují um en .

e-tí student-tí senáto i se tak nepodílejí na rozhodování ohledn povolávání profesor stejn jako výb ru asistent , nerozhodují o postupu p i výzkumných projektech, p es schvalování rozpo tu akademickým senátem nezískali v t-í vliv na rozdlování pen z a o organizaci výuky nerozhodují jinak nežl rámcov . Nedostávají tak p íleflitost zbrklými rozhodnutími vyvolat vá-n , jaké svedli vyvolat p ed desetiletími jejich západoevrop-tí kolegové. e-tí univerzitní pedagogové jsou navíc velmi smí liví. Sly-ím, že *fládná ka-e se nejí tak horká, jak se nava í*. Je-li to jen maska, tak se pod ní hlavn skrývá obez etnost, nejp edn j-í to eský povahový rys. Já se ale nedokáflí zbavit dojmu, že *ruka viditelná po záp stí pí-e* na st nu eské akademické samospráv vzkaz. Klasici se v-ak jifl ne tou, takfl nejen studenti, nýbrfl ufl ani mnozí pedagogové nev dí, co znamená *mené, mené, tekel ú-parsín*.